

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Veronika Sladká, DiS.

**Analýza možností inkluzivního
vzdělávání na vybrané základní škole
v Brně**

Olomouc 2014

vedoucí práce: PhDr. Linda Švrčinová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji tímto, že jsem předloženou diplomovou prací na téma „Analýza možností inkluzivního vzdělávání na vybrané základní škole v Brně“ vypracovala samostatně a použila jsem jen prameny uvedené v seznamu literatury a použitých zdrojů.

Dále prohlašuji, že všechna data použitá pro účely praktické části jsou striktně anonymní a jsou uváděna v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Prohlašuji, že diplomová práce byla zpracována v souladu s citační normou ČSN ISO 690, ISO 690-2 a Směrnicí ke státním závěrečným zkouškám na pedagogické fakultě UP 2S/2011.

Dále prohlašuji, že tato nebo obdobná práce mnou doposud nebyla využita k získání jiného akademického titulu.

Tištěná verze práce je shodná s prací na CD nosiči.

V Olomouci 14. 6. 2014

Bc. Veronika Sladká, Dis.

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí diplomové práce paní PhDr. Lindě Švrčinové, Ph.D. za ochotu při realizaci této práce, za cenné rady, spolupráci a pomoc.

Speciální poděkování patří paní ředitelce ZŠ a MŠ Brno, a to za její vstřícný přístup, obětavost a laskavost, kterou mi věnovala během zpracovávání praktické části práce. Můj dík patří i všem dotazovaným za jejich čas.

V neposlední řadě děkuji také svým blízkým a rodině za jejich trpělivost, pochopení a podporu během celého studia. Děkuji.

V Olomouci 14. 6. 2014

Bc. Veronika Sladká, Dis.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Veronika Sladká, Dis.
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Linda Švrčinová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Analýza možností inkluzivního vzdělávání na vybrané základní škole v Brně
Název v angličtině:	Analysis of the possibilities of inclusive education at selected elementary school in Brno
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na problematiku inkluzivního vzdělávání na základní škole. Zabývá se zjištěním, zda by vybraná základní škola uspěla v procesu certifikace "Férová škola". Teoretická část se věnuje inkluzivnímu pojetí vzdělávání, vývoji a současnému stavu českého inkluzivního vzdělávání, legislativě související s problematikou, inkluzivní škole, inkluzivnímu učiteli a žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Praktická část spočívá ve zhodnocení možností inkluzivního vzdělávání na vybrané základní škole v Brně za pomoci analýzy školních dokumentů a podmínek školy. Analýza je doplněna rozhovorem s ředitelkou základní školy.
Klíčová slova:	Inkluze, integrace, inkluzivní vzdělávání, základní škola, inkluzivní škola, inkluzivní učitel, žák se speciálními vzdělávacími potřebami, individuální vzdělávací plán, Liga lidských práv, projekt "Férová škola".
Anotace v angličtině:	This thesis is focused on inclusive education in primary school. It deals with determining whether the selected primary school would succeed in the certification process "Fair School". The theoretical part deals with the concept of inclusive education, development and current state of the Czech inclusive education, legislation related to the issue, inclusive school, inclusive teachers and pupils with special educational needs. The practical part is to evaluate the possibility of inclusive education at selected elementary school in Brno, through the analysis of school documents and school conditions. The analysis is supplemented by interview with the director of the elementary school.

Klíčová slova v angličtině:	Inclusion, integration, inclusive education, primary school, inclusive school, inclusive teacher, pupil with special educational needs, individual education plan, the League of Human Rights, the "Fair School" project.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Seznam škol zapojených do projektu "Férová škola" Příloha č. 2: Projekt Férová škola a získání certifikátu Ligy lidských práv Příloha č. 3: Část Školního vzdělávacího programu s vyznačenými inkluzivními principy Příloha č. 4: Školní dotazník Příloha č. 5: Žádost o poskytnutí poradenské péče Příloha č. 6: Žádost o povolení přestupu Příloha č. 7: Minimální preventivní program Příloha č. 8: Krizový plán Příloha č. 9: Kazuistika Příloha č. 10: SWOT analýza Příloha č. 11: Žádost o povolení vzdělávání žáka podle individuálního vzdělávacího plánu formou individuální integrace
Rozsah práce:	103 stran a přílohy
Jazyk práce:	Český jazyk

OBSAH

ÚVOD	8
I	TEORETICKÁ ČÁST
1	POJMOVÝ APARÁT PROBLEMATIKY 12
2	INKLUZIVNÍ POJETÍ VZDĚLÁVÁNÍ 17
2.1	Inkluze není totéž co integrace 18
2.2	Principy inkluzivního vzdělávání 21
3	VÝVOJ A SOUČASNÝ STAV ČESKÉHO INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ 24
3.1	Názor odborné veřejnosti na inkluzi 26
4	LEGISLATIVNÍ RÁMEC INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE 29
5	INKLUZIVNÍ ŠKOLA..... 34
5.1	Základní filosofie inkluzivní školy..... 35
5.2	Inkluzivní třída 37
5.3	Organizační formy vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami..... 38
5.4	Zařazování žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do běžné školy..... 40
6	INKLUZIVNÍ UČITEL 43
6.1	Profesní schopnosti inkluzivního učitele 44
7	ŽÁK S SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI 45

II	PRAKTICKÁ ČÁST	
8	ÚVOD DO ŠETŘENÍ.....	50
8.1	Předpoklady a cíle šetření	51
8.2	Metodologie.....	52
8.3	Postup šetření.....	53
9	PROJEKT "FÉROVÁ ŠKOLA"	55
9.1	Charakteristika projektu Férová škola	56
9.2	Certifikát "Férová škola"	58
10	CHARAKTERISTIKA VYBRANÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLY	61
10.1	Vybavenost a klima školy	63
10.2	Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	64
10.3	Partnerství školy	65
10.4	Projekty školy	66
11	PROCES ZÍSKÁVÁNÍ CERTIFIKÁTU "FÉROVÁ ŠKOLA"	68
11.1	Povinné podmínky	68
11.2	Výběrové podmínky	76
11.3	Doporučené podmínky	78
12	VYJÁDŘENÍ ŘEDITELKY ŠKOLY A PRACOVNÍKŮ PROJEKTU FÉROVÁ ŠKOLA K PROBLEMATICE DYSLEKTICKÝCH TŘÍD.....	85
13	ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	86
	ZÁVĚR	90
	SEZNAM ZKRATEK	92
	SEZNAM TABULEK.....	94
	POUŽITÁ LITERATURA.....	95
	PŘÍLOHY	103

ÚVOD

Inkluze a inkluzivní vzdělávání v českých školách patří v posledních letech k často diskutovaným tématům. Školství v České republice prochází postupnou transformací a téma integrace, inkluze a začleňování dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do škol hlavního vzdělávacího proudu můžeme pokládat za aktuální a diskutované.

Obecně bychom mohli hovořit o vysokých nárocích, které klade dnešní vzdělávání na osobnost jedince. Vzdělávání má za cíl jeho osobnost rozvíjet a současně reaguje na jeho individuální zvláštnosti, odlišnosti a potřeby. Tím, že se proces vzdělávání přizpůsobuje žákovi, lze předpokládat, že bude žák lépe zvládat komunikační či vztahové bariéry. Dnešním trendem je postupný přechod od integrace k inkluzi a vytváření takzvaných škol pro všechny.

Téma inkluze patří nejen k aktuálním tématům ale také k tématu poněkud kontroverzním. Na inkluzivní vzdělávání se názory různí. Postoj k nim zaujímají nejen odborníci z pedagogické praxe, ale týká se i široké veřejnosti. Někteří lidé inkluzi upřednostňují, vnímají ji jako jediné možné řešení a cestu k tomu, aby děti s odlišnostmi dostaly šanci získat kvalitní vzdělání mezi svými vrstevníky. Na druhé straně stojí ti, kteří inkluzi odmítají a jsou i tací, kteří jsou pro určitý kompromis mezi oběma možnostmi. Cílem diplomové práce není vyřešení otázky, zda inkluzi do běžných škol zavádět či nikoliv. Nechci inkluzi prosazovat, ani zavrňovat. Kladu si za cíl předložit a vylíčit aktuální situaci v České republice v oblasti inkluzivního vzdělávání a blíže se s inkluzí a jejími možnostmi seznámit.

K výběru tématu práce mě motivovala především osobní zkušenost s problematikou. Jelikož pracuji na základní škole jako asistent pedagoga, jsem s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami, ale také s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí téměř v každodenním kontaktu. Mnohokrát jsem se zamýšlela nad výhodami a prospěšností inkluzivního vzdělávání a individuální integrace těchto žáků do běžných škol. Na druhé straně jsem si také vědoma náročnosti práce pedagoga a požadavků, které jsou kladeny na jeho profesní přípravu a kompetence.

S úvahou nad problematikou se může nabízet otázka, co musí škola udělat pro to, aby se stala školou inkluzivní? Jaké podmínky je potřeba zajistit? Může se běžná škola v inkluzivní školu vůbec přeměnit? Na tyto otázky nám postupně nabídne odpovědi obsah diplomové práce, který čtenáře nejprve s problematikou seznámí teoreticky a následně poznatky aplikuje prakticky na podmínky vybrané základní školy.

Jak bylo již předesláno, diplomová práce je dělena na dvě části, na část teoretickou a část praktickou. **Teoretická část** je obsahem koncipována tak, aby naplňovala své cíle. Cílem teoretické části je blíže seznámit čtenáře s problematikou inkluzivního vzdělávání a charakterizovat jeho jednotlivé aspekty, které tvoří dílčí cíle teoretické části. Těmi jsou charakterizovat inkluzivní pojetí vzdělávání, popsat vývoj inkluzivního vzdělávání v České republice, nastínit legislativu související s problematikou, charakterizovat inkluzivní školu, inkluzivního učitele a žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Pro dosažení cíle bude zvolena metoda analýzy odborné literatury a syntézy odborných poznatků z oblasti pedagogiky, speciální pedagogiky, platné legislativy a kurikulárních dokumentů.

Teoretická část je rozdělena do 7 hlavních kapitol. V nich si vymezíme rozdíl mezi inkluzí a integrací a nastíníme hlavní principy inkluze. Stručně nahlédneme do vývoje inkluzivního vzdělávání a seznámíme se se současným stavem v České republice. Představíme také základní legislativní dokumenty, které se problematiky týkají. Blíže charakterizujeme inkluzivní školu a pedagoga, který zaujímá inkluzivní přístup v poskytovaném vzdělávání. Teoretická část práce bude uzavřena kapitolou věnovanou žákům s individuálními vzdělávacími potřebami.

V rámci **praktické části** se zaměříme na analýzu možností inkluzivního vzdělávání na vybrané základní škole. Hlavním cílem je analyzovat, zda vybraná základní škola splňuje kritéria k dosažení certifikace "Férová škola". Hlavního cíle praktické části bude naplněno prostřednictvím realizace cílů dílčích. Ty budou blíže popsány v podkapitole 8.1. Dílčí cíle budou uskutečněny pomocí analýzy podmínek vybrané základní školy, jejího současného stavu a školní dokumentace. Před samotnou analýzou základní školy bude čtenář seznámen s projektem "Férová škola" a procesem certifikace. Představena bude také vybraná základní škola a její činnost.

Diplomová práce je určena všem čtenářům, kteří se zajímají o problematiku inkluzivního vzdělávání, a také školám, které mají zájem zavádět do poskytovaného vzdělávání prvky inkluze, nebo se inkluzivní školou přímo stát. Záměrem práce je podat přehled podmínek, které je třeba zabezpečit, aby mohl být škole udělen certifikát "Férová škola" a stala se tak školou inkluzivní. Současně slouží práce jako podklad vybrané škole k žádosti o certifikaci. Jelikož škola má zájem se o certifikát ucházet, byla analýza pro tyto účely vypracována. Tím také práce podává škole informace o možnostech a úskalích, které z analýzy vyplývají pro úspěšnost v procesu certifikace.

Diplomová práce v praktické části reaguje na požadavky konkrétní školy a provádí analýzu jejího stavu. Se souhlasem ředitelky školy byla tato práce zpracována přímo „na míru“ této škole, bude sloužit jako podklad pro tuto školu při vypracování žádosti o udělení certifikátu. Práce podá škole informace o možnostech a úskalích, které při budoucí certifikaci má. Spatřuji v tom velkou výhodu pro diplomovou práci, která je tak využitelná v praxi a bude mít praktický dopad na danou školu.

Součástí práce je také seznam zkratk, použité literatury a seznam příloh. Součástí práce je CD nosič, který obsahuje diplomovou práci v elektronické podobě.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 POJMOVÝ APARÁT PROBLEMATIKY

Kapitola je zaměřena na základní pojmy úzce související s diplomovou prací. Pojmy budou v kapitole náležitě definovány a objasněny. Toto vymezení pokládáme za důležité hned na začátku práce, a to z důvodu, že se s termíny budeme setkávat v celé práci. Je proto důležité rozumět jejich významu.

Konkrétně se zaměříme na pojmy integrace, inkluze, integrované vzdělávání, inkluzivní pedagogika, inkluzivní škola a inkluzivní vzdělávání. Pozornost budeme věnovat také termínu speciální vzdělávací potřeba, specifické poruchy učení, individuální vzdělávací plán, edukace, vzdělávání a vzdělání. Jedná se o pojmy, které jsou v dnešní době moderní a velmi často používané. Jejich výklad je ale mnohdy nejednoznačný. V kapitole proto uvádíme příklady, jak pojem chápou vybraní autoři.

Integrace

Matoušek (2003, s. 86) uvádí, že pojem **integrace** je „*snaha o začleňování sociálně nebo zdravotně znevýhodněných lidí do společnosti, včetně pracovního začlenění. Je to široce uznávaný ideál novodobé sociální práce – opak sociálního vylučování, s nímž se hendikepovaní setkávali a dosud často setkávají.*“

„*Integrace je mezinárodním hnutím prosazování práva člověka na rovnocennou a rovnoprávnou účast na společné, nevylučující a nevydělující kultuře*“ (Hájková, Strnadová, 2010, s. 13).

Inkluze

„*Pojem vychází z anglického inclusion, což znamená zahrnutí, v širším pojetí příslušnost k celku. **Inkluze** není jen optimalizovaná a rozšířená integrace. Jedná se o koncept, podle kterého by všechny děti měly navštěvovat třídy hlavního vzdělávacího proudu, a to bez ohledu na stupeň postižení. Je charakteristikou takové společnosti a kultury, na jejímž životě participují všichni bez rozdílů*“ (Hájková, Strnadová, 2010, s. 12 - 13).

Bartoňová, Vítková (2010, s. 45 - 46) pojímá inkluzi jako *„uspořádání, které může nabídnout adekvátní vyučování všem žákům s ohledem na jejich individuální rozdíly a s respektem vůči jejich aktuálním vzdělávacím potřebám.“*

Pojmy integrace a inkluze se ve svém významu liší. I přes tuto skutečnost mnoho autorů oba pojmy užívá jako synonyma. V České republice zatím není inkluzivní pedagogika na stejné úrovni jako v zahraničí a to je jeden z důvodů, proč čeští odborníci mezi pojmy nerozlišují. Je ale nutno chápat mezi nimi rozdíl, který si blíže vysvětlíme a charakterizujeme v následující kapitole 2.1. Pro účely diplomové práce budeme užívat pojmy integrace a inkluze tak, jak je chápou autoři odborné literatury.

Integrované vzdělávání

Podle Průchy, Walterové a Mareše (2001, s. 87) bychom **integrované vzdělávání** mohli vysvětlit jako *„přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol. Cílem je poskytnout i žákům s těžkými a trvalými zdravotními postiženími společnou zkušenost s jejich zdravými vrstevníky, a přitom respektovat jejich specifické potřeby.“*

Inkluzivní pedagogika

Jako **inkluzivní pedagogiku** bychom mohli označit pedagogiku *„prosazující otevřenou, individualizovanou a na individuální schopnosti dítěte orientovanou podobu učebních procesů bez statických výkonnostních norem a umožňující zohlednění specifických vzdělávacích potřeb žáků v heterogenních učebních skupinách“* (Hájková, Strnadová, 2010, s. 12).

Inkluzivní škola

Inkluzivní školu lze chápat ve dvou významech, v užším a širším. V užším významu je to *„škola umožňující začlenění žáků se specifickými vzdělávacími potřebami.“* V širším významu se jedná o školu *„vytvářející prostor pro realizaci principu spravedlivých vzdělávacích příležitostí. Je vstřícná pro všechny děti, respektuje odlišnosti žáků (etnické, jazykové, náboženské, fyzické aj.), které jsou vnímány jako zdroj inspirace pro kvalitnější vzdělávání všech“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 105).

„Jde o vzdělávací instituci, v níž se uskutečňuje vyučování v heterogenních třídách, tedy ve třídách, jejichž žakovská heterogenita je dána různým stupněm potřeby podpůrných opatření jednotlivých žáků, různou aktuální úrovní jejich vývoje a jejich různou výchozí situací v procesu učení, jejich rozdílnou řečí, náboženstvím, kulturou, dispozicemi“ (Hájková, Strnadová, 2010, s. 13).

Inkluzivní vzdělávání

Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 105) definuje **inkluzivní vzdělávání** jako *„vzdělávání začleňující všechny děti do běžných škol. Podstatou je změněný pohled na selhání dítěte v systému, resp. selhání vzdělávacího systému v případě konkrétního dítěte. Při neúspěchu je třeba hledat bariéry v systému, který není dostatečně otevřený k potřebám jednotlivce.“* Inkluzivní vzdělávání je také *„vzdělávání rozvíjející kulturu školy směrem k sociální koherenci“* (Hájková, Strnadová, 2010, s. 13).

Speciální vzdělávací potřeba

Termín **speciální vzdělávací potřeba** *„vyjadřuje to, že kromě většinové populace žáků, studentů a dospělých, jejichž vzdělávání probíhá běžnými formami, existují různé skupiny lidí, jejichž vzdělávací potřeby jsou specifické: žáci se zdravotním postižením; žáci ze znevýhodněného sociálního prostředí; žáci s mimořádným nadáním; děti a dospělí z rodin imigrantů, etnických a jazykových*

menšin aj. Moderní pedagogika a vzdělávací politika se snaží tyto potřeby zjišťovat a v souladu s nimi vytvářet příslušné vzdělávací programy“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 279).

Podle zákona o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen Školský zákon č. 561/2004 Sb., § 16) se rozumí *„dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami osoba, se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.“*

Specifické poruchy učení

Průcha, Walterová, Mareš (2001, s. 224) charakterizuje **specifické poruchy učení** jako *„heterogenní skupinu poruch, které se projevují obtížemi při nabývání a užívání dovedností, jako je mluvení, porozumění mluvené řeči, čtení, psaní, dále poruchy soustředění aj.“*

Individuální vzdělávací plán (dále jen IVP)

Zelinková (2001, s. 172) definuje termín následovně: *„**Individuální vzdělávací plán** je závazný pracovní materiál sloužící všem, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání integrovaného žáka.“* Je to *„detailní plán sestavený týmem odborníků pro žáka, kterému se dostává speciálně pedagogické podpory při vzdělávání“* (Hájková, Strnadová, 2010, s. 13).

Edukace

*„V obecné pedagogice a didaktice se výraz **edukace** používá jako synonymum termínu vzdělávání, respektive vzdělávacího procesu...“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 53).

Vzdělávání

„Vzdělávání může být považováno za proces získávání a rozvoje vědomostí, intelektových schopností a praktických dovedností, rozvoje rozumové stránky osobnosti, jejího myšlení a paměti“ (Kantorová, Grecmanová a kol., 2008, s. 89).

Vzdělání

„Vzdělání se chápe jako součást socializace jedince. Vzdělání je pak ta složka kognitivní vybavenosti osobnosti..., která se zformovala prostřednictvím vzdělávacích procesů. Vzdělání je zkonstruovaný systém informací a činností, které jsou plánovány v kurikulu různých škol a vyučovacích předmětů a realizovány ve výuce“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 292).

Obdobně chápe termín také Kantorová, Grecmanová a kol. (2008, s. 92).
„Vzdělání se může vysvětlovat jako výsledek nebo konečný efekt procesu získávání vědomostí, intelektových schopností a praktických dovedností, rozvoje rozumové stránky osobnosti, jejího myšlení a paměti (vzdělávání).“

2 INKLUZIVNÍ POJETÍ VZDĚLÁVÁNÍ

V následující kapitole se konkrétně zaměříme na problematiku inkluzivního vzdělávání. Pro účely diplomové práce je zvláště důležité pochopit smysl a poslání inkluze. Neméně důležité je také rozlišení termínu integrace od inkluze. V první kapitole jsme si oba pojmy definovali a nyní na tyto definice navážeme a blíže si objasníme konkrétní význam a jejich odlišnosti. Pozornost zaměříme také na vývoj inkluzivního vzdělávání v České republice a budeme se věnovat současnému stavu inkluze na českých školách. Poslední část kapitoly tvoří principy inkluze, kde si uvedeme základní přístupy k inkluzivnímu vzdělávání i charakteristiky inkluzivní edukace.

K jednomu z často diskutovaných témat v poslední době ve společnosti patří právě změna českého školství na školství inkluzivní. Mezi hlavní konkrétní témata, o kterých se hovoří, patří především postoje účastníků vzdělávání k inkluzivnímu vzdělávání. Řeč je o učitelích, rodičích, ředitelích škol. Méně se ale zajímáme o názory těch, kterých se to přímo týká, čili žáků a spolužáků. Odlišný je přístup mezi žáky prvního a druhého stupně. V období staršího školního věku je schopnost přijímat odlišnost podmíněna mnoha faktory. Žáci na prvním stupni snadněji přijímají handicapovaného spolužáka než ti na stupni druhém (Květoňová, Strnadová, Hájková, 2012).

Právo na vzdělání je ukotveno v mnoha dokumentech a stalo se také jedním z indikátorů vyspělosti společnosti. Je součástí Úmluvy o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.), kde se stanovuje právo dítěte na bezplatné a povinné základní vzdělávání. Na dokumenty vztahující se k inkluzivnímu vzdělávání se zaměříme v kapitole 4. Každý člověk je jiný, disponuje svými vlastnostmi, charakterem, zájmy, potřebami a schopnostmi. Mnoho osob ovšem nemůže svými schopnostmi naplnit příslušné potřeby. Obtíže se velmi často objevují právě v oblasti edukace. Příslušné jedince označujeme termínem osoby se speciálními vzdělávacími potřebami (Vítková, 2004).

Označení může vzbuzovat dojem, že tito lidé mají nějaké abnormální či mimořádně potřeby. Není to tak docela pravda. Všichni lidé, i ti postižení, mají základní i vyšší potřeby stejné. Rozdíl je v tom, že u postižených osob může nastat

situace, kdy jedinec pro svůj deficit nemůže na některé potřeby reagovat způsobem, který je obvyklý. Jde tedy o to, jakým způsobem je jedinec schopen určité potřeby uspokojovat. Proto je zapotřebí pomoc nebo kompenzace, aby nedocházelo k frustraci. Jedná se o soubor opatření, díky kterým lze potřeby jednotlivců naplňovat (Novosad, 2000). Bližší pozornost osobám se speciálními vzdělávacími potřebami budeme věnovat v poslední kapitole teoretické části práce.

2.1 Inkluze není totéž co integrace

O procesu integrace se v Evropě mluví již mnoho let. V oblasti edukace se jedná především o integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. O samotném pojmu integrace se v naší zemi začalo hovořit až po roce 1989. V té době se začal přetvářet přístup ke vzdělávání a celkově přístup k jinakosti a k postižení. Otevřel se také prostor pro uplatňování lidských práv. Postupem času se s rozvojem teorie a praxe začalo hovořit také o inkluzi (Uzlová, 2010).

Oba pojmy se začaly nejvíce prosazovat až v 90. letech minulého století. I přesto, že se dnes nejedná o pojmy nové, stále existuje značná nejednotnost pro jejich definování, ale i užívání. Část autorů mají integraci a inkluzi za termíny, které jsou shodné, tudíž zaměnitelné. Druhá část odborníků naopak poukazuje na odlišné hodnoty, přesvědčení, klíčové oblasti a odlišný dopad na proces edukace (Bartoňová, Vítková, 2009).

Tannenbergerová, Krahulová a kol. (2010, s. 8) uvádí, že „*inkluze není něco, co si musí člověk zasloužit splněním zadaných požadavků, ale automatické právo. Dítě má právo navštěvovat běžnou základní školu, a to nejlépe od první třídy v místě bydliště*“. V případě integrace je proces opačný. Žák se vzdělává ve speciální škole a v případě, že se odborníci a rodiče dohodnou, že dítě bude schopné zvládat vzdělávání v běžné škole, bývá přeřazeno. V inkluzivní škole je skupina žáků heterogenní, proto jsou na tento typ školy kladeny vyšší nároky. Je potřeba uzpůsobit prostředí, pomůcky, využít asistenty pedagoga nebo pomoc externích odborníků (Tannenbergerová, Krahulová a kol., 2010).

„Slovo **integrace** pochází z latiny a znamená v doslovném překladu tolik jako „znovu vytvoření celku“ (Bartoňová, 2005, s. 206). Novosad (2000, s. 20) uvádí, že „v nejobecnější rovině integrací rozumíme začleňování, či spojování určitých částí v jeden celek. Tím se dotýkáme především řešení problematiky soužití majority, tedy intaktních – zdravých – jedinců, a minorit, tedy lidí se sociálním a zdravotním znevýhodněním.“ Jan Jesenský (in Michalík, 2001, s. 11) chápe integraci jako „dynamický, postupně se rozvíjející pedagogický jev, ve kterém dochází k partnerskému soužití postižených a intaktních na úrovni vzájemně vyvážené adaptace během jejich výchovy a vzdělávání a při jejich aktivním podílu na řešení výchovně vzdělávacích situací.“

Integraci dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami do běžné školy často provází zřízení funkce asistenta pedagoga, osobního asistenta a úpravu prostředí. Zmiňované s sebou mnohdy přináší i svá úskalí. Žákovi se může dostávat větší pozornosti a to může mít za následek izolovanost od svých spolužáků. K opravdovému začlenění v tomto případě nedochází. V případě žákova školního neúspěchu je vina připisována jemu, nikoliv chybné organizaci školy, učitele a jeho práci nebo chybným metodám (Bartoňová, Vítková, 2009).

Integraci a integrativní přístup ve vzdělávání začala postupem času nahrazovat **inkluze**. Inkluzi bychom mohli považovat za vyšší stupeň integrace. V oblasti respektování individuálních potřeb a lidské důstojnosti došlo k posunu. Nastala snaha poskytovat vzdělání, které vede k úplnému přijetí dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do školní komunity. Plné integrace lze dosáhnout včleněním do společenství školy neboli inkluzí (Lang, Berberich, 1998).

Lang a Berberich (1998, s. 28-29) uvádí, že „inkluze znamená vytvořit ve třídě takové prostředí, které vítá a oceňuje odlišnost. Dává si za úkol vybudovat společenství (komunity) pečující o všechny a otevřené všem, prostředí, kde už děti se speciálními potřebami nejsou jiné, protože každé z nich má svou cenu.“ Tento přístup odmítá předsudky, diskriminaci a vylučování lidí ze společnosti. Zdůrazňuje také, že se děti se speciálními potřebami mohou učit odděleně od vrstevníků, je-li

to vhodné a ku prospěchu žáka (Lang, Berberich, 1998). Základem inkluze je poznání, že společnost se skládá s různě odlišných jedinců, kteří tvoří jednotu. Ta by měla odlišnosti a individuální rozdíly respektovat a spatřovat v nich přínos (Šturma).

Hlavní rozdíly mezi integrací a inkluzí můžeme spatřovat hned v několika dimenzích. Integrace sleduje za cíl začlenit dítě do třídy. Nevyžaduje výrazné přizpůsobení třídy ani učitele. Žák je nucen přizpůsobit se okolí (Houška, 2007).

Zatímco integrace je zaměřena spíše na změnu systému, inkluze v sobě zahrnuje více aspektů. Zachází dál než inkluze. Snaží se proměnit společenskou strukturu tak, aby odlišnost byla považována za přirozený jev (Šturma). Středem zájmu inkluze je klima školy, postoje učitelů, široké veřejnosti, proces vyučování, nebo metody a formy výuky. Pozornost není zaměřena na chování integrovaných dětí. Soustředí se především na kvalitu poskytovaného vzdělávání žákům se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole. Někteří autoři se také vyjadřují k inkluzi v mnohem širším pojetí. Nezmiňují se přímo o žácích se speciálními vzdělávacími potřebami, ale hovoří o „škole pro všechny“ (Bartoňová, Vítková, 2009).

Houška (2007, s. 7-6) upozorňuje, že *„na rozdíl od integrace, kdy se zkráceně pomůže jednotlivci v začlenění do třídy a přizpůsobení se třídě, znamená inkluze vytvoření diferencovaných podmínek různým dětem tak, že všechny – ať se svými schopnostmi mohou značně lišit – získají prostředí, které je optimálně rozvíjí a přitom mohou pracovat ve společné, výkonově heterogenní sociální skupině.“*

Přehledně uvádí vztah mezi integrací a inkluzí Kocourková a kol. (in Havel, Fialová, 2010):

Integrace je zaměřena na potřeby integrovaného jedince, jeho vzdělávání a faktory pro prospěch tohoto žáka. Nastávají dílčí změny prostředí, pro integrovaného studenta existují speciální programy, hodnocení provádí experti, expertízy specialisti.

Inkluze je zaměřena na potřeby všech vzdělávaných, usiluje o dobrou výuku a prospěch pro všechny žáky. Dochází k celkové proměně školy, pozornost je zaměřena na školu, skupinu a vzdělávací faktory. Jedná se o celkovou strategii učitele, kdy hodnocení provádí on sám, expertízy rovněž učitelé.

Exkluzi bychom mohli vymezit jako opak inkluze. Filosofii exkluzivních škol je oddělit žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Taková škola odmítá žáky se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělávat společně s ostatními dětmi. V dnešní době převládají snahy exkluzi snížit na minimum a prosazovat inkluzivní přístup. Každý žák má odlišné potřeby, a proto je nutné k nim přistupovat individuálně. To je jedna ze zásad inkluzivního vzdělávání.

2.2 Principy inkluzivního vzdělávání

Jak již bylo řečeno výše, pojetí inkluze se různí, stejně tak její realizace ve vzdělávacím procesu na jednotlivých školách. Neexistuje proto jedna univerzální definice. Pojetí každého autora, každé země i každé školy se liší v tom, která oblast inkluzivního vzdělávání je pro ně důležitější. Můžeme to nazvat výzvou. Výzvou pro učitele, jejich metody a formy výuky, přístupy které zastávají, jejich profesní připravenost atd.

Nejednoznačnost v definování jednotlivých termínů problematiky neplatí pouze v rámci České republiky. V jednotlivých zemích se chápání termínu speciální vzdělávací potřeby žáků značně liší. V žádné zemi není ustanovená jednotná definice termínu handicap či postižení. Rozdíly v definicích jsou spojené spíše s právními, finančními a procesními předpisy než s rozdíly ve výskytu a typech speciálních vzdělávacích potřeb v jednotlivých zemích. Zkušenosti z mnoha států dokazují, že začlenění dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je nejlépe dosahováno v inkluzivních školách, které slouží všem dětem bez rozdílu (European Agency, 2009).

Lze rozlišit tři přístupy v pojetí inkluze. První přístup chápe integraci a inkluzi jako totožné. Druhé pojetí přijímá inkluzi jako vylepšenou integraci, čili její vyšší stupeň. Třetí přístup se od předchozích odlišuje tím, že pojímá inkluzi

jako zcela odlišný přístup. Usiluje o to, aby všechny běžné školy byly řádně připraveny přijmout všechny děti, bez ohledu na odlišnost. Pracuje na principu heterogenních skupin a rovnosti, každému jedinci je věnován individuální přístup. Tento přístup je označován za přístup ideální a tímto směrem by se mělo české školství ubírat. Znamenalo by to radikální změnu celého systému. Dnešní školy se spíše ztotožňují s přístupem druhým a pracují podle svých možností (Tannenbergerová, Krahulová a kol., 2010).

Pokud bychom chtěli nastínit důležité principy inkluzivní edukace, zmínili bychom především dostupnost a participaci. V inkluzivní škole jsou individuální odlišnosti pozitivně vnímány a přijímány. Žák se speciálními vzdělávacími potřebami, který je zařazen do hlavního vzdělávacího proudu, se nesmí výuky jen fyzicky účastnit, ale plně se do vzdělávání zapojit. Nesmí se jednat jen o pouhou asimilaci žáka. Vzdělávání by mělo pomoci připravit všechny děti na život, rozvinout jejich skrytý potenciál. To, že je integrovanému žákovi někdy věnovaná přílišná, nebo naopak nedostatečná pozornost, bývá mnohdy kritizováno a inkluze je tak odsuzována (Bartoňová, Vítková, 2009). Je důležité, aby v takové škole byli všichni stejně důležití. A to nejen pracovníci školy, ale také všichni žáci. Právě žáci by se měli více zapojovat do kultury celé školy, školské komunity a procesu vzdělávání a výuky. Značně se tak předejde sociálnímu vyčleňování. Zapojovat by se neměli pouze ti, kteří mají speciální vzdělávací potřeby, ale stejná pozornost by měla být věnována všem žákům (Booth, Ainscow, 2007).

Mezi hlavní charakteristiky inkluzivního vzdělávání bychom mohli zařadit následující. Inkluzivní škola by měla respektovat právo všech dětí na vzdělávání ve státní škole, stejně tak poskytovat vzdělávání i dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, se žáky jednat s porozuměním, respektovat jejich osobnost, důstojnost a nezávislost. Inkluzivní vzdělávání by nemělo připustit jakoukoliv diskriminaci a mělo by napomáhat odstraňování bariér vůči učení. Jedním z principů inkluzivní edukace je nejenom respektování odlišnosti, ale také jejího využívání ve vzdělávacím prostředí. Odlišnosti jednotlivých žáků mohou inspirovat v oblasti podpory učení. Správná inkluzivní škola by měla brát ohled na pracovní tempo žáků a přizpůsobovat jim také učební styly ve výuce. Kurikulum a organizace školy musí být upraveny tak, aby zajišťovaly rovné možnosti ve vzdělávání. Při vzdělávání dětí

a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se kurikulum přizpůsobuje podle určitých zásad. V duchu inkluze musí být pojímáno celkové vzdělávání na škole (Kasíková, Straková, 2011).

„Inkluze se tedy obecně týká komplexních způsobů, jimiž je edukační systém začleněn do společenských podmínek. Jde o širokou systémovou společensko-politickou i edukační změnu, která je zaměřena k odstranění ekonomických, environmentálních, kulturních bariér“ (Kasíková, Straková, 2011, s. 26).

3 VÝVOJ A SOUČASNÝ STAV ČESKÉHO INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

V následující kapitole stručně popíšeme, jak se postupně vyvíjelo vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami až do podoby dnešního inkluzivního vzdělávání. Dále se zaměříme na názory a postoje odborné veřejnosti, které zaujímá k problematice inkluze.

Inkluze, jak ji známe dnes má své kořeny ve speciálním vzdělávání. Stejně jako v České republice, tak i v zahraničí procházelo speciální vzdělávání řadou etap, během nichž byly prozkoumány různé způsoby, jak reagovat na děti s postižením a na děti s poruchami učení. Speciální vzdělávání bylo poskytováno buď jako doplňkové v běžných školách, nebo se od škol hlavního vzdělávacího proudu oddělovalo. V posledních letech byl tento systém vzdělávání zpochybňován především z hlediska porušování lidských práv i z hlediska účinnosti. Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami bylo do škol hlavního vzdělávacího proudu postupně přesunováno prostřednictvím integrace. Zde ovšem toto vzdělávání naráželo na problémy v oblasti organizace školy, vyučovacích osnov a strategie učení. Nedostatky se staly také překážkou pro zavedení inkluzivního vzdělávání (UNESCO, 2005).

Jak už bylo zmíněno v kapitole 2. 1., od roku 1989 docházelo ke změnám přístupu ve vzdělávání i v České republice. České školství začalo postupně procházet procesem transformace, která si kladla za cíl poskytovat všem dětem stejné příležitosti a šance na vzdělávání. Nejvýznamnější byla koncepční změna, která zajistila fakt, že vzdělávání dětí, žáků a studentů s handicapem přestává být doménou speciálních škol. Nastává tak počátek integrace, který později nahradil inkluzivní koncept vzdělávání (Vítková, in Bazalová, 2006).

S pojmem inkluze se v naší zemi začalo pracovat od roku 1994, kdy se konala konference v Salamance. Vlády 92 zemí, včetně té naší, a 25 mezinárodních organizací se zde dohodly na akčních rámcových podmínkách vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zde byl také termín speciální vzdělávací potřeba ustanoven (Bartoňová, Vítková, 2005). Od této doby

lze hovořit o reformě, která ovlivňuje život postižených dětí. Ty se už mohou začleňovat do různých aktivit, ze kterých bývaly dříve vylučovány. V současnosti se stává inkluze centrálním pojmem (Bartoňová, Vítková, 2010). Organizace OECD a UNESCO inkluzivní vzdělávání doporučovaly již od 80. let. Některé mezinárodní dohody jako OSN nebo Úmluva o právech dítěte, vnímaly vyčleňování dětí se speciálními vzdělávacími potřebami z běžných škol a zařazování do škol zvláštních, jako porušování práva dětí na rovné vzdělávání (Kasíková, Straková, 2011).

Zmíněnou reformu odstartovalo především vydání Bílé knihy (2001) a nového školského zákona (2004). Rozsudek evropského soudu pro lidská práva pak zvýraznil téma rovných vzdělávacích příležitostí. Následně na to začalo ministerstvo školství podnikat kroky k rozvoji inkluzivního vzdělávání. Dodnes ovšem neexistuje v našem politickém systému jasná představa do budoucna. Politiků, kteří by měli zájem o zavádění inkluze do našich škol, je málo. Převažují spíše ti, kteří s inkluzí nesouhlasí a tím vyvolávají obavy jak mezi rodiči, tak i pedagogy (Kasíková, Straková, 2011).

Pokud přihlédneme k možnostem jednotlivých škol, čili financím i celkově nastavenému systému, jsou školy značně omezené. Všechny školy, které přijímají děti se speciálně vzdělávacími potřebami, se vlastně vystavují riziku, že jejich snaha podporovat odlišnosti a inkluzivní přístup bude nepochopena nebo nedoceněna. Když rodič vybírá školu pro své dítě, mnohdy přihlíží i k tomu, jací žáci školu navštěvují. Může se stát, že se budou chtít prostředí s „problémovými“ nebo s „pomalejšími“ žáky vyhnout. Mají strach, jaký vliv by to mělo na jejich dítě. Jedná se tak trochu o začarovaný kruh (Kasíková, Straková, 2011).

V České republice dochází k mapování stavu inkluzivního vzdělávání. Provádějí se spíše dílčí analýzy, pozornost je zaměřena především na podmínky realizace inkluzivních opatření, které jsou tvořeny pro konkrétní typ postižení. Dále se zkoumá klima tříd, kde se vzdělávají žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. (Bartoňová, 2005). Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014 (Vládní výbor pro zdravotně

postižené občany, 2010) uvádí počty dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením v jednotlivých druzích škol. K 30. 9. 2008 bylo na základních školách individuálně integrováno 6 290 dětí a 3 010 bylo zařazeno do speciálních tříd.

V současné době je cílem vytvořit takové školní prostředí, které by rozvíjelo individuální předpoklady všech dětí a poskytovalo jim rovné příležitosti ke vzdělávání dosažené na odpovídajícím stupni. Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se v naší zemi začíná přibližovat požadavkům, které jsou uznávány ve vyspělých zemích (Bartoňová, Vítková, 2005). Lechta (2010) ve své publikaci upozorňuje na skutečnost, že průměrně se v evropských zemích vyučují pouze 2 % žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve speciálních školách nebo třídách.

3.1 Názor odborné veřejnosti na inkluzi

Jak už bylo řečeno výše, názory na inkluzi se různí. Jedná se o téma, které má jak své příznivce, tak své odpůrce. Někdo je pro zavedení inkluze, jiný inkluzi odsuzuje. Jak se ale na problematiku v českých školách dívá odborná veřejnost? Na tuto otázku nám přinese odpověď následující podkapitola. Zaměříme se na názor jak pedagogů, tak i politiků.

Obdobnou otázkou se již zabývalo sociologické šetření realizované společností EDUin ve spolupráci s agenturou Perfect Crowd. Bylo zaměřené na zjištění, jaké postoje na české školství zaujímá veřejnost, na její názor na kvalitu škol a potřebu inkluze. Byl zde srovnáván názor odborné a obecné veřejnosti. Šetření mělo za úkol vyvrátit či potvrdit dojem, že veřejnost se přiklání spíše k selekčnímu systému ve vzdělávání, aniž by si uvědomovala jeho důsledky. Vyplynulo z něho následující.

„Obecně se potvrdilo, že panel odborníků je skutečně informovanější, vidí více do hloubky problému, a proto je často mnohem kritičtější. Nenechá se „opít rohlíkem“, tím, co se o vzdělávání říká v médiích středního proudu, proto na některé otázky odpovídal přesně opačně, než méně informovaní zástupci obecné veřejnosti“ (Feřtek, 2014). Většina dotazovaných z řad odborníků se vyjádřila pro oddělené vzdělávání do různých vzdělávacích proudů. Ovšem o prospěšnosti

segregovaného vzdělávání také nehovoří. „*Například na otázku, jestli systém oddělených vzdělávacích proudů zabraňuje šikaně – velmi častý argument veřejnosti pro rozdělené školství, odpovídají odborníci jednoznačně, že tomu tak není. Přesto jim selekční systém většinově vyhovuje. Proč?*“ (Feřtek, 2014).

Inkluzivní vzdělávání dle názorů odborné veřejnosti poskytuje podmínky, bližší reálnému světu. Zvyšuje míru tolerance, respektu a tím také umožňuje lepší socializaci. Jedná se především u dětí s handicapem. U dětí nadaných ovšem převládají pochybnosti. Na jedné straně tedy odborníci podporují selekci, na straně druhé shledávají mnoho výhod inkluzivního vzdělávání. Důvod je jednoduchý. Respondenti nemají důvěru v dnešní stát. V současnosti podle nich není možné zorganizovat školu, která by byla mohla zajistit potřeby všech žáků, a to zejména z důvodů finančních, organizační náročnosti či přetěžování učitele z důvodu zvýšených požadavků na jeho osobu (Feřtek, 2014).

Tehdejší ministr školství Petr Fiala se dne 21. ledna 2013 vyjádřil k problematice vzdělávání handicapovaných na semináři konaném v Poslanecké sněmovně České republiky, a nastínil směr dalšího vývoje vzdělávací soustavy. Jeho názor na začleňování dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do škol běžného vzdělávacího proudu je pozitivní. „*To, co tvoří vzdělávací soustavu úspěšnou, je právě individualizace výuky, práce s dětmi. Česká republika o to usiluje, chceme, aby se rovný přístup ke vzdělávání promítal jako princip do všech opatření, která chystáme. Jsme si vědomi všech nedostatků, které v oblasti inkluzivního vzdělávání existují. Chceme zavést opatření, která efektivním způsobem zabrání jakýmkoliv cestám možné segregace. Je nutné posilovat základní školy tak, aby byly schopné reagovat na všechny speciální vzdělávací potřeby dítěte v běžné třídě. Nechystáme se k radikálním krokům v této oblasti. Nechceme poškodit dobrou praxi, která je v České republice zavedena. Nechceme rušit praktické školy ani speciální školy*“ (Fiala, 2013).

Konaný seminář svým názorem podpořil také profesor Jan Průcha, který se stejně jako Fiala vyjadřuje o inkluzivním přístupu pozitivně, ale též se vyjadřuje proti rušení praktických škol. Romským dětem podle něj praktické školy prospívají, proto by bylo nesmyslné tyto školy likvidovat, jak to požadují radikální aktivisté. Je také proti totální inkluzi. Ne všechny děti mají být začleňovány do škol běžného

vzdělávacího proudu. Nikde v zahraničí není realizována totální inkluze. Udržují se speciální školy. Průcha souhlasí s částečnou či flexibilní integrací dětí do běžných škol, udržením speciálních škol a také s přípravou učitelů a asistentů v oblasti integrace. Chce zlepšit diagnostiku speciálních vzdělávacích potřeb (Průcha, 2013).

Předseda Asociace speciálních pedagogů Jiří Pilař se vyjádřil k inkluzivnímu vzdělávání tak, že je třeba postupovat systémově a ne chaoticky. V běžných základních školách je totální inkluze odmítána. Podle něj je nutné, aby existovaly školy pro děti, které v běžné škole nejsou schopny uspět. Pokud opravdu chceme vytvářet inkluzivní prostředí ve školách, musíme změnit vnímání pedagogických fakult. Ty jsou odtrženy od reality a učí věci, které stejně v praxi nejsou upotřebitelné (Pilař, 2013).

4 LEGISLATIVNÍ RÁMEC INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Jak už bylo předesláno v předchozí kapitole, čtvrtá kapitola bude zaměřena na výčet legislativních dokumentů, které se týkají a upravují inkluzivní vzdělávání v České republice. S vybranými dokumenty se blíže seznámíme. Orientace v základní legislativě je nedílnou součástí inkluzivního přístupu ke vzdělávání. Znalost právních norem a zákonů je nezbytná a měla by patřit mezi základní znalosti pedagogických pracovníků. V celém výchovně vzdělávacím procesu musí být tyto normy striktně dodržovány.

Listina základních práv a svobod

V České republice je právo na vzdělávání všech dětí zajištěno Listinou základních práv a svobod, článek 33, ze dne 16. prosince 1992, která se stala součástí ústavního pořádku České republiky. Podle článku 3 (zákon č. 2/1993 Sb.) se *„základní práva a svobody zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení“*.

Ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami mají význam také některé mezinárodní dokumenty. Mezi ně patří **Všeobecná deklarace lidských práv** z roku 1948, **Úmluva o právech dítěte** z roku 1989 a **Standardní pravidla pro vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením** (Bazalová, 2006). Dokument Standardní pravidla pro vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením znamená *„silný morální a politický závazek států podniknout akci pro vyrovnání příležitostí. Jsou v nich zahrnuty důležité principy odpovědnosti, aktivity a spolupráce. Upozorňují na oblasti důležité pro kvalitu života zdravotně postižených osob a pro dosažení plného zapojení a rovnosti“* (Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, 1993, s. 1).

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením

Inkluzivní vzdělávání bylo podpořeno také ratifikací Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, přijaté v New Yorku v roce 2006. V České republice došlo k ratifikaci o 3 roky později (č. 10/2010 Sb.m.s.). Dokument navazuje na sedm úmluv OSN o lidských právech a svobodách osob se zdravotním postižením, které už byly vydány. Úmluva nezakládá nová práva, ale požaduje jejich striktní plnění. Chce zajistit přístup osob se zdravotním postižením k sociálnímu, fyzickému a ekonomickému prostředí, kultuře, vzdělávání, informacím a komunikaci. Úmluva je založena na základním principu rovnosti. Hlavním posláním je chránit osoby se zdravotním postižením, zajistit jejich rovný přístup ke svobodám a právům a respekt jejich osobnosti (Bartoňová, Vítková, 2010).

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha

Bílá kniha je dokument, který formuje východiska, cíle, záměry i doporučení pro vývoj vzdělávací soustavy. Zaznamenává potřebu inkluzivního vzdělávání. Upozorňuje na potřebu minimalizovat vyčleňování žáků se sociálními, zdravotními a učebními problémy. Upozorňuje, že tato změna musí vycházet ze změny myšlení učitelů, rodičů, ale i celého pojetí vyučování. Zdůrazňuje potřebu zavádění funkce asistentů pedagoga, školních psychologů a speciálních pedagogů (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [dále jen MŠMT], 2001). Bílá kniha doporučuje *„komplexně řešit postupný přechod na integrované vnitřně diferenciované základní vzdělávání, které umožní vytvářet co nejlepší podmínky pro všechny žáky, rozvoj talentů i pro integraci zdravotně a sociálně znevýhodněných žáků a který oslabí důvody k vyčleňování žáků do speciálních škol či tříd“* (MŠMT, 2001, s. 49).

V roce 2009 byl vydán zákon č. 198/2009 Sb. **O rovném zacházení a právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů – antidiskriminační zákon.**

Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 - 2014

V návaznosti na antidiskriminační zákon byl vytvořen Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením (2010-2014), který navazuje na Národní plány vytvořené v předešlých letech. Součástí plánu je kapitola devátá, zaměřená na oblast vzdělávání a školství. Ta stanovuje, že *„základním cílem pro období platnosti Národního plánu je uplatňování principu inkluzivního vzdělávání. V základním a středním stupni vzdělávání má každé dítě právo na vzdělávání ve škole hlavního vzdělávacího proudu v místě, kde žije“* (Vládní výbor pro zdravotně postižené občany, 2010, s. 27).

Národní plán klade důraz na podpůrná opatření dětem žákům a studentům, kteří jsou zdravotně postižení. Inkluzivní vzdělávání by mělo zabezpečit kvalitní podmínky a opatření, zejména v oblasti pedagogické, personální, ekonomické, legislativní, technické a další podpůrné služby. S tím souvisí také dokončení kurikulární reformy, změna poradenského systému, podpora dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a poskytování informací. Cíle, které Národní plán stanovuje, rozpracovává do konkrétních opatření (Vládní výbor pro zdravotně postižené občany, 2010).

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky pro období 2011 – 2015

Jedná se o koncepční dokument, který významně formuje vzdělávací soustavu. Uvádí vize a cíle dalšího vývoje na období čtyř let. Pozornost věnuje také oblasti rovných příležitostí ve vzdělávání. V problematice inkluzivního vzdělávání podpůrná opatřená, legislativní změny, nebo další vzdělávání pedagogických pracovníků zaměřené na problematiku vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Pozornost věnuje také žákům se zdravotním postižením. Vyjadřuje potřebu rozšířit podporu asistentů pedagogů ve vzdělávání, účast speciálních pedagogů a školních psychologů na procesu integrace, vybavování škol speciálními kompenzačními pomůckami, pravidelně analyzovat výsledky vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami atd. (MŠMT, 2011).

Školský zákon

Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání č. 561/2004 Sb. legislativně upravuje vzdělávání v České republice. § 16 Školského zákona se vyjadřuje ke vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a § 18 k individuálnímu vzdělávacímu plánu. V roce 2009 byl vydán zákon č. 49/2009 Sb., který mění zákon č. 561/2004 Sb.

Na Školský zákon navazuje vyhláška č. 116/2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 o poskytování poradenských služeb ve školách, dále vyhláška č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a studentů mimořádně nadaných. V roce 2011 byla vydána vyhláška 147/2011, kterou se mění vyhláška 73/2005.

Nová vyhláška doplňuje chybějící ustanovení vyhlášky předešlé, které upravují podmínky pro vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Zdůrazňuje, že preferovanou formou integrace všech žáků se zdravotním postižením, by měla být integrace individuální. Stanovuje také nová pravidla pro zařazování žáků se zdravotním postižením do vzdělávání, stanovuje kontrolu individuálních vzdělávacích plánů žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jednou ročně, nebo uvádí základní činnost asistenta pedagoga (Tannenbergerová, Krahulová a kol., 2010).

Národní akční plán inkluzivního vzdělávání

Dalším nově koncipovaným dokumentem je Národní akční plán inkluzivního vzdělávání. Schválený byl vládou ČR na návrh ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v březnu 2010. Vznikl jako reakce na mnohé nedostatky v tehdejším modelu vzdělávání. Hlavním cílem plánu je posílení inkluzivní vzdělávání ve všech školách hlavního vzdělávacího proudu a vytvoření takových metod a principů, které by toto vzdělávání v běžných školách umožňovalo (Bartoňová, Vítková, 2010).

Národní akční plán inkluzivního vzdělávání je rozdělen do dvou fází. První fáze je přípravná, má za úkol navrhnout opatření a strategie, které by podporovaly inkluzivní vzdělávání. Druhá fáze je realizační, kdy se připravené strategie a opatření uskuteční v praxi (Květoňová, Prouzová, 2010).

V současnosti je plán v přípravné fázi. Díky němu se v legislativě České republiky v problematice vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami přechází od termínu integrace k inkluzi. Záměrem tohoto materiálu je zajištění rovných příležitostí a rovného přístupu ke vzdělání každému. Dále preventivní působení proti diskriminaci a sociálnímu vyloučení jedinců s postižením či znevýhodněním ze sociálních skupin a jejich úspěšné začlenění do běžných aktivit společnosti a zvýšení sociální koheze společnosti (MŠMT, 2010).

V Národním akčním plánu inkluzivního vzdělávání jsou rozpracována nutná opatření na období tří let ke zvýšení inkluzivního přístupu ve vzdělávacím systému České republiky. Plnění opatření bude průběžně sledováno a následně vyhodnocováno. Jak se budou dané úkoly realizovat, budou se postupně v následujících letech měnit také podmínky pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami v oblasti vzdělávání, ale i všech, kteří se na procesu vzdělávání účastní (MŠMT, 2010).

„V ČR dnes na úrovni primárního a sekundárního stupně vzdělávání existuje vysoce organizovaný, personálně, finančně a metodicky dobře saturovaný systém vzdělávání žáků ve školách samostatně zřízených pro některé skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami“ (MŠMT, 2010, s. 1).

V modelu vzdělávání, který byl přijímán pro inkluzivní opatření před vznikem Národního akčního plánu inkluzivního vzdělávání, se stále vyskytovaly nedostatky. I přes deklaraci mnoha přijatých norem, ve kterých byl kladen důraz na vytváření inkluzivního charakteru českých škol, zatím rozvoj inkluzivního systému vzdělávání nebyl pozorovatelný. V České republice prozatím nebyly využívány bohaté zkušenosti některých zemí Evropské unie, které proměnou vzdělávacího systému na inkluzivní prošly již před několika lety. Stále ještě naše země patří mezi ty, které ve větší míře děti se speciálními vzdělávacími potřebami vyčleňují do speciálních institucí. Ke zlepšení situace v oblasti inkluzivního vzdělávání na českých školách by mělo významně přispět přijetí akčního plánu. Mnohé změny, kterými vzdělávací systém prochází, ať už vytvoření antidiskriminační legislativy, nebo zvyšující se občanské a právní povědomí rodičů i společnosti, má vliv na přístup škol k žákům se znevýhodněním a postupné rozvíjení inkluzivního charakteru školy (MŠMT, 2010).

5 INKLUZIVNÍ ŠKOLA

Mezi hlavní faktory, které se podílejí a významně tak ovlivňují úspěšnost inkluze, patří škola, učitelé, rodiče, poradenská zařízení, podpůrné prostředky, například asistent pedagoga a mnohé další. Považujeme za důležité se s některými jmenovanými faktory blíže seznámit. V následujících kapitolách budou vybrané faktory podrobněji rozpracovány a vysvětleny. V kapitole páté se seznámíme s inkluzivní školou. Představíme základní filosofii takové školy a uvedeme rozdíly mezi školou běžného vzdělávacího proudu a školou inkluzivní. Po představení inkluzivní školy pronikneme do jejího nitra a zaměříme pozornost na fungování takzvané inkluzivní třídy. Přiblížíme organizační formy, které se využívají při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, a nastíníme proces, kterým probíhá zařazování těchto žáků do běžných škol.

Podle organizace UNESCO inkluze znamená vytvoření školy, která vítá všechny žáky bez ohledu na jejich charakteristiky, znevýhodnění či těžkosti. Takové školy rozdíly mezi žáky spíše upřednostňují, než aby v nich spatřovaly problémy. Inkluzivní vzdělávání také znamená, že škola využívá všech svých prostředků tak, aby individuální potřeby všech svých žáků účinně naplňovala (UNESCO, 2001).

„Základním východiskem je nerozlišování dětí na handicapované a intaktní a změna v zaměření na dítě v celé šíři jeho osobnosti a sociálních vztahů, nikoli se zřetelem pouze na jeho postižení, ať se jedná o handicap zdravotní či sociální“ (Vítková, 2004, s. 19).

Problematika vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je v současnosti velmi aktuální. Je aktuální jednak v souvislosti s tím, jak se vyvíjí vzdělávací politika České republiky, a také v souvislosti s potřebami učitelů ve školské praxi. V některých zemích světa se řadu let myšlenka vzdělávání dětí se znevýhodněním v jedné třídě s ostatními dětmi již uplatňuje. Zde je to naprosto přirozený a normální jev. Nikdo už nediskutuje nad tím, v jaké škole se žák bude vzdělávat (Kasíková, Straková, 2011).

V naší zemi se k tomuto názoru připojuje i několik autorů zabývajících se problematikou inkluzivního vzdělávání. Svá tvrzení dokládají řadou rozsáhlých výzkumů ze zahraničí a přinášejí výsledky, na kterých je patrný pozitivní vliv na žáky s handicapem.

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami u nás probíhá po dobu devíti let. Žáci se mohou vzdělávat na základní škole, základní škole praktické nebo základní škole speciální. Dnes je trend inkluzivního vzdělávání stále modernější. Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami se vzdělávají na běžné základní škole, kde podmínky pro jejich vzdělávání upravuje legislativa (Bartoňová, Vítková, 2005).

Vzdělávání je pojímáno jako celoživotní proces, který začíná narozením a končí smrtí. Netýká se pouze školy, ale zahrnuje také formální a informální vzdělávání. Jedinec se tedy vzdělává i ve svém volném čase, každodenním stykem s ostatními lidmi atd. Znamená to, že inkluze zasahuje do celé společnosti i do hodnot, které společnost a jedinec uznávají. Proto je potřeba postupně měnit i myšlení a hodnoty celé společnosti, aby mohla být inkluze úspěšná.

V současném vzdělávacím systému lze spatřovat následující problémy. Učitelé nebývají mnohdy připraveni na vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, škola je nedostatečně vybavená a chybí příslušné pomůcky. Ve třídách bývá vysoký počet žáků, žák nachází překážky v prostředí, nebo se setkává s nedostatečnou či nulovou podporou ze strany učitele a školy. Vtah mezi žáky a učitelem bývá také ovlivněn i učitelovými postoji a názory (Bartoňová, Vítková, 2009).

5.1 Základní filosofie inkluzivní školy

„To, zda může být určitý žák v určité škole vyučován a vychováván adekvátně svým potřebám, nezávisí jen na schopnostech žáka samotného, ale stejným dílem i na kvalitách školy. Možnosti školy poskytovat vzdělávací služby mohou být změněny, předpoklady u jedince sotva. Škola se přizpůsobuje možnostem žáků, místo aby od žáků vyžadovala výhradní přizpůsobení vlastním kritériím“ (Hájková, Strnadová, 2010, s. 111).

Obyčejně chce inkluzivní vzdělávání poskytovat všem dětem kvalitní vzdělávání na nejvyšší možné úrovni s přihlédnutím k jejich schopnostem, možnostem, nadání i znevýhodnění. Vzdělávací potřeby žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsou vnímány naprosto přirozeně a naplňovány prostřednictvím individuálního vzdělávacího plánu. Vzdělávání je tak dostupné pro každého. Inkluzivní prostředí je otevřené a tolerantní. Jaký zaujímá škola postoj je rozhodující pro inkluzivní přístup ve vzdělávání. Pedagog působící na inkluzivní škole by měl být ochoten se dále vzdělávat, zaujímat pozitivní přístup k žákům a nebát se zkoušet něco nového. Atmosféra školy je otevřená, povzbuzující a vstřícná. Odlišnost je zde vnímána jako nová zkušenost, je přijímána. Tím, že se ostatní spolužáci budou setkávat s integrovaným žákem, je velice ovlivní i v budoucnu. Rozvíjí se u nich empatie, respekt, tolerance, odpovědnost a ohleduplnost. Dochází zde i k rozvoji určitých schopností, jako je schopnost komunikovat, ochota pomoci druhému a spolupráce. Každý žák si uvědomuje, jaké jsou jeho potřeby, dokáže je pojmenovat a v případě potřeby požádat o pomoc. Škola v takovém pojetí nepůsobí odstrašivým a stresujícím dojmem jak to často bývalo v tradičním školství (Uzlová, 2010).

Tradiční model vzdělávání je postavený na splnění určitých kritérií, zvládnutí stanoveného obsahu vzdělávání a srovnávání výkonu mezi žáky navzájem. V inkluzivní škole není vzdělávání pojímáno na těchto principech. Cílem je rozvoj individuálních schopností a dovedností žáka a obsah vzdělávání se stává pouze prostředkem ke splnění vytyčeného cíle (Houška, 2007). Používá se různých forem práce tak, aby bylo využito odlišnosti žáků. Přístup inkluzivní školy neobohacuje jen děti, ale také učitele. Učitel, stejně jako žák, získává osobní zkušenost s odlišnostmi ostatních, poznává jedinečnost každého žáka, jeho slabé i silné stránky a učí se s těmito jevy pracovat. Zamýšlí se nad novými strategiemi, metodami i formami výuky, vytváří prostor pro kreativitu a otevřenost. Současně inkluzivní vzdělávání podporuje profesionální růst pedagoga tím, že jsou na něj kladeny větší nároky v podobě přípravy na výuku a dalšího vzdělávání, za účelem získávání příslušných kompetencí (Uzlová, 2010).

Bartoňová, Vítková (2010) uvádějí 7 faktorů, které jsou pro inkluzivní školu určující. Jedná se o silné vedení, spolupráci, způsob hodnocení, podporu personálu, žáků a studentů, financování, efektivní spolupráci s rodiči a efektivní vyučovací proces.

Přeměna školy na školu inkluzivní s sebou nese mimo jiné také změny kurikula, materiálů používaných při výuce, speciálních forem a metod práce a dalších podmínek. Základ úspěchu inkluzivní školy tvoří bezesporu i týmové vyučování. Týmové vyučování vzniká na základě spolupráce všech učitelů, kteří tvoří takzvaně jeden tým. Spolupracují společně na vzdělávání žáků, za které nesou společnou odpovědnost. Mimo týmového vyučování má při inkluzivním vzdělávání vysokou hodnotu i kooperativní učení. Z něho si žáci tvoří mnohem hlubší zážitek než z běžné výuky. Navzájem se lépe poznávají a poznávají také rozdíly mezi sebou navzájem. Je třeba proto podporovat i neformální vztahy ve třídě. Žák s handicapem, který je zařazený do běžné třídy, má větší procento úspěšnosti zařazení do celé společnosti (Bartoňová, Vítková, 2010).

Při rozhodování o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je bezesporu určující přání rodičů. Rodiče spolupracují s odborníky a vybírají vhodnou školu nebo školské zařízení. Vždy je potřeba jejich souhlasu k provedení jakékoliv změny (Bazalová, 2006). Spolupráce školy s rodinou patří k dalším faktorům přinášející úspěch inkluzivní edukace. Spolupráce by měla začít před zahájením povinné školní docházky dítěte a dál pokračovat během jeho vzdělávání. Spolupráce musí být efektivní, proto je důležitý nejen vzájemný respekt mezi oběma subjekty, ale i oceňování práce druhé strany (Bartoňová, Vítková, 2010).

„Vzdělávání dětí a mládeže se speciálními vzdělávacími potřebami se řídí zásadou vzdělávat postižené běžně, pokud je to možné, speciálně, pokud je to nutné“ (Bazalová, 2006, s. 9).

5.2 Inkluzivní třída

Inkluzivní třída se liší od běžných tříd především svým prostředím. Prostředí inkluzivní třídy podporuje a oceňuje odlišnost. Ta je zde vítána. Žák se speciálními vzdělávacími potřebami není svými spolužáky přijímán nějak výjimečně, ale

naprosto normálně tak, jako každý jiný spolužák. Inkluzivní třída vytváří prostředí, kde jsou si všichni stejně rovni a každý má svou cenu. Pro diskriminaci a předsudky zde není místo, prostředí je kamarádké a otevřené. Žák se speciálními vzdělávacími potřebami se může vzdělávat také odděleně od ostatních žáků nebo spolupracovat se specialistou, je-li to žádoucí (Lang, Berberich, 1998).

Každé dítě má určitý dar a nadání. To, že se žák se speciálními vzdělávacími potřebami bude učit se svými vrstevníky, může ostatní obohatit a může být přínosem i pro vyučování. Takové dítě by se mělo zapojit do učení, které bude vyhovovat jeho dovednostem a speciálním potřebám. Učitel by v takové třídě neměl působit jako direktivní zdroj informací, nýbrž jako průvode aktivního učení svých žáků. Aby učitel třídu mohl správně vést, je nutné chápat jejich hodnoty a situace. Zásadními prvky k vytvoření a udržení třídy jsou kladný postoj všech, kdo se na procesu vzdělávání účastní, snaha o inkluzi a závazek k ní, používání speciálních inkluzivních postupů a příslušné znalosti a dovednosti (Lang, Berberich, 1998).

5.3 Organizační formy vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, stanovuje dělení organizačních forem pro žáky se zdravotním postižením následovně:

- **Formou individuální integrace.** Tím se rozumí vzdělávání žáka v běžné škole, nebo speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení.
- **Formou skupinové integrace.** Skupinová integrace může být zajištěna vzděláváním žáka ve třídě běžné školy, která byla zřízena pro žáky se zdravotním postižením, nebo speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení.
- **Zařazením do speciální školy.**
- **Kombinací předchozích možností.**

Individuální vyučování považuje Bartoňová a Vítková (2010) za velmi efektivní metodu. Žák má díky individuálnímu vyučování možnost pracovat svým tempem v klidném prostředí, ve kterém se může lépe soustředit. Je ovšem nutné během vyučování zapojit a kombinovat více vyučovacích metod. U tohoto typu výuky se často můžeme setkat s přítomností dalšího pedagogického pracovníka, nejčastěji asistenta pedagoga. Princip inkluze ale nemusí být v tomto případě vždy dodržen. Je důležité, aby asistent pedagoga disponoval takovými kompetencemi, které zajistí, že žákovi bude poskytnuta dostatečná míra podpory, ale zároveň nebude docházet k omezování jeho rozvoje a samostatnosti, zejména ve třídním kolektivu. Právě přítomnost asistenta pedagoga ve třídě může mít v tomto smyslu někdy negativní dopad na interakci žáka se speciálními vzdělávacími potřebami s ostatními spolužáky a přílišné zdůrazňování jeho odlišnosti.

Bartoňová (2005) uvádí 6 možných způsobů, kterými lze provádět integrativní podporu. Rozlišuje je podle míry, jakou se setkávají žáci s postižením a žáci bez postižení v běžné škole, a také podle podílu speciálně pedagogické podpory. Jedná se o:

Speciálně pedagogické diagnostické podpůrné třídy navštěvují žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří tvoří jednu vzdělávací skupinu. Vzdělávání zde probíhá podle rámcového vzdělávacího programu pro základní školy. Pokud je potřeba, je možné rozložit učivo první a druhé třídy na tři roky. Po prvních třech letech se mohou žáci vzdělávat v běžné třídě. Ve třídě je snížený počet žáků;

Kooperativní třídy se nacházejí v běžné škole. Jedná se o podpůrnou třídu, kde se nacházejí pouze žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, které vzdělává speciální pedagog. Díky tomu, že se třída nachází v běžné základní škole, se mohou spolu všichni žáci setkávat. Vyučování některých předmětů probíhá společně s jinou běžnou třídou;

Integrační třídy se také vyskytují v běžných školách, ale navštěvuje je více žáků se speciálními vzdělávacími potřebami než kooperativní třídy. Průměrný počet žáků ve třídě je dvacet a vyučuje zde jeden učitel a jeden speciální pedagog. Vyučování je zde pojato jako diferenciované a individualizované;

Integrativní běžné třídy fungují jako běžná třída v běžné škole, do které jsou zařazováni jednotliví žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Počet žáků ve třídě se nesnižuje. Zároveň je žákům poskytována i speciálně pedagogická podpora, která tvoří pouze vybrané hodiny;

Běžné třídy se speciálně pedagogickou podporou, kterou jsou myšlené například mobilní služby, jsou ve svém počtu žáků nezměněny. Žákům se speciálními vzdělávacími potřebami je rovněž poskytována speciálně pedagogická podpora pouze ve vybraných hodinách. Mnozí žáci po určité době, v rozmezí jednoho až dvou let, přestanou speciálně pedagogickou podporu potřebovat. Je poskytováno speciálně pedagogické poradenství;

Běžné třídy bez speciálně pedagogické podpory jsou klasické třídy základní školy, do které jsou přijímáni žáci se speciálními vzdělávacími potřebami ovšem bez speciálně pedagogické podpory.

5.4 Zařazování žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do běžné školy

„Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami se ve školách vyskytují a my jako učitelé jsme zde, abychom jim zajistili ty nejlepší možnosti pro vzdělávání. Vyučovat děti se speciálními vzdělávacími potřebami není vlastně nic zásadně jiného než kvalitně vyučovat jakékoli děti“ (Lang, Berberich, 1998, s. 33).

Podle školského zákona č. 561/2004 Sb., je v České republice povinná školní docházka stanovena na devět let. Dítě ji započne počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šesti let, pokud nebyl povolen odklad. Podle vyhlášky č. 48/2005 Sb. je nejvyšší možný počet žáků ve třídě v průměru na jednu třídu 30, nejnižší 17. Do třídy běžné základní školy lze dle stejné vyhlášky individuálně integrovat maximálně 5 žáků se zdravotním postižením. Ve třídě zařízené pro žáky se zdravotním postižením může být nejméně 6 a nejvíce 14 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. K doplnění počtu žáků v této třídě, mohou být zařazeni i žáci bez postižení, maximálně však do 25% nejvyššího počtu žáků ve třídě.

Před samotným zařazením žáka do příslušné školy je nutné doporučení poradenského pracoviště, kterému předchází psychologické a speciálně-pedagogické vyšetření. O přijetí žáka rozhoduje ředitel příslušné školy, musí být vystaven také souhlas rodičů dítěte. Žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami je na základě zprávy z vyšetření poradenského pracoviště vypracován individuální vzdělávací plán, podle kterého probíhá vzdělávání žáka. Dítěti může být kromě individuální integrace doporučena integrace skupinová, nebo zařazení do speciální třídy v běžné škole. Největší zájem bývá o třídy logopedické a o třídy pro děti s mentálním postižením a souběžným postižením více vadami (Opatřilová, Procházková, 2011).

„Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v inkluzivním procesu je součástí edukace intaktních žáků v běžných typech škol a v běžných třídách“ (Lechta, 2010). Začlenění dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do běžné školy vyžaduje vytvoření určitých podmínek, ve kterých může vzdělávání efektivně probíhat. Před příchodem žáka s odlišnými vzdělávacími potřebami je nutná odborná příprava učitelů a ostatních dětí ve třídě, do které bude žák zařazen, čímž zajistíme přijetí žáka ostatními spolužáky nebo celým kolektivem třídy. Přípravou musí projít i uspořádání školy. Je potřeba zajistit příslušný materiál a vybavení. Nutná je také příprava rodičů a systematická spolupráce s nimi. Mezi důležité podmínky, které ovlivní úspěšnost žákova zařazení, je snížení počtu žáků ve třídě. Připravenost pro vzdělávání v běžné škole dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami spočívá především v jeho sociální adaptabilitě a schopnostech překonávat překážky ve škole. Vzdělávání musí odpovídat také jeho rozumové schopnosti. Jak bude začlenění úspěšné, bezesporu závisí i na druhu a stupni postižení. (Bartoňová, Vítková, 2005).

„Inkluzivní vzdělávání je úspěšné tehdy, využívají-li učitel i škola všechny dostupné zdroje, jak lidské, tak materiální, v duchu otevřenosti, ohleduplnosti a pružně“ (Lang, Berberich, 1998, s. 34).

Během inkluzivní edukace je nutné u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami sledovat stejné vzdělávací cíle jako u ostatních žáků. Během jejich vzdělávání musí být současně přihlíženo k uspokojování jejich speciálně vzdělávacích potřeb podle toho, jaký je jejich individuální vývojový potenciál v oblasti biologické, psychologické a sociální. Inkluzivní edukace vyžaduje

komplexní péči o žáka. Do komplexní péče spadá péče lékařská, speciálně pedagogická, sociální, psychologická, právní a technická. Žákům v inkluzivní třídě je třeba zajistit prevenci, speciálně pedagogickou i pedagogickou diagnostiku, intervenci i poradenství. Během celého vzdělávání je žák ve spolupráci s odborníky, speciálními pedagogy a psychology, kteří tvoří jeden tým spolu s třídním učitelem. Společně pak zabezpečují komplexní péči o žáka. Speciální pedagog zajišťuje kontakt a komunikaci mezi žáky ve třídě navzájem (Lechta, 2010).

Lang a Berberich (1998, s. 36) uvádějí, že *„odpovědnost za výsledky inkluze leží na celé třídě, v níž se tento proces uskutečňuje. Inkluzivní třída se vyvíjí lépe tam, kde škola bere ohled na základní lidské potřeby všech dětí. Vytvoříme-li ve třídě prostředí splňující tyto podmínky, významně se zvýší šance, že se děti budou učit nejen v bezpečném, ale i stimulujícím prostředí.“*

Pokud se začlenění žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu úspěšně podaří, dochází u takového žáka k intelektuálnímu rozvoji, učí se pracovat v týmu, kooperaci, komunikaci a sociálním dovednostem. Spolužáci takového žáka se zase učí toleranci a respektu (Bartoňová, Vítková, 2005).

6 INKLUZIVNÍ UČITEL

Kapitolu šestou věnujeme charakterizování učitele inkluzivní školy. Kromě charakteristiky uvedeme profesní schopnosti, kterými by měl inkluzivní pedagog disponovat, aby jeho výchovně vzdělávací činnost se žáky byla efektivní a odvíjela se od základní myšlenky inkluze, kterou jsme si představili v kapitole 2 a 5.

Dnes moderní edukační trend často zastihuje pedagogy nepřipravené. Jedná se o nepřipravenost vědomostní a nepřipravenost osobnostní, která je pro přijetí filosofie inkluzivní edukace určující. Základní neúspěchy pedagogů v procesu inkluzivní edukace mohou spočívat v jejich postojích k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, vliv mohou mít obavy, nízká informovanost nebo absence jejich praktických zkušeností. Jak jsme uváděli výše, k žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami musí učitel přistupovat individuálně. To ale někdy může být realizováno v podobě snižování nároků na žáka, nebo snížení množství požadovaného učiva. Tento přístup ale neodpovídá základní inkluzivní filosofii. Je proto žádoucí pedagogům poskytovat mnohdy velice podrobné a konkrétní informace jak prakticky uplatňovat principy inkluzivní pedagogiky (Lechta, 2010).

Žákovi s určitým znevýhodněním je někdy obtížné porozumět. Vzdělávání takového žáka je jiné, a ne vždy může vycházet z předchozí zkušenosti učitele. Žáci sociokulturně znevýhodnění či zdravotně postižení dříve běžnou školu nenavštěvovali. Starším učitelům tak chybí zkušenost, ze které by mohli vycházet (Vágnerová, 2005).

Se zaváděním inkluze do českých škol se mění i pohled na výchovu a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Současně dochází ke změně postavení učitelů a speciálních pedagogů na školách, včetně charakteru jejich práce a úkolů spjatých s výkonem povolání. S touto změnou musí docházet také k úpravě vzdělávání, které je součástí přípravy budoucích učitelů. Do vzdělávacího programu bakalářského a magisterského studia se zařazuje také speciální pedagogika. Nově byl dokonce v Brně otevřen studijní obor bakalářského studia Masarykovy Univerzity Speciální pedagogika se zaměřením na inkluzivní vzdělávání (Lechta, 2010).

Aby mohl učitel efektivně pracovat se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, je nezbytné propojit poznatkový systém mnoha humanitních věd, které byly součástí jeho odborné přípravy. Příprava a profesionalizace budoucích pedagogů působících v inkluzivním školství je výzvou pro vysoké školy a instituce poskytující další vzdělávání pedagogickým pracovníkům (Háková, Strnadová, 2010).

6.1 Profesní schopnosti inkluzivního učitele

Aby mohl učitel v inkluzivní škole vykonávat svoji práci a děti se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělávat efektivně, měl by disponovat určitými osobními vlastnostmi a profesními dovednostmi. Mezi ně bychom mohli zařadit profesní kompetence. Jedná se o takové učitelovi schopnosti a dovednosti, které podporují celkový rozvoj schopností žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Mezi tyto kompetence lze zařadit kompetenci diagnostickou, komunikační, pedagogicko-psychologickou ale i kompetence osobní. Během vzdělávacího procesu musí docházet k pravidelnému monitorování učení žáků. Protože se učitel v inkluzivní škole setkává s různými druhy postižení, je nutné, aby znal základy speciální pedagogiky (Lechta, 2010).

Inkluzivní učitel při své práci úzce spolupracuje se speciálním pedagogem, který funguje jako konzultant při řešení problémů a úkolů ve vyučování, a je také pomocníkem a podporovatelem učitelových činností, zejména při přípravě, realizaci a hodnocení výuky. Speciální pedagog je důležitou součástí inkluzivní školy. Plní především funkce terapeutickou, poradenskou, a to nejen pro žáky, ale i rodiče, ostatní učitele a vychovatele. Významná je v jeho působení také korekční činnost (Lechta, 2010).

7 ŽÁK S SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

V poslední kapitole teoretické části se zaměříme na žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Uvedeme, jak se o speciálních vzdělávacích potřebách vyjadřuje Školský zákon a zmíníme se o specifických poruchách učení jako velmi častém jevu, se kterým se dnes na základních školách učitelé setkávají. Na téma specifických poruch učení narazíme také v praktické části práce a to v souvislosti s dyslektickými třídami, proto pokládáme za přínosné se o problematice v této kapitole zmínit.

„Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve školách hlavního výchovně vzdělávacího proudu patří mezi nejvýznamnější úkoly a výzvy vzdělávací politiky v mezinárodním kontextu“ (Bartoňová, Vítková, 2010, s. 245).

Termín speciální vzdělávací potřeba byl již vysvětlen v kapitole 1. Zde jsme uváděli, že se podle školského zákona č. 561/2004 Sb. žákem se speciálními vzdělávacími potřebami rozumí osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním. Speciální vzdělávací potřeby se zjišťují v pedagogicko-psychologické poradně (dále jen PPP).

Školský zákon (č. 561/2004 Sb., § 16) zdravotním postižením rozumí postižení *„mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.“* Mezi zdravotní znevýhodnění řadí *„zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání“* (č. 561/2004 Sb., § 16). Sociálním znevýhodnění se rozumí *„rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, nařízená ústavní výchova nebo uložení ochranná výchova, nebo postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky...“* (č. 561/2004 Sb., § 16).

Speciální vzdělávací potřebu bychom mohli určit jako rozdíl mezi úrovní výkonu nebo chování žáka a tím, co se od něj očekává. Za normu, od které se následně odvíjí očekávání je považováno kurikulum (Hájková, Strnadová, 2010).

Školní vzdělávací program (dále jen ŠVP), podle kterého je uskutečňováno vzdělávání na školách, je možné přizpůsobit tak, aby bylo dosahováno rovnováhy mezi očekáváním, čili vzdělávacími požadavky, a skutečnými možnostmi žáka. Pokud je třeba, je možné stanovit odlišnou délku vyučovací hodiny. Podle odpovídajícího stupně postižení lze do ŠVP zařadit speciální vyučovací předměty, které speciálním vzdělávacím potřebám žáků odpovídají (Rámcový vzdělávací plán pro základní vzdělávání [dále jen RVP ZV], 2007).

Školský zákon (č. 561/2004 Sb., § 16) dále stanovuje že, *„dětí, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení. Při hodnocení žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění.“*

Znevýhodnění dítěte, ať už sociální nebo zdravotní, může negativně ovlivnit jeho školní úspěšnost. Znevýhodnění je pro dítě zátěž, která ho ovlivňuje přímo i nepřímo. Pokud přímo, jedná se o spojení jeho znevýhodnění se školním prospěchem. V případě nepřímého vlivu můžeme hovořit o omezení v oblasti sociální. Do znevýhodnění lze zařadit i pouhou odlišnost. Odlišnost na sebe upoutává pozornost jiných lidí a může v některých vyvolávat nepříjemný pocit (Vágnerová, 2005). Pro žáka se speciálními vzdělávacími potřebami je obzvláště důležité vytvořit si ve třídě síť sociálních kontaktů a větší množství sociálních vazeb mezi spolužáky i učiteli. Právě kvalita sociálních vztahů se může negativně podílet na akceptaci takového žáka. A to buď akceptaci žáka celou třídou, nebo žák nemůže akceptovat sám sebe jako člena třídy, do které patří. V tomto ohledu by měl především učitel a ostatní žáci podat dítěti se speciálními vzdělávacími potřebami pomocnou ruku (Franiok, Knotová, 2008).

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (2013, s. 126) stanovuje, že *„vzdělávání žáků se zdravotním postižením, či zdravotním znevýhodněním se uskutečňuje ve školách samostatně zřízené pro tyto žáky, v samostatných třídách, odděleních nebo studijních skupinách s upravenými vzdělávacími programy, formou individuální integrace do běžných tříd.“*

Dnes se na základních školách velmi často setkáme s dětmi se **specifickými poruchami učení**. „*Specifické vývojové poruchy učení bývají definovány jako neschopnost naučit se číst, psát a počítat pomocí běžných výukových metod za průměrné inteligence a přiměřené sociokulturní příležitosti*“ (Jucovičová, Žáčková, 2008, s. 9).

Žáky se specifickými poruchami učení (dále jen SPU) řadíme mezi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, protože je nutné během jejich vzdělávání pracovat se speciálními metodami a postupy práce. Specifické jsou pak poruchy učení nazývány proto, že jsou specifické jejich projevy a příčiny vzniku. Poruchy učení mohou být u jedince vrozené, nebo získané v raném dětství. Příčinou vzniku je poškození v prenatálním, perinatálním nebo postnatálním období, dědičnost, nebo kombinace předchozího. Další specifikum této skupiny poruch je v oblasti inteligence. Intelekt nebývá snížen, jak by se mohlo na první dojem zdát, ale naopak žáci s SPU mívají intelekt průměrný až nadprůměrný (Jucovičová, Žáčková, 2008). SPU představují vývojovou poruchu, která má za následek výukové problémy vzniklé jako důsledek jednotlivých dysfunkcí (Vágnerová, 2005). Často dochází k oslabení funkcí potřebných pro osvojení si školních dovedností a základních znalostí, především čtení, psaní a počítání. Jedná se o funkci kognitivní, percepční, motorickou, čili pohybovou a s tím souvisí také porucha psychomotorické koordinace a rytmiky a porucha intersenzorických a senzoricko-motorických funkcí. Souhrnně poruchy nazýváme poruchami funkčními (Jucovičová, Žáčková, 2008).

Děti se specifickými poruchami učení v posledních letech výrazně přibývá. Může se nám naskytnout otázka, proč tomu tak je. Jedním z důvodů je zlepšení diagnostiky poruch učení a tím i následná reedukace. Právě žáci s SPU jsou na školách vedeni jako integrovaní, přizpůsobují se metody a formy práce s nimi, zohledňuje se jejich hodnocení. Často bývají zařazováni do reedukace, kterou se zabývají vyškolení nebo speciální pedagogové (Čmielová, 2000).

Specifické poruchy učení patří do oblasti poruch, které nejsou viditelné. Jedná se však o překážku, která brání rozvoji intelektového potenciálu jedince. SPU můžeme diagnostikovat již v předškolním věku, v období školní docházky

se pak objektivně prokazují jednotlivé disproporce mezi školními výsledky žáka. Pro úspěšnou inkluzi do běžné školy je nutné pátrat po příčinách, které potíže mohou způsobovat. Na základě správné diagnostiky lze stanovit efektivní metody práce (Zelinková, 2007).

Zde znovu narážíme na otázku, zda děti s SPU integrovat, či nikoliv. Názory odborníků se opět různí. Někteří zastávají názor, že je pro dítě prospěšné, když navštěvuje školu v místě svého bydliště, kde se setkává se svými kamarády a tím se naučí překonávat překážky a obtíže. Druhá část odborníků zaujímá opačné stanovisko. Domnívají se, že děti potřebují speciální přístup, speciální metody a speciální prostředí (Čmielová, 2000).

Vzdělávání žáků s SPU se od běžného vzdělávacího procesu nijak neodlišuje. Efektivita vzdělávání je zajišťována především prostřednictvím vhodného prostředí a podmínek pro výuku, dále specifickými metodami, formami a postupy práce, kvalifikovanými pedagogy a spoluprací s poradenským pracovištěm. Při vzdělávání žáků s SPU je důležité, aby učitel dodržoval individuální potřeby jedince, jeho pracovní tempo a probrané učivo často opakoval. Při hodnocení žáka, které by mělo být převážně slovní, se opět přihlíží k jeho poruše. Osvědčené metody práce je vhodné kombinovat a vytvářet i nové. Ve třídách se žáky s SPU se počet žáků snižuje, denní vyučování má svůj režim, kde se dbá na střídání činnosti s odpočinkem (Vítková, 2004).

Specifické poruchy učení mohou mít u každého jedince jiné příznaky, jejich zobecnění je proto obtížné. Avšak toto zobecnění nám slouží k objasnění obtíží žáka a vytvoření speciálních dílčích kroků v jeho edukaci. Děti s SPU mají vlastní slovní zásobu oproti svým vrstevníkům poněkud omezenou. Mnoha slovním výrazům nerozumí, stěží se vyjadřují, nechápou gramatická pravidla českého jazyka a obecně mají problém s jeho osvojením. V oblasti řeči mají problém s užíváním jazyka, špatně se orientují v čase a mohou mít problémy v chápání základní početní řady. Projevy dětí s SPU se objevují v různých kombinacích, proto tyto jedinci vytvářejí nestejnorodou skupinu (Vítková, 2004).

II PRAKTICKÁ ČÁST

8 ÚVOD DO ŠETŘENÍ

V praktické části diplomové práce se budeme zabývat analýzou inkluzivních možností vybrané základní školy a možnostmi získání certifikátu "Férová škola". Pozornost soustředíme na běžnou základní školu v Brně, která se zaměřuje ve svém působení na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Vzhledem ke svému profilu, by se chtěla škola ucházet o získání certifikátu "Férová škola" a stát se tak školou inkluzivní. Certifikát "Férová škola", jeho charakteristika a význam bude představen v následujících kapitolách práce, stejně jako celý proces, který udělení certifikátu předchází. Škola chce být ponechána v anonymitě, nebudeme proto zmiňovat název školy. V přílohách práce budou vymazány veškeré informace, které by školu jakkoliv konkretizovaly, včetně údajů v tiskopisech.

Autorku motivovala pro volbu daného tématu především její osobní zkušenost a působení na vybrané základní škole ve funkci asistenta pedagoga. Analýza podmínek školy a kurikulárních dokumentů byla z důvodu působení autorky na škole, prováděna v celém průběhu školního roku 2013/2014. Nejedná se proto o jednorázový sběr dat, nýbrž o dlouhodobé monitorování podložené vlastními zkušenostmi.

V prováděném šetření se zaměříme na zodpovězení otázek, týkajících se možnosti základní školy získat certifikát "Férová škola" udělený Ligou lidských práv. Ptáme se, co musí škola udělat pro to, aby se stala školou inkluzivní? Jaké podmínky je potřeba zajistit? Má vybraná základní škola šanci uspět v procesu certifikace?

Právě ony otázky se stávají hlavním problémem šetření, kdy se za pomoci užití analýzy podmínek školy pokusíme zjistit, jak škola splňuje potřebné podmínky stanovené Ligou lidských práv. Na základě výše zmiňovaného se pokusíme ze zjištěných skutečností vyvodit příslušné závěry a doporučení. V závěru práce uvedeme, zda byly cíle šetření naplněny a zda by byla škola v procesu certifikace úspěšná. V případě zjištěných nedostatků se zaměříme na opatření, která by vedla k jejich nápravě.

8.1 Předpoklady a cíle šetření

Předpokladem, který má být ověřen, je, že vybraná základní škola splňuje podmínky, jejichž splnění je nutné k získání certifikátu "Férová škola". Certifikát by školu opravňoval prezentovat se jako škola inkluzivní. V praktické části diplomové práce jsme stanovili jeden hlavní cíl, kterého bude dosaženo prostřednictvím splnění cílů dílčích.

Hlavním cílem této práce je analyzovat možnosti vybrané základní školy při naplňování kritérií k dosažení certifikace "Férová škola".

Dílčím cílem je:

- zjistit, zda vybraná základní škola splňuje podmínky povinné, potřebné k dosažení certifikátu "Férová škola" (obsažení principů inkluze ve školním vzdělávacím plánu, motivování rodičů a žáků ze strany školy, různorodost tříd, poskytování informovaného souhlasu při převádění dítěte z běžné základní školy, využívání asistentů pedagoga, zajištění bezpečného prostředí školy v oblasti prevence šikany a sociálně patologických jevů, zajištění příznivého prostředí a klimatu školy).
- zjistit, zda vybraná základní škola splňuje podmínky výběrové, potřebné k dosažení certifikátu "Férová škola" (začlenění dítěte, které směřovalo do speciálního typu školy, provedení celkového hodnocení školy).
- zjistit, zda vybraná základní škola splňuje podmínky doporučené, potřebné k dosažení certifikátu "Férová škola" (zřízení přípravné třídy, zapojení rodičů do tvorby individuálního vzdělávacího plánu žáka, nabízení možnosti slovního hodnocení žáků, zajištění vypracování domácích úkolů žáků ve škole, spolupráce školy se znevýhodněnými rodinami, poskytování informací o činnostech školy rodičům a veřejnosti, budování komunitního charakteru školy).
- odhalit slabá místa školy, která brání v dosažení certifikátu Férová škola
- analyzovat možnosti v odstranění slabých míst školy.

Při analýze podmínek školy budeme vycházet z dokumentu Ligy lidských práv „Projekt Férová škola a získání certifikátu Ligy lidských práv“, který je součástí přílohy č. 2. Zde jsou stanovené jednotlivé podmínky, které je třeba splňovat, aby mohl být certifikát udělen. Bude dodržena také doporučená forma zpracovávání získaných dat. Údaje budou zpracovány do tabulek. Jejich podoba doporučovaná Ligou lidských práv je dostupná v příloze č. 2. Náplní praktické části bude rozbor povinných, výběrových a doporučených podmínek a následná aplikace požadavků na podmínky vybrané základní školy. Získané informace budou doplněny o vyjádření ředitelky školy a pracovníků Ligy lidských práv. V šetření budeme vycházet z kvalitativních metod uvedených níže.

8.2 Metodologie

V praktické části práce vycházíme z vlastního šetření. Při zpracovávání podkladů potřebných pro získání certifikátu "Férová škola" bude využívána kvalitativní metodologie, konkrétně analýza dokumentace školy. Hlavním pramenem informací, ze kterých budeme vycházet při získávání informací, bude analýza kurikulárních dokumentů a povinné dokumentace základní školy. *„Pedagogickou dokumentaci tvoří materiály, které charakterizují instituci i vlastní práci s dítětem. Patří sem doklady o činnosti škol, ústavů a dalších speciálních institucí, učební plány, osnovy, přípravy na výuku, metodické pomůcky. Vlastní práci se žáky dokumentují záznamy o žácích (klientech), pozorování, postřehy jednotlivých učitelů, vychovatelů a dalších pracovníků“* (Zelinková, 2001, s. 45). Mezi dokumenty, které budou podrobeny analýze, patří zejména Školní vzdělávací program, Výroční zprávy školy, Krizový plán, Minimální preventivní program, Individuální vzdělávací plány, dokumenty z pedagogicko-psychologické poradny, tiskopisy žádostí a školní statistiky.

K získávání potřebných informací bude využita analýza webových stránek školy, potřebné údaje poskytne také vedení školy a speciální pedagog. Výsledky analýzy budeme prezentovat jako zhodnocení stanovených podmínek k udělení certifikátu "Férová škola" v přehledných tabulkách, jejich podobu doporučuje Liga lidských práv.

K naplnění stanovených podmínek využijeme také SWOT analýzu a případovou studii žáka školy prezentovanou jako kazuistika žáka. Případová studie neboli anamnéza „je jednou z metod, jejíž pomocí získáváme takové informace z uplynulého života žáka, které mohou přispět k objasnění současného stavu. Podle zaměření rozlišujeme anamnézu osobní, rodinnou a školní“ (Zelinková, 2001, s. 31).

Získané informace budou ověřeny a doplněny metodou krátkého rozhovoru s ředitelkou školy a pracovníky projektu Férová škola. „Obsahem rozhovoru jsou otázky, které stejně jako v dotazníku mohou být uzavřené, polouzavřené a otevřené, a odpovědi. Užíváme je tam, kde hledáme bezprostřední, osobní a mnohdy i důvěrné odpovědi“ (Zelinková, 2001, s. 31). Využit bude rozhovor nestrukturovaný, který podle Gavory (2010) umožňuje úplnou volnost odpovědí. Z takového rozhovoru lze získat nové, často nepředpokládané informace.

8.3 Postup šetření

Před samotnou prezentací výsledků šetření nás do problematiky zavede charakterizování celého projektu "Férová škola" spolu uvedením neziskové organizace Ligy lidských práv, jež je tvůrcem projektu. Popíšeme proces certifikace a náležitosti potřebné k podání žádosti o certifikát. V další kapitole praktické části zaměříme pozornost na vybranou základní školu, kterou blíže charakterizujeme a nastíníme její činnost. Poté přejdeme k analýze podmínek školy za účelem zjištění možností inkluzivního vzdělávání. Výzkumný soubor bude tvořit vybraná základní škola, která má zájem se o certifikát "Férová škola" ucházet.

V postupu celého šetření budeme primárně vycházet z dokumentu Ligy lidských práv "Projekt Férová škola a získání certifikátu Ligy lidských práv". Při zpracovávání dat, získaných analýzou školy a její dokumentace zhodnotíme, do jaké míry byly stanovené podmínky naplněny. K získání potřebných údajů bude využito kvalitativní metodologie uvedené výše. Provedenou analýzou školy odhalíme slabá místa školy, která by bránila v dosažení certifikátu "Férová škola".

Analýza podmínek školy bude prováděna na základní škole po celý školní rok 2013/2014. Na základě zjištěných skutečností se za pomoci vyjádření pracovníků Ligy lidských práv pokusíme stanovit příslušný závěr a vhodná doporučení, která by škola mohla využít pro úspěšnost v získávání certifikátu v následujícím období. Vyjádření pracovníků bude získáno prostřednictvím krátkého rozhovoru. Šetření bude podpořeno také krátkým rozhovorem s ředitelkou školy, která se vyjádří k nedostatkům vyplývajících ze šetření.

V závěru práce uvedeme, zda byly cíle, stanovené v podkapitole 8.1 Předpoklady a cíle šetření splněny a zda by byla škola v procesu certifikace úspěšná. Analyzujeme zjištěné nedostatky a stanovíme opatření, která by vedla k jejich nápravě.

9 PROJEKT "FÉROVÁ ŠKOLA"

V praktické části diplomové práce se věnujeme možnostem získání certifikátu Ligy lidských práv "Férová škola" běžné základní školy v Brně. Z tohoto důvodu pokládáme za přínosné, projekt blíže představit a charakterizovat neziskovou organizaci, jež je tvůrcem celého projektu. Pozornost bude zaměřena na Ligu lidských práv, mimo jiné uvedeme i stručnou historii. V další podkapitole pak nastíníme charakteristiky projektu "Férová škola", zmíněn bude také celý proces získávání certifikátu, jehož popis tvoří obsah podkapitoly 9.2. Zde bude certifikát představen a uveden jeho význam.

"Férová škola" je dlouhodobým projektem neziskové organizace Liga lidských práv. Celý projekt zaštitil Ondřej Liška, který byl v době jeho vzniku ministrem školství. V současnosti projekt Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy také podporuje (Čermák, Špondrová, Obrovská, Tannenbergerová, 2010).

Důležitou součástí celého projektu je specializovaný web Férové školy, kde lze najít informace o tom, které školy byly v České republice v projektu certifikátem oceněny a které školy jsou do projektu zapojeny. Pedagogové zde najdou slovníček potřebných výrazů, mohou se inspirovat různými náměty do výuky, mají zde k dispozici poradenství nebo odborný blog. Projekt samotný má takovou podporu ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a ideové podpory se projektu dostává od Veřejného ochránce práv (Květoňová, Prouzová, 2010).

Jak jsme již zmínili, autorem projektu je nezisková organizace Liga lidských práv, která bojuje za lidská práva a svobody. Snaží se, aby lidé o svých právech věděli, uvědomovali si je a dokázali se je také prosadit. Liga lidských práv usiluje o zlepšení kvality života občanů České republiky a prosazuje systémové změny (Liga lidských práv, 2014c).

Činnost organizace je zaměřena směrem k lidem. Liga lidských práv usiluje o změnu zákonů a určitých přístupů, které jsou nevyhovující. Bezplatně radí lidem, jak jednat se státními orgány a jak se orientovat v zákonech a předpisech. Vydávají příslušné manuály a příručky. Pracovníci Ligy disponují odbornými znalostmi

a profesionálním přístupem. Ochrana lidských práv je mnohdy proces dlouhodobý. Liga se věnuje případům po celou dobu jejich řešení, během kterého se vyznačuje nestranností. Zaměřuje se také na preventivní působení proti porušování lidských práv (Liga lidských práv, 2014c).

Počátky organizace sahají do roku 2000, kdy Liga lidských práv rozvíjela své aktivity v rámci nezávislé organizace Ekologický právní servis. V roce 2002 se od této organizace oddělila a začala rozvíjet svou činnost v oblasti dodržování lidských práv v Praze a Brně. Zakladatelem a prvním předsedou organizace se stal Jiří Kopal. Činnost byla zaměřena na příslušníky policie a ochranu práv dětí a obětí domácího násilí. V roce 2004 Liga pozměnila svoji vizi na důsledné prosazování lidských práv do praxe státních orgánů. V oblasti mezinárodní práce se Liga lidských práv stala v roce 2004 korespondujícím, v roce 2007 plnohodnotným členem Mezinárodní federace lidských práv, která prosazuje všechna práva ukotvená ve Všeobecné deklaraci lidských práv (Liga lidských práv, 2014b).

Liga lidských práv se zaměřuje na práva dětí. Snaží se zajistit, aby mohly všechny děti vyrůstat v rodinách a dostávalo se jim rovného přístupu ke vzdělání. Důležitou součástí její práce je podpora a prosazování inkluzivního vzdělávání. Liga pořádá pro učitele a žáky řady seminářů a workshopů, nabízí právní i pedagogické poradenství pro rodiče a navrhuje systémové změny či připomínkuje zákony. Mezi významné projekty, které Liga lidských práv v roce 2005 odstartovala, byl právě projekt "Férová škola". V té době byla provedena první pilotáž zaměřená na rovné přístupy ke vzdělávání (Liga lidských práv, 2014a).

9.1 Charakteristika projektu Férová škola

Již od samotného počátku vzniku bylo hlavním účelem projektu poukázat na problémy a určité nedostatky v přístupech ke vzdělávání v České republice. Cílem ovšem nebyla negativní kritika, ale spíše pozitivní posilování, odměňování a snaha zveřejnit ty školy, které splňují určitá kritéria a tím veřejně poukazovat na jejich férový přístup ke vzdělávání dětí a žáků (Květoňová, Prouzová, 2010).

"Férová škola" je dlouhodobým projektem, který je zaměřen na oblast celé republiky a může se do něj zapojit jakákoliv základní škola. Do projektu ovšem nelze zapojit školy, které fungují převážně segregáčně. Konkrétně se jedná o ty, ve kterých probíhá vzdělávání podle přílohy Rámcového vzdělávacího programu pro děti s lehkou mozkovou poruchou (Čermák, Špondrová, Obrovská, Tannenbergerová, 2010). *„Projekt Férová škola se zaměřuje jednak na ocenění a propagaci těch základních škol, jež jsou otevřené všem dětem bez rozdílu a pracují integračně. Dále pak otvírá a šíří témata nediskriminace a tolerance mezi odbornou veřejností“* (Čermák, Špondrová, Obrovská, Tannenbergerová, 2010, s. 5).

Hlavní myšlenkou projektu je podporovat rovné příležitosti všech dětí, protože každé dítě má právo na kvalitní vzdělání. Všech dětí znamená také děti se speciálními vzdělávacími potřebami včetně dětí nadaných nebo sociálně či zdravotně znevýhodněných. Speciální pozornost Férová škola věnuje romským dětem. Cílem je integrovat tyto děti do běžných škol a tím podpořit rozvoj jejich vrozeného potenciálu. Je tedy prosazováno inkluzivní vzdělávání, kde jsou odlišnosti žáků vhodně využívány (Čermák, Špondrová, Obrovská, Tannenbergerová, 2010). Principy Férové školy se vlastně slučují s principy inkluzivního vzdělávání, jemuž jsme se věnovali v teoretické části práce.

Ve vztahu k lidem, kteří jsou odlišní od majoritní společnosti, v naší zemi stále ještě panují určité předsudky. S daným problémem souvisí také vzdělávání romských dětí nebo cizinců. Romské děti bývají v mnoha případech zařazovány do specializovaného školství, čímž je vlastně podporována jejich segregace. Ve zvláštní škole se pak dítěti nedostává možnost dostatečného rozvíjení schopností a dovedností potřebných pro budoucí uplatnění na trhu práce (Květoňová, Prouzová, 2010).

Jestliže budou romské děti zařazovány do speciálních škol v nadměrné míře, mohli bychom hovořit o diskriminaci státem. V této oblasti se stal významným rozsudek Evropského soudu pro lidská práva D.H. a ostatní, versus Česká republika z roku 2007. Česká republika tak byla odsouzena za porušování lidských práv a diskriminaci v oblasti nezákonné segregace romských dětí do zvláštních škol,

kteřé jsou primárně určeny dětem s mentálním postižením. Zákaz segregace se takto promítá také v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb., podle kterého se bude posuzovat rasová diskriminace a segregace jako trestný čin (Květoňová, Prouzová, 2010).

Výše uvedené důvody se staly pro Ligu lidských práv určující k vytvoření dlouhodobého celostátního projektu "Férová škola", a tím byly podpořeny školy, které jsou otevřené všem dětem bez rozdílu. Mohou být odměněny certifikátem "Férová škola", kterým je oceněn jejich inkluzivní přístup ke vzdělávání (Květoňová, Prouzová, 2010). Projekt "Férová škola" byl oceněn nadací ERSTE Foundation a je do něj zapojeno více jak 30 škol z České republiky (Liga lidských práv, 2014a). Seznam všech zapojených škol je součástí přílohy č. 1.

9.2 Certifikát "Férová škola"

V případě, že má ředitel základní školy zájem získat certifikát "Férová škola", může se o něj on, nebo jeho zástupce, ucházet. Zapojení do projektu je snadné. Na webových stránkách www.ferovaskola.cz, lze vyplnit elektronickou přihlášku k udělení Certifikátu. V případě, že škola nemá možnost zaslat přihlášku elektronickou formou, je možno ji poslat poštou. Po obdržení žádosti a rozhodnutí o přijetí žádosti kontaktuje koordinátor základní školu. V žádosti škola uvádí přesný název a adresu zařízení, jméno žadatele, čili ředitele školy nebo zástupce ředitele, a kontakt na něj (Čermák, Špondrová, Obrovská, Tannenbergerová, 2010).

Jestliže škola splní všechny stanovené podmínky, Liga lidských práv neváhá certifikát udělit. Ředitelům škol jsou k dispozici odborní pracovníci Ligy lidských práv, kteří poskytují odbornou i právní pomoc v oblasti lidských práv a diskriminace (Čermák, Špondrová, 2007). Nejedná se jen o konzultační činnost, ale také hospitační nebo evaluační činnost. Ta se uskutečňuje formou předem ohlášené návštěvy členů certifikační komise spolu s koordinátorem a pedagogem projektu. Spolupráce probíhá také s vedením školy, metodiky prevence, výchovnými poradci a speciálními pedagogy, se kterými jsou vedeny rozhovory (Květoňová, Prouzová, 2010).

Během procesu udělování certifikátu jde o zjišťování celkové filosofie školy, postoj k inkluzivnímu vzdělávání nebo klimatu školy. Základní škola je s Ligou lidských práv v neustálém kontaktu, během kterého dochází k již zmiňovaným konzultacím. Není pevně stanovený počet návštěv, ten se odvíjí od okolností práce se školou. Liga lidských práv poskytuje rady, které vycházej přímo ze situace konkrétní školy (Férová škola, 2009).

Pro udělení certifikátu je podstatné, aby škola, která o něj usiluje, byla otevřená všem dětem, zejména dětem sociálně znevýhodněným. Aby škola brala na vědomí sociální znevýhodnění žáka, musí o něm vědět, být informována rodiči. Škola by proto neměla být v tomto ohledu pasivní a měla by aktivně povzbuzovat rodiče ke spolupráci. Během procesu certifikace se také provádí analýza dokumentů školy a to zejména školního vzdělávacího programu a minimálního preventivního programu. U těchto dokumentů je důležité jejich zapracování do praxe (Květoňová, Prouzová, 2010). Důležitá je také výuka, která ve škole probíhá. Pozornost je zaměřena na začleňování průřezových témat, zejména multikulturní výchovy a výchovy k lidským právům. Cílem není kontrola školy, nýbrž pomoc při začleňování do výuky takových témat, která jsou pro rovné šance důležitá (Čermák, Špondrová, Obrovská, Tannenbergerová, 2010).

Jak již bylo řečeno, školy musí splňovat určité podmínky, které se dělí na povinné, výběrové a doporučené. Mezi hlavní kritéria, která musí být splněna, patří orientace na specifické potřeby jednotlivých žáků, ne pouze na vědomosti a předepsané výkony. Důležité je, aby škola přijímala a vzdělávala děti se znevýhodněním, se speciálními vzdělávacími potřebami, pokud je to v silách školy. Rodiče znevýhodněných žáků by měli být ze strany školy vhodně motivováni k tomu, aby dítě do běžné školy přihlásili. Jestliže je dítě přerazeno do jiného vzdělávacího zařízení než je běžná základní škola, děje se tak pouze se souhlasem jeho zákonných zástupců. V dané škole se nesmějí nacházet třídy speciálně určené pro zdravotně postižené nebo etnicky odlišné žáky. Dále má škola do svého školního vzdělávacího programu zapracované inkluzivní a antidiskriminační principy. Využívá asistentů pedagoga a působí v oblasti prevence sociálně patologických jevů. V tématice lidských práv, diskriminace a inkluze se učitelé dále vzdělávají (Férová škola, 2009).

Zda byla daná kritéria pro udělení certifikátu ze strany školy splněna, vyhodnotí koordinátor projektu a podá návrh certifikační komisi. Ta se rozhodne, jestli certifikát udělí. V případě, že komise shledá nějaké nedostatky, udělení certifikátu odloží a školu o faktu písemně vyrozumí. Součástí vyrozumění je také popis problémových oblastí školy a doporučení, která by vedla k nápravě (Čermák, Špondrová, Obrovská, Tannenbergerová, 2010).

Doba platnosti certifikátu je dva roky. Po uplynutí této doby škole zaniká právo označení Férová škola užívat. Dva měsíce před koncem platnosti ovšem může škola žádat o jeho prodloužení. Lize lidských práv dodá informace o současném stavu školy a změnách, které se uskutečnily. Jestliže komise o prodloužení rozhodne, získává škola certifikát opět na dva roky. Během doby platnosti může komise provést náhodnou kontrolu, kterou chce zjistit, jak se činnost školy shoduje se standardy certifikátu. Liga lidských práv má během platnosti certifikátu také právo jej odejmout. Může k tomu dojít v případech, budou-li zjištěny skutečnosti, které jsou v závažné neshodě se standardy certifikátu nebo procesními pravidly pro udělení certifikátu. Certifikát může být také odejmut v případě, že nedochází k uskutečňování řádné spolupráce mezi školou a Ligou lidských práv (Férová škola, 2009).

Certifikační komise je tříčlenná, členy jmenuje i odvolává předseda Ligy lidských práv. Komise má v projektu dvě hlavní funkce. Těmi je funkce rozhodovací a funkce konzultační. Členové spolupracují především s koordinátorem projektu. Předkládá a doporučuje opatření, která by měla být zajištěna, pomáhá vytvářet nástroje pro zjišťování inkluzivního prostředí převládajícího na škole a formuluje také budoucí koncepce projektu. Hlavním úkolem ale zůstává zhodnocení školy a rozhodnutí o udělení certifikátu (Čermák, Špondrová, Obrovská, Tannenbergerová, 2010).

Certifikátem "Férová škola" se škola může prezentovat jako organizace, ve které jsou práva všech dětí striktně dodržována, a kde se diskriminace a segregace nepřipouští. Škola obdrží osvědčení a samolepky, které nalepí na dveře školy. Certifikátem se může prezentovat na webových stránkách školy, logo "Férová škola" může užívat na hlavičkovém papíru nebo na nástěnkách (Férová škola, 2009).

10 CHARAKTERISTIKA VYBRANÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

V kapitole 10 si blíže představíme základní školu v Brně, která má zájem ucházet o certifikát "Férová škola". Abychom mohli později analyzovat podmínky školy, popíšeme vybavenost a klima školy, uvedeme, jak se škola věnuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Stručně nastíníme také partnerství školy a projekty, do kterých je instituce zapojena. Nebudeme zveřejňovat název školy a vybranou základní školu ponecháme v anonymitě. Škola se nachází ve městě Brně. Pro označení školy budeme tedy užívat fiktivního názvu „ZŠ Brno“ apod.

Hned v úvodu kapitoly uvádíme vyjádření ředitelky školy, ve kterém udává důvod, proč by škola chtěla usilovat o získání certifikátu "Férová škola". *„Domníváme se, že náš školní vzdělávací program a přístup ke všem žákům školy je natolik inkluzivní, že bychom si po deseti letech sloučení "romské a neromské" školy zasloužili mít certifikát "Férová škola". Jednotlivé pedagogy by to posílilo ve vědomí, že to, co vykonávají, dělají dobře. Mohli bychom tak mít i další argumenty pro různé neziskové organizace, které nám vytýkají, že některé třídy máme více či méně "romské".*

Větší počet romských žáků ve třídách je zapříčiněn tím, že o naši školu je velký zájem, a pro rodiče sociálně znevýhodněných žáků se škola jeví jako "prestižní". Tímto se ale dostáváme do problému, protože někteří neromští rodiče tuto situaci neunesou a své dítě ze školy odhlásí.“

„Hlavním cílem naší školy je poskytovat dětem základní vzdělávání, které je založeno na rovném přístupu ke vzdělávání bez jakékoliv diskriminace. Usilujeme o vybudování moderní školy, ve které se dětem líbí, rády do ní chodí a cítí se v ní dobře. Učitelé jsou vzdělaní a motivovaní, s jejich prací jsou rodiče spokojeni“ (Základní škola a Mateřská škola Brno [dále jen ZŠ a MŠ Brno], 2013, s. 1). Vybranou základní školu bychom mohli od roku 2005 označit také jako Tvořivou školou a od roku 2006 Informačním centrem SIPVZ. Škola využívá prvky

Daltonských škol a od roku 2005 je Fakultní školou Pedagogické Fakulty Masarykovy univerzity. Od školního roku 2009/2010 se škola může hlásit k názvu Otevřené školy. Jedná se o školu s dlouholetou tradicí (ZŠ a MŠ Brno, 2014a).

ZŠ Brno bychom podle počtu žáků mohli zařadit mezi větší základní školy. Ke škole náleží také Mateřská škola, školní družina a školní jídelna s vlastní kuchyní. V současnosti se na základní škole vzdělává 549 žáků a v mateřské škole okolo 109 dětí. Během školního roku se počty dětí a žáků mohou měnit vlivem jejich přestupů ze školy na školu jinou a opačně. Na prvním stupni je většinou po třech třídách v ročníku, na druhém stupni po dvou až třech třídách v ročníku. Na druhém stupni funguje také žakovský senát. Součástí školy je také druhá budova, která je jejím detašovaným pracovištěm. Na škole jsou realizovány přípravné ročníky pro sociálně znevýhodněné děti, které fungují na obou budovách. Ve školním roce 2013/2014 byl na ZŠ Brno otevřen jeden přípravný ročník, na odloučeném pracovišti dva přípravné ročníky. Přípravné ročníky si kladou za úkol umožnit dětem se speciálními vzdělávacími potřebami nebo vývojovými problémy rozvíjet jejich osobnost a hravou formou postupně minimalizovat jejich znevýhodnění (Skrytý autor, 2013).

Mateřská škola funguje také na obou budovách, na té hlavní je výchova zaměřena na keramiku a estetickou výchovu, na odloučené budově se pedagogové při výchově zaměřují na etickou a multikulturní výchovu. Ve školní družině je dětem k dispozici pět oddělení. Děti mohou využívat dětské hřiště s pískovištěm, atrakcemi a sportovní areál. Žáci mají možnost navštěvovat nedaleký park nebo školní hřiště. V přilehlém okolí školy se soustřeďuje větší část romských obyvatel. Převážná část romských dětí školu navštěvuje, menší procento žáků tvoří také děti jiné národnosti, převážně arménské, vietnamské a jiné. Pedagogové zařazují do vzdělávání prvky multikulturalismu a mají zájem vytvářet kvalitnější vztahy mezi žáky. Cílem je předcházet a odstraňovat předsudky a intoleranci u žáků vůči romské menšině a jiným etnikům (Skrytý autor, 2013).

Ve školním roce 2010/2011 škola zřídila školní poradenské pracoviště a to díky partnerství v projektu "Inkluzivní vzdělávání žáků ve školách spádových sociálně vyloučeným lokalitám". Jeho tým tvoří speciální pedagog, sociální pedagog, školní psycholog, dva výchovní poradci a dva metodici prevence. Školní

poradenské pracoviště provádí řadu preventivních výukových programů pro jednotlivé třídy. Členové pracoviště mají za úkol poskytovat dětem krizovou intervenci, zaměřují se na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a nabízejí v této oblasti služby žákům, rodičům i pedagogům. Dále poskytují poradenské služby, a konzultace. Zaměřují pozornost na oblast sociálně-právní ochrany, prevenci šikany a vzniku sociálně patologických jevů, kariérové poradenství a budují dobré vztahy mezi všemi žáky, pedagogy i rodiči navzájem (ZŠ a MŠ Brno, 2014a).

Součástí vyučování je také výuka plavání, bruslení, lyžařský kurz, poznávací zájezdy do Anglie a Vídně, mnoho výletů, exkurzí, divadelních představení nebo přednášek. Tradičními akcemi jsou vánoční a velikonoční jarmarky. Na škole funguje mnoho zájmových kroužků. Můžeme zmínit například pěvecký sbor, keramickou dílnu, výuku náboženství, kroužek sportovních her, matematický kroužek, reedukační kroužky pro předmět matematika a český jazyk, individuální logopedickou péči, dyslektická, neboli DYS studia a Centrum volného času (dále jen CVČ) sídlící na odloučeném pracovišti (ZŠ a MŠ Brno, 2014a).

10.1 Vybavenost a klima školy

Při popisu vybavenosti školy zaměříme pozornost pouze na budovu hlavní. Budova Základní školy je třípodlažní. V suterénu školy jsou umístěny šatny, specializované učebny pro zájmové kroužky, keramická dílna, cvičné kuchyňky a školní jídelna. Mezi suterénem a přízemím je vstup do první, menší tělocvičny. V přízemí jsou umístěné třídy prvního stupně nejnižších tříd, přípravný ročník, dále oddělení školní družiny, vstup do druhé, velké tělocvičny, kabinet učitelů prvního stupně, školní bufet a vrátnice. Mezi přízemím a prvním patrem je sídlo školního poradenského pracoviště. V patře prvním jsou vyšší třídy prvního stupně, některé odborné učebny, kabinety učitelů druhého stupně a kabinet zástupkyně ředitele pro první stupeň. Mezi prvním a druhým patrem se nachází sekretariát školy, ředitelna, kabinet zástupkyně ředitele pro druhý stupeň, sborovna a počítačová učebna. V posledním patře jsou umístěné třídy druhého stupně, odborné učebny, školní knihovna a kabinety učitelů druhého stupně. Základní škola je také propojena s Mateřskou školou, která sídlí ve stejné budově.

Škola je dobře vybavena učebnicemi a učebními pomůckami, které jsou postupně doplňovány a modernizovány. Žáci navštěvující ZŠ Brno mají k dispozici moderní a řádně vybavené odborné učebny a školní knihovnu. Jedná se o multimediální učebnu s velkou interaktivní tabulí, učebny chemie, fyziky, přírodopisu, jazykovou učebnu, počítačovou učebnu s neomezeným přístupem na internet, hudebnu atd. Škola může využívat také sportovní hřiště. Ve školním roce 2013/2014 byly do většiny tříd prvního stupně nainstalovány interaktivní tabule a třídy byly vybaveny novými notebooky s připojením k internetu (ZŠ a MŠ Brno, 2007).

Na škole panuje vstřícné klima. V hodinách jsou žáci patřičně motivováni, pracují se zájmem, dodržují stanovená pravidla chování a vzájemně spolupracují. Ve výuce učitelé volí vhodné a přiměřené formy a metody práce, které vedou k tvořivému a logickému myšlení, podporují samostatnost. Vyučující mají k žákům vstřícný ale zároveň důsledný přístup a tím vytvářejí podmínky pro plný rozvoj žákových znalostí a dovedností. Škola také využívá možnosti srovnávání dosažených znalostí žáků prostřednictvím testování. Výsledky jsou prezentované ve vlastním hodnocení školy a výročních zprávách. Slabším žákům pedagogové poskytují individuální doučování (Česká školní inspekce [dále jen ČŠI], 2011).

10.2 Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Vybraná škola se dlouhodobě věnuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Při vzdělávání postupuje systematicky, má vypracovanou strategii na podporu těchto žáků. V každém ročníku je zřízena jedna dyslektická třída pro žáky se specifickými poruchami učení, mohou ji navštěvovat i žáci s poruchami chování. Jedná se o skupinovou integraci. V této specializované třídě je třídním učitelem speciální pedagog. Ostatní pedagogové jsou v problematice vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami řádně proškoleni (ZŠ a MŠ Brno, 2014b). Škola podporuje také individuální integrace dětí do běžných tříd a to jak žáků se specifickými poruchami učení, poruchami pozornosti, tak i s individuálním vzdělávacím plánem. U některých individuálně integrovaných dětí působí asistenti pedagoga (Skrytý autor, 2013).

Žáci, kteří navštěvují speciální dyslektické třídy, se vzdělávají podle stejného školního vzdělávacího programu jako ostatní žáci. Rozdíl je ve sníženém počtu žáků ve třídě. Počet žáků na prvním stupni se pohybuje v rozmezí 10 až 12 žáků, na druhém stupně je 12 až 14 žáků. Pedagogové se v rámci speciálně pedagogické péče soustředí na rozvoj sluchového vnímání, zrakového vnímání, časoprostorové orientace, jemné motoriky a rozvoj slovní zásoby. Ve svých hodinách maximálně využívají speciálně pedagogických pomůcek, činnostního učení nebo didaktických her. Pracují také s pracovními listy, které sami vytváří. Při jejich zpracovávání vycházejí z individuálních potřeb žáků. Při vzdělávání dětí a žáků se speciálním vzdělávacími potřebami škola spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou (ZŠ a MŠ Brno, 2014b).

10.3 Partnerství školy

Škola aktivně spolupracuje s mnoha subjekty. Spolupráce probíhá se zákonnými zástupci dětí a žáků a zřizovatelem školy. Úzká spolupráce se uskutečňuje také s radou školy, která projednává a schvaluje dokumenty školy, podává návrhy na zlepšení její činnosti a ovlivňuje strategii školy. Partnerství je rozvíjeno s mnoha organizacemi také při zkvalitňování podmínek pro vzdělávání a při obohacování vzdělávacích programů školy. Vzhledem ke svému zaměření škola rozvíjí spolupráci s romskými organizacemi jako je DROM Brno, IQ ROMA SERVIS, Sdružení Romů na Moravě, SIM česko-britská o.p.s, Liga lidských práv. V oblasti dopravní výchovy a prevence kriminality s policií ČR, městskou policií a orgány sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) nebo pedagogicko-psychologickou poradnou. V oblasti volnočasových aktivit využívá škola pomoci Domu dětí a mládeže (dále jen DDM) Brno Junior, Centrum volného času sídlící na odloučeném pracovišti nebo volnočasové aktivity Asociace AMAVET ČR (ZŠ a MŠ Brno, 2013).

Kromě již zmiňované spolupráce s pedagogickou fakultou Masarykovy Univerzity bychom mohli zmínit i fakultu sportovních studií, sociálních studií a Mendlovu vysokou školu zemědělskou. Mezi další patří například vzdělávací projekty škol v Evropě e-Twinning, partnerská škola Heľpa a Šaľa na Slovensku, Asociace sportovních klubů, Volejbal Brno, knihovna a Základní umělecká škola (ZŠ a MŠ Brno, 2013).

10.4 Projekty školy

Ve školním roce 2012/2013 byla škola zapojena do řady projektů. Mezi nejdůležitější patřil například projekt **Sít' brněnských otevřených škol** trvající od roku 2009, který pomáhá podporovat školní i mimoškolní aktivity dětí a rodičů. Mezi další důležité projekty patří **Rozvojový program** na podporu škol, které realizují inkluzivní vzdělávání dětí a žáků se sociokulturním znevýhodněním. **EU peníze do škol** je projekt přímo základní školy. Slouží k vybavování školy ICT technikou, jako jsou interaktivní revitalizované tabule, projektory a notebooky (ZŠ a MŠ Brno, 2013).

Škola je od roku 2012 zapojena do projektu Evropské Unie **Vzdělávání pedagogů v oblasti speciální pedagogiky a multikulturní výchovy s cílem prevence rasismu a xenofobie a tvorba metodik pro práci s dětmi a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v těchto oblastech na základních a mateřských školách**. Projekt končí v dubnu 2015. V rámci projektu nabízejí učitelé v odpoledních hodinách dětem se sociálním znevýhodněním volnočasové aktivity, takzvané edukační kroužky. Z projektu je škola vybavována pomůckami pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (ZŠ a MŠ Brno, 2013).

Škola byla v loňském roce partnerem projektu speciálního pedagogického centra (dále jen SPC) Brno **Učíme se navzájem**, který potrvá do roku 2015. Díky projektu mohou učitelé přípravných a prvních ročníků využívat metodických konzultací, individuální intervence pro žáky a jejich rodiče, semináře a workshopy pro učitele. Dalším uskutečněným projektem byl projekt **RICE**, díky kterému dochází k výměně zkušeností partnerských multikulturně zaměřených škol v Brně a v Leedsu. Využívat asistenty pedagoga v mateřské škole může škola díky projektu

Model podpory inkluze dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v oblasti předškolního vzdělávání. Součástí projektu **Brno a jižní Morava bez hranic** jsou programy pro žáky s tělesně postiženými kamarády a práce s nimi v terapeutických dílnách. Dalším významným projektem, který jistě stojí za zmínku, je projekt **Náprava a zlepšení prospěchu a chování žáků se specifickými poruchami učení pomocí psychologicko-pedagogických metod** nebo projekt **Diagnostika dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami** a mnoho dalších (ZŠ a MŠ Brno, 2013).

11 PROCES ZÍSKÁVÁNÍ CERTIFIKÁTU "FÉROVÁ ŠKOLA"

Zatímco v podkapitole 9.2 jsme se seznámili s obecným postupem získávání certifikátu "Férová škola", v kapitole 11 se budeme procesem certifikace zabývat prakticky. Jak už bylo uvedeno v předchozí kapitole, k tomu, aby mohla komise Ligy lidských práv škole udělit certifikát "Férová škola", je nutné dodržet jistá pravidla a splnit určité podmínky. Podmínky se dělí do třech kategorií a těmi jsou podmínky povinné, výběrové a doporučené.

V následujících podkapitolách se postupně na všechny podmínky zaměříme a aplikujeme je na situaci vybrané základní školy. Ke znázornění analýzy konkrétních podmínek budeme užívat doporučenou formu uváděnou Ligou lidských práv v dokumentu Projekt "Férová škola" a získání certifikátu Ligy lidských práv (Férová škola). Na závěr kapitoly se k problematice vyjádří také ředitelka školy, která objasní svůj pohled na možnost získání certifikátu "Férová škola".

11.1 Povinné podmínky

Jak už naznačuje název, všechny tyto podmínky jsou povinné, škola je musí splnit a řádně doložit. Pokud podmínku škola nesplňuje, musí tuto skutečnost vysvětlit a uvést možné řešení (Férová škola). Povinných podmínek je celkem sedm. Nyní se na jednotlivé z nich zaměříme a každou pečlivě analyzujeme. Analýzu uvedeme jako krátké shrnutí ve formě tabulky.

1. INKLUZIVNÍ PRINCIPY V ŠVP

ŠKOLA DOKLÁDÁ	POPIS
faktickou ukázkou (znění) inkluzivních principů v ŠVP	Zásady inkluze a antidiskriminace škola zpracovává jako kompetence sociální a personální a kompetence občanské, kterými žáky během vzdělávání vybavuje. Dále v ŠVP věnuje pozornost vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, konkrétně žákům se specifickými poruchami učení, žákům sociálně znevýhodněným a žákům mimořádně nadaným. V ŠVP jsou uvedeny strategie vzdělávání těchto žáků.

příklady aplikace těchto principů do reálného života	- Škola poskytuje žákům nadstandardní péči ve výuce i mimo ni (např. DYS studia). - Inovativní metody učitelů (např. Tvořivá škola, aplikace prvků Daltonského školství). - Škola nabízí kroužky pro sociálně znevýhodněné žáky zdarma.
---	---

Tabulka č. 1: Inkluzivní principy v ŠVP

Podstatou podmínky je zakotvení inkluzivních principů ve školním vzdělávacím programu školy. Pro její splnění je nutné mít ve zmíněném dokumentu zpracované zásady inkluze a antidiskriminace. Po analýze školního vzdělávacího programu školy lze konstatovat, že inkluzivní princip a zásady antidiskriminace jsou ve vzdělávání žáků naplňovány a v dokumentu ukotveny. Podmínku bychom proto mohli považovat v dostatečné míře za splněnou. Školní vzdělávací program s vyznačenými inkluzivními principy je součástí přílohy č. 3.

2. MOTIVACE KE VZDĚLÁVÁNÍ NA ŠKOLE

ŠKOLA DOKLÁDÁ	POPIS
jak motivuje děti a zejména jejich rodiče (hlavně děti se znevýhodněním), aby navštěvovali právě jejich školu	Motivace rodičů probíhá zejména třídními učiteli na třídních schůzkách, neformálním setkávání s rodiči v rámci velikonočního a vánočního jarmarku. V rámci školy probíhá také řada dotazníkových šetření, která vycházejí z potřeb školy a plnění standardů aktivní školy. Děti motivuje svým působením zejména třídní učitel, odborníci školního poradenského pracoviště – práce psychologa a výchovného poradce. Motivace dětí je zabezpečována také úzkou spoluprací s rodiči, pořádáním besed a působením asistentů pedagoga v rodinách (zdůrazňují důležitost vzdělávání). Žáci devátých ročníků, třídní učitelé a výchovní poradci spolupracují se středními školami, obohacují se návštěvami v jednotlivých školách.

Tabulka č. 2: Motivace ke vzdělávání na škole

Druhou povinnou podmínkou pro získání certifikátu Férová škola je skutečnost, že škola neodmítá vzdělávat žádné děti, ani děti s handicapem či znevýhodněním. Žádné dítě nesmí být odmítnuto, výjimku tvoří pouze případ naplnění školy či nevhodného vybavení pro žáka. Součástí podmínky je motivování rodičů pro vzdělávání jejich dětí, vytváření příznivých podmínek pro vzdělávání, které je otevřené všem dětem bez rozdílu, a které povede k plnému rozvoji jejich skrytého potenciálu.

Námi vybraná základní škola nabízí řadu aktivit, které si rodiče žáků velmi oblíbili. To má bezesporu také vliv na kladný postoj rodičů ke škole. Současně se jim dostává příležitost neformálně se setkávat s učiteli a ostatními rodiči a tím si pěstovat vzájemné pozitivní vztahy. Totéž platí i o žácích, pro které jsou akce rovněž určeny. Škola podmínku splňuje také v rámci otevřenosti pro všechny žáky, zejména pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Vytváří vhodné podmínky a prostředí pro jejich vzdělávání.

3. RŮZNORODOST TŘÍD

ŠKOLA DOKLÁDÁ	POPIS
složení školy i jednotlivých tříd (stručné shrnutí situace a specifik dané školy)	Školu navštěvuje mnoho žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Řada z nich, převážně žáci se specifickými poruchami učení, je skupinově integrována ve speciálních dyslektických třídách. Někteří žáci se zjištěnými speciálními potřebami jsou individuálně integrováni do běžných tříd, ve vybraných třídách působí asistenti pedagoga. Na prvním stupni je 10 individuálně integrovaných a na stupni druhém 12 individuálně integrovaných žáků. Nejčastěji se u nich vykytují poruchy chování, učení, vady řeči, sluchové vady, autismus a mentální postižení. Školu navštěvuje také mnoho romských dětí i děti jiné národnosti. Větší část dětí pochází ze sociálně znevýhodněného prostředí. Všichni zmiňovaní jsou zařazeni do kolektivu běžných tříd. Z celkového počtu 549 žáků je 412 žáků sociálně znevýhodněných, což činí 75,05 %. Sociálně znevýhodněné děti se vyskytují ve všech třídách školy, včetně dyslektických tříd. Procentuelní rozpětí sociálně znevýhodněných žáků na jednu třídu se pohybuje od 12, 5 % až po 100 %.

vysvětlení právě takového složení	Složení žáků je dáno především umístěním školy v dané lokalitě, kterou obývá velké množství romských obyvatel.
--	--

Tabulka č. 3: Různorodost tříd

Ke splnění dané podmínky nesmí být žádná škola výběrová, ani speciální. Žáci odlišného etnika nesmí být soustředěny speciálně do jedné třídy, v případě odloučeného pracoviště, nesmí být navštěvováno výhradně nebo ve větší míře jedním etnikem.

V této podmínce, zatím jako v jediné, shledáváme výraznější problém. Již jsme se zmínili o dyslektických třídách, které se nachází téměř v každém ročníku. Právě dyslektické třídy jsou oním faktorem, který nám zabraňuje naplnit inkluzivní princip Férové školy. Problematice ovšem věnujeme kapitolu 12, ve které bude vyjádřen názor a postoj ředitelky školy. Pokusíme se kontaktovat také pracovníky Ligy lidských práv a ověřit si jejich stanovisko k existenci dyslektických tříd.

4. INFORMOVANÝ SOUHLAS RODIČŮ

ŠKOLA DOKLÁDÁ	POPIS
zda za poslední 3 roky tento převod dítěte uskutečňovala	Do školy, kde probíhá vzdělávání podle ŠVP zpracovaného podle RVP ZV, RVP ZV – LMP a RVP pro obor vzdělávání ŽŠ speciální, bylo za poslední 3 roky ze základní školy převedeno celkem 5 žáků. Všechny převody byly uskutečněny na žádost rodičů a na základě vyšetření PPP a SPC. Ve školním roce 2011/2012 se jednalo o jednoho žáka z pátého ročníku a jednu žákyni ze šestého ročníku. V roce 2013/2014 byl převeden jeden žák a jedna žákyně z prvního ročníku a jedna žákyně z ročníku druhého.
jak vypadá jimi zpracovaný informovaný souhlas	Souhlas rodičů k vyšetření v PPP nebo SPC je vyjádřen v Žádosti o poskytnutí poradenské péče (příloha č. 5), což můžeme chápat jako první krok celého procesu. Informovaný souhlas s převodem z běžné základní školy rodič vyjadřuje podáním Žádosti o povolení přestupu.

jaký byl postup	Jestliže třídní učitel diagnostikuje u žáka vzdělávací potíže, je mu doporučena návštěva v PPP či SPC. Třídní učitel vyplňuje pro PPP/SPC Školní dotazník, kde se vyjadřuje k obtížím žáka. Součástí dotazníku je Žádost o poskytnutí poradenské péče, kterou vyplňují rodiče a tím podávají písemný souhlas s vyšetřením. Na základě vyšetření v PPP/SPC jsou, v případě zjištění konkrétních obtíží, navrženy zákonným zástupcům dítěte možnosti dalšího vzdělávání žáka. Žák může být dál vzdáván v běžné škole na základě individuálního vzdělávacího plánu, nebo lze přestoupit na školu speciální. Rodič se dobrovolně rozhodne pro jednu z doporučených alternativ. Ve škole, kde se žák vzdělává, jsou rodičům poskytnuty veškeré informace související s dalším vzděláváním. Rodič je plně informován o výhodách i nevýhodách individuální integrace v běžné škole, stejně tak o vzdělávání žáka mimo hlavní vzdělávací proud. V případě, že rodiče zvolí možnost přestupu žáka na speciální školu, podávají škole, ve které se žák vzdělává, Žádost o povolení přestupu. Na základě této žádosti je pak žák převeden.
------------------------	--

Tabulka č. 4: Informovaný souhlas rodičů

Cílem čtvrté povinné podmínky je doložení, že převod žáka z běžné základní školy do školy mimo hlavní vzdělávací proud se uskutečňuje na základě informovaného souhlasu rodičů. Škola by měla rodiče informovat o možných rizicích, která jsou spojené se vzděláváním ve speciálních školách a také o povaze tohoto vzdělávání. Současně musí škola ke splnění podmínky doložit záznam o uskutečňovaném převodu za poslední tři roky a stručný popis postupu, který vedl k přestupu žáka.

Z šetření vyplývá, že přestup žáka se vždy uskutečňuje na základě souhlasu rodičů, kteří jsou o situaci a všech možnostech důkladně informováni. Souhlas je dokládán na základě Školního dotazníku, který je součástí přílohy č. 4 a Žádosti o povolení přestupu, která je součástí přílohy č. 6. V tabulce č. 4 je také stručně popsán postup, který převod žáka doprovází. Čtvrtou podmínku můžeme považovat za splněnou, protože škola její požadavky naplňuje.

5. ASISTENT PEDAGOGA

ŠKOLA DOKLÁDÁ	POPIS
kolik asistentů pedagoga má a jak je využívá	Součástí pedagogického sboru školy pro školní rok 2013/2014 je sedm, od druhého pololetí osm asistentů pedagoga. Tři z nich jsou přiděleni k individuálně integrovanému dítěti na prvním stupni. Pět asistentů pedagoga je k dispozici sociálně znevýhodněným žákům. Asistenty pedagoga škola využívá nejen k naplnění individuálních potřeb žáků, které jsou součástí jejich individuálního vzdělávacího plánu, ale také ke zlepšení klimatu třídy, potažmo celé školy. Asistenti také zprostředkovávají dítěti sociální zkušenost, pomáhají mu se začleňováním do kolektivu třídy a komunikují se zákonnými zástupci dítěte. Role asistentů pro sociálně znevýhodněné žáky je nezastupitelná především v komunikaci s romskými rodiči.
jak lze shrnout jejich pozitivní přínos	Přínos asistentů škola spatřuje v individuálním kontaktu se žáky – pomoc s přípravou na vyučování, s komunikací mezi žákem a učitelem nebo se žáky navzájem. Dále pomoc během vyučování, zprostředkování učiva, zapojení žáka do kolektivu třídy, dohled nad žáky. Žák může svým individuálním tempem zvládat každodenní činnosti v běžné třídě. Přínos asistentů pro žáky sociálně znevýhodněné je také v komunikaci s rodinou a dohled nad žáky. Dohled je uplatňován především během volnočasových aktivit, během přesunů žáků z budovy do budovy. Nepostradatelný je také doprovod asistenta na kulturní a sportovní akce školy a pomoc učiteli. Asistenti se uplatňují také při řešení záškoláctví a to zejména kontaktem s rodinou žáka.
co považujete za negativa této funkce	Škola neshledává žádná negativa spojená s funkcí asistenta pedagoga. Ba naopak by vzhledem k velkému počtu sociálně znevýhodněných žáků uvítala asistenta v každé třídě, která má více jak 50 % sociálně znevýhodněných.

Tabulka č. 5: Asistent pedagoga

Pro splnění podmínky musí škola využívat asistentů pedagoga a spolupracovat s nimi v oblasti naplňování individuálních vzdělávacích potřeb žáků, komunikaci se zákonnými zástupci žáka i na tvorbě příznivého klimatu školy.

Už jen počet asistentů působících na škole hovoří o naplnění této podmínky. Škola s asistenty efektivně spolupracuje a plně využívá jejich funkce. S jejich prací je maximálně spokojena a spatřuje mnoho pozitiv v jejich přínosu. Dokonce by škola uvítala i více asistentů na škole, pokud by to bylo možné.

6. PROBLEMATIKA ŠIKANY

ŠKOLA DOKLÁDÁ	POPIS
postup školy při projevech šikany	Škola se problematice prevence sociálně patologických jevů a šikany věnuje v minimálním preventivním programu. Zde se pro oblast primární prevence odkazuje na metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28 s účinností k 13. 1. 2012. V minimálním preventivním programu škola dále uvádí krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé cíle pro daný školní rok. Konkrétní postupy pro řešení šikany a jednotlivých sociálně patologických jevů má škola zanesené v krizovém plánu na příslušný školní rok.
zhodnocení situace v otázkách patologických jevů za poslední 3 roky (stručně v bodech)	Za poslední 3 roky se ve škole řešilo převážně kouření cigaret, dvakrát byl zaznamenán případ kouření marihuany. Dále se řeší záškoláctví a náznaky šikany, které jsou včas odhaleny a hned v počátcích odstraněny.
výčet všech preventivních opatření, programů, projektů a jejich zaměření	Jedná se o spolupráci školního metodika prevence s výchovným poradcem, školním psychologem, sociálním pedagogem, ředitelem školy, romskými asistenty, asistenty pedagoga, třídními a ostatními učiteli, rodiči. Dále je významná spolupráce školy s městskou i státní policií (besedy, přednášky atd.), s PPP a SPC (vyšetření žáků, preventivní programy, mapování vztahů, vzdělávání pedagogů atd.), CVČ Lužánky (vzdělávání pedagogů, preventivní a výukové akce), DDM Junior (preventivní a výukové akce pro žáky), CVČ na odloučeném pracovišti (zájmové kroužky), OSPOD (řešení záškoláctví a zanedbávání rodinné péče) atd. Preventivní aktivity pro žáky – třídnické hodiny, jednorázové tematické aktivity (přednášky a besedy) i dlouhodobé programy. Škola je zapojena do projektu Zlepšování vztahů mezi I. a II. stupněm.

Tabulka č. 6: Problematika šikany

Škola by podle šesté povinné podmínky měla mít v dokumentech školy stanovené způsoby práce v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Škola má pro oblast prevence a jiných sociálně patologických jevů detailně zpracovaný Krizový plán, ve kterém stanovuje konkrétní postupy při řešení jednotlivých případů. Podporuje tím bezpečné prostředí ve škole. Krizový plán je součástí přílohy č. 8. Škola nabízí dostatek preventivních programů a opatření, která jsou zajišťována rovněž vhodnou spoluprací s příslušnými osobami a orgány. Souhrn všech spolupracujících organizací, preventivních aktivit a dlouhodobých projektů je součástí minimálního preventivního programu, který je vložen v příloze č. 7.

Na výčtu výskytu sociálně patologických jevů za poslední 3 roky je patrné, že se škola nepotýká s vážnějšími případy a lze tak konstatovat, že preventivní působení je účinné.

7. PŘÍZNIVÉ PROSTŘEDÍ ŠKOLY

ŠKOLA DOKLÁDÁ	POPIS
jaké jsou konkrétní kroky k vylepšování klimatu školy a tříd	Pozitivní klima školy je zajišťováno prací školního poradenského pracoviště, což znamená práci sociálního pedagoga, speciálního pedagoga a psychologa. Provádějí komunitní kruhy, šetření klimatu tříd a nabízejí pomoc žákům, rodičům, učitelům. Žáci se účastní vzdělávacích akcí zabývajících se danou tematikou. Škola nabízí žákům druhého stupně preventivní besedy a přednášky.
možnosti dalšího vzdělávání pedago - gických pracovníků (nejen v oborech, které vyučují)	Dle svých aprobací si učitelé vybírají kvalitní vzdělávání pedagogických pracovníků, ve kterém je podporuje vedení školy. Další vzdělávání pedagogických pracovníků probíhá také v rámci projektu „Rovné příležitosti dětí a žáků, včetně dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami“. Měsíčně jsou pedagogové vzdělávání v oblasti multikulturní výchovy a dysfunkčních poruch u dětí.

Tabulka č. 7: Příznivé prostředí školy

Poslední povinná podmínka zajišťuje vytváření příznivého prostředí školy, na kterém aktivně pracují učitelé, metodik prevence a žáci společně. O vytváření a udržování příznivého klimatu se ve škole starají zejména členové školního poradenského pracoviště. Klima školy je neustále monitorováno a škola je tak připravena přijímat žáky s postižením či znevýhodněním. Na příznivém prostředí školy má rovněž vliv neustálé další vzdělávání pedagogických pracovníků v příslušných oblastech, kterým si doplňují a prohlubují své dosavadní znalosti a dovednosti.

11.2 Výběrové podmínky

Liga lidských práv uvádí osm podmínek, z nichž si škola vybírá ty, které pokládá za přínosné v rozvoji inkluzivního prostředí. Uvedené podmínky jsou bodově ohodnoceny, je nutné nasbírat minimálně 10 bodů. Vybrané podmínky je třeba řádně doložit (Férová škola).

Z analýzy činnosti vybrané základní školy jsme zvolili podmínku číslo 1 (dle dokumentu Ligy lidských práv) Začleňování dítěte a podmínku číslo 3 (dle dokumentu Ligy lidských práv) Celkové hodnocení školy. Podmínka číslo 1 je ohodnocena šesti body. Spočívá v tom, že škola začlení ke vzdělávání dítě, které se mělo vzdělávat ve speciální škole nebo se v ní již vzdělává. Příklad je zpracován jako kazuistika, která je součástí přílohy č. 9. Podmínka číslo 3 vychází z kompletního hodnocení školy a je ohodnocena čtyřmi body. Jedná se zejména o autoevaluaci klimatu školy a postojovou stránku žáků a dospělých. Výběr formy, v jaké bude hodnocení prováděno, je ponecháno na škole. V našem případě jsme zvolili SWOT analýzu, která je součástí přílohy č. 10. Díky splnění 1. a 3. podmínky jsme dosáhli limitu deseti bodů, tudíž lze výběrové podmínky pokládat za splněné.

1. ZAČLENĚNÍ DÍTĚTE

ŠKOLA DOKLÁDÁ	POPIS
Celkovou případovou studii tohoto případu	Ve školním roce 2013/2014 přijala škola ke vzdělávání do první třídy žákyni, která měla být vzdělávána v základní škole speciální. Žákyně se vzdělává podle individuálního vzdělávacího plánu bez asistenta pedagoga. Během vzdělávání je uplatňován individuální přístup k žákyni a respektování jejich speciálních vzdělávacích potřeb. Školu zatím zvládá s průměrnými výsledky.

Tabulka č. 8: Začlenění dítěte

3. CELKOVÉ HODNOCENÍ ŠKOLY

ŠKOLA DOKLÁDÁ	POPIS
záznam, formu a výsledky tohoto šetření	Kompletní autoevaluace školy byla provedena formou SWOT analýzy, ze které vyplynulo, že pozitivním přínosem pro školu je především soustavné vzdělávání pedagogů, vhodné složení pedagogického sboru i dobré vztahy v kolektivu a s vedením školy. Mezi další klady patří také neustálá snaha o zlepšování a rekonstruování společných prostor, zlepšování materiálního vybavení a kvalitní strava v jídelně. V oblasti výuky škola dbá na pestré a rozmanité formy výuky, nabízí volnočasové aktivity za dostupné ceny, preventivní programy, zaměřuje se na integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělává žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí a zajišťuje bezbariérový přístup. Je vstřícná a otevřená všem dětem bez rozdílu. Výhodou je také dobrá dostupnost a dodržování tradic. Zmiňované faktory mají vliv na formování pozitivního klimatu na škole i kladné postoje žáků, učitelů i rodičů. Lze ovšem najít i slabé stránky, mezi které můžeme zařadit nedostatečnou komunikaci se školou ze strany rodičů, absence autority pro problémové žáky, sociální zařízení školy, absence odborných učeben a venkovních prostor pro odpočinek žáků, umístění školy (kriminalita).
možnost zlepšení, které ze šetření vyplynulo	Ze šetření vyplynulo, že lze využít půdní prostor např. pro školní družinu, upravit školní dvůr pro relaxaci žáků, využít podporu zřizovatele pro vybavování školy, vytvářet aktivity pro sociálně znevýhodněné žáky, dlouhodobě spolupracovat se žáky v oblasti prevence sociálně patologických jevů nebo zlepšit finanční podmínky učitelů.

Tabulka č. 9: Celkové hodnocení školy

11.3 Doporučené podmínky

Podmínky doporučené slouží především k zamyšlení. Škola uvádí svou zkušenost s nimi, zda v této oblasti svou činnost již provádí či nikoliv. V případě, že tuto oblast nenaplnuje, měla by uvést důvod, proč tomu tak je. Tabulka by podle originální verze Ligy lidských práv měla obsahovat ještě navrhnutá řešení a opatření (Férová škola). Jelikož doporučené podmínky škola splňuje, rozhodli jsme se sloupeček nevyužít a případná opatření navrhnout v textu pod tabulkou. Doporučených podmínek je sedm, stejně jako podmínek povinných.

1. PŘÍPRAVNÁ TŘÍDA

ŠKOLA DĚLÁ	ZHODNOCENÍ
fungování přípravné třídy, popř. aktivity, které přípravnou třídu nahrazují	S přípravnými třídami má škola dlouholetou zkušenost. Jsou určeny sociálně znevýhodněným dětem v posledním roce před zahájením školní docházky, u kterých se předpokládá, že třída vyrovná jejich vývoj. Do přípravné třídy je dítě zařazeno na základě rozhodnutí ředitele školy po podání žádosti zákonných zástupců a doporučení školského poradenského zařízení. Ve školním roce 2013/2014 jsou ve škole otevřené celkem tři přípravné třídy. Jedna třída na hlavní budově, dvě na odloučeném pracovišti. V přípravném ročníku pedagog pomáhá dětem lépe se adaptovat na školní prostředí a začlenit se do výchovně vzdělávacího procesu. Ve třídě se vzdělává osm až patnáct dětí, vzdělávání se uskutečňuje podle ŠVP.
míra spolupráce s mateřskými školami	Mateřská škola je umístěná ve stejné budově jako škola základní, spolupráce mezi nimi je velmi úzká. Probíhá převážně formou návštěv pedagogů v jednotlivých třídách mateřské školy. Během celého školního roku a zejména na jeho konci, vybraní učitelé ZŠ spolupracují s dětmi MŠ v rámci stimulačně aktivizačních skupinek. Spolupráce se dále uskutečňuje v rámci kulturních vystoupení žáků základní školy pro děti ze školy mateřské, v rámci dalších aktivit, například o Vánocích, Velikonocích, na vánočních a velikonočních jarmarcích.
motivace rodičů budoucích žáků (hlavně se speciálními vzdělávacími potřebami)	Rodiče jsou ze strany školy motivováni návštěvami vedení školy v mateřských školách v rámci setkání s rodiči, na dnech otevřených dveří a prostřednictvím informací o činnostech školy na webových stránkách školy.

Tabulka č. 10: Přípravná třída

První doporučená podmínka se týká zřízení přípravné třídy ve škole. Možnost přípravných tříd škola plně využívá a je velmi spokojená s efektem, který třídy přinášejí. Výsledky se projevují převážně u žáků prvních tříd, kteří přípravný ročník navštěvovali. Škola v tomto směru aktivně spolupracuje s mateřskou školou a rodiči budoucích žáků, především ze sociálně znevýhodněných rodin. O přípravné ročníky je ze strany rodičů žáků velký zájem. Škola podmínku splňuje bez potřeby dalších opatření.

2. TVORBA IVP

ŠKOLA DĚLÁ	ZHODNOCENÍ
proces tvorby IVP a kdo se na něm podílí	Celý proces tvoření individuálního vzdělávacího plánu má počátek v pedagogicko-psychologické poradně. Když žák přijde na vyšetření do PPP, dostává zprávu z vyšetření, kde je doporučeno vzdělávání podle IVP. Rodiče školu požádají o zpracování IVP prostřednictvím vyplněného tiskopisu Žádost o povolení vzdělávání žáka podle individuálního vzdělávacího plánu formou individuální integrace. Tiskopis je součástí přílohy č. 11. Škola zprávu z PPP obdrží, celou situaci rozebere s rodiči žáka a na základě zprávy pak IVP zpracovává. Na jeho tvorbě se podílí třídní učitel se speciálním pedagogem. S náplní IVP se seznámí zákonní zástupci dítěte, se kterými je obsah nejprve projednáván. Pakliže souhlasí, vyjádří souhlas svým podpisem. IVP následně podepíše třídní učitel a všichni vyučující, kteří žáka vzdělávají. Ti jsou s obsahem dokumentu seznámeni třídním učitelem. Předmět, který učitel vyučuje, přizpůsobí IVP. IVP nakonec podepíše i ředitel školy. Jedna kopie IVP se zakládá do katalogového listu žáka, druhou kopii dostávají rodiče.
míra spolupráce s rodiči	Po vydání zprávy z vyšetření PPP rodiče žáka nejprve projednají celou situaci se speciálním pedagogem školy a společně konzultují postup dalšího vzdělávání dítěte. Rodiče jsou se vším obeznámeni a svůj souhlas s obsahem IVP potvrdí podpisem. K IVP mají možnost se v průběhu jeho tvorby vyjádřit.
Naplňování a hodnocení IVP v praxi	Na začátku školního roku se IVP nastaví, zákonní zástupci dítětem na základě podkladů z PPP požádají školu o zhotovení IVP. Škola IVP vyhotoví do jednoho měsíce a v pololetí vyhodnotí fungování a efektivitu plánu v praxi. K hodnocení plánu a spokojenosti se vzděláváním se mohou rodiče vyjadřovat kdykoliv během školního roku. Hodnocení provádí třídní učitel spolu s dalšími učiteli, kteří žáka vyučují. Výsledky hodnocení se posílají do PPP jako podklad pro rozhodnutí o vzdělávání žáka v následujícím školním roce. Metody a formy výuky jsou přizpůsobeny IVP žáka, vzdělávání probíhá podle doporučení.

Tabulka č. 11: Tvorba IVP

Podmínka tvorby individuálního vzdělávacího plánu je založená na zapojení rodičů do procesu jeho vzniku a také do hodnocení plánu. Škola rodiče a zákonné zástupce žáků zapojuje do vytváření individuálních vzdělávacích plánů. Oni sami žádají školu o zpracování plánu a mají možnost se k jeho obsahu vyjadřovat. Škola je skutečnost schopna doložit. Hodnocení individuálních vzdělávacích plánů probíhá v pravidelných intervalech. V tabulce č. 11 je uveden celý postup tvorby individuálního vzdělávacího plánu včetně výčtu osob, kteří se na něm podílejí.

3. SLOVNÍ HODNOCENÍ

ŠKOLA DĚLÁ	ZHODNOCENÍ
zkušenost školy se slovním hodnocením	Problematika slovního hodnocení je podrobně rozpracována ve školním řádu, kde jsou popsány zásady pro používání slovního hodnocení a zásady pro stanovení celkového hodnocení žáka na vysvědčení v případě použití slovního hodnocení nebo kombinace slovního hodnocení a klasifikace. Slovní hodnocení škola nabízí rodičům, kteří o něj projeví zájem. Používá se především u žáků se specifickými poruchami učení, u žáků, kteří mají výrazně špatný prospěch. Rozhodnutí o slovním hodnocení žáka škola vydává na základě žádosti rodičů.
míra využití slovního hodnocení	Za poslední roky se slovní hodnocení užívalo u pěti žáků.

Tabulka č. 12: Slovní hodnocení

Cílem třetí podmínky je, aby škola nabízela možnost slovního hodnocení a možnosti jeho využití měla zakotvené v některém ze školních dokumentů. Měla by také rodiče informovat o jeho výhodách.

Slovní hodnocení škola nabízí rodičům, kteří o něj mají zájem. Většinou se jedná o rodiče dětí, kteří mají horší prospěch nebo u žáků se specifickými poruchami učení, kteří by vnímali špatnou známku jako negativní. Škola se o slovním hodnocení zmiňuje ve Školním řádu. Má s ním zkušenost u pěti žáků, u kterých se v posledních letech slovní hodnocení užívalo. U většiny žáků probíhá hodnocení známkou.

4. DŮ PO VYUČOVÁNÍ

ŠKOLA DĚLÁ	ZHODNOCENÍ
jak a kým je tato možnost zajištěna	V rámci projektu „strážní andělé“ je pro vybrané děti zajištěno doučování poskytované žáky devátých ročníků, na němž mají děti možnost vypracovávat úkoly. Obdobně je zajištěno také doučování dětí studenty Pedagogické fakulty Masarykovy Univerzity. Děti se doučují po vyučování v budově školy. Možnost napsat si úkoly dostávají také ve školní družině. Dětem se po vyučování nebo mezi vyučováním v poledních pauzách, věnuje sociální pedagog, speciální pedagog a psycholog v rámci nadstandardní činnosti školního poradenského pracoviště. Zde mají žáci rovněž možnost zpracovávat zadané domácí úkoly za pomoci odborníků a věnovat se učivu, které jim činí potíže.
fungování této nabídky	Nabídka doučování funguje v pravidelných intervalech, v případě potřeby žáka může setkání probíhat i častěji dle domluvy nebo nabídky kombinovat. S možnostmi, kterých se žákům ze strany školy dostává, jsou velmi spokojeni. U většiny žáků je efekt znatelný na jejich prospěchu a především na plnění školních povinností.

Tabulka č. 13: DŮ po vyučování

Splnění čtvrté podmínky by mělo zajišťovat možnost vypracování domácích úkolů žáků přímo ve škole. Škola má snahu žákům v této oblasti poskytnout maximum. Dětem a jejich rodičům jsou nabízeny možnosti doučování a další spolupráce s odborníky v odpoledních hodinách, kdy se mohou žáci věnovat svým školním povinnostem a domácím úkolům a předcházet tak školním neúspěchům. Nabídku využívají převážně žáci, kterým činí učení potíže a žáci sociálně znevýhodnění. Doučování probíhá na půdě školy, kde jsou zajištěny vhodné prostory a klid pro učení. Doučování je dobře organizované, efekt a zlepšení ve vzdělávání je u žáků patrný.

5. SPOLUPRÁCE SE ZNEVÝHODNĚNÝMI RODINAMI

ŠKOLA DĚLÁ	ZHODNOCENÍ
jakým způsobem se škola snaží o spolupráci	Škola se snaží aktivně spolupracovat s rodinami žáků se sociálním znevýhodněním. Průběžně se s rodiči setkává na kulturních akcích školy (Vánoce, Velikonoce, Den matek) vánočních a velikonočních jarmarcích, sportovních aktivitách školy. Na rodiče působí asistenti pedagoga svými návštěvami v rodinách, kde s rodiči hovoří o vzdělávání jejich dětí. V případě potřeby se s rodiči spolupracuje v rámci výchovných komisí a třídních schůzek.
Zkušenosti s aktivitou	Stále je velké procento rodičů, kteří nemají o svoje děti zájem, tudíž ani o jejich vzdělávání.

Tabulka č. 14: Spolupráce se znevýhodněnými rodinami

V oblasti spolupráce se sociálně znevýhodněnými rodinami se škola snaží být aktivní. To je také obsah páté doporučené podmínky. K působení na rodiče využívá škola mnoho kulturních akcí v rámci školy a také asistenty pedagoga pro sociálně znevýhodněné žáky. Učitelé se s rodiči pravidelně setkávají na třídních schůzkách, v případě potřeby na výchovných komisích. Jak bylo uvedeno, někteří rodiče nemají zájem o vzdělávání svých dětí a aktivit se neúčastní, i přes snahu pedagogů rodiče motivovat ke změně. V této problematice může škola dále pracovat na motivování rodičů ke vzdělávání jejich dětí, samotnou změnu musí ovšem provést rodiče sami.

6. INFORMOVANOST OKOLÍ ŠKOLY

ŠKOLA DĚLÁ	ZHODNOCENÍ
způsob komunikace s okolím a setkávání s rodiči	Pravidelně jsou rodičům veškeré informace sdělovány na třídních schůzkách. Aktuální informace jsou veřejnosti přístupné na webových stránkách školy a také v bulletinu městské části Brna. K dispozici jsou také letáčky a nástěnky u vchodu do budovy.

fungování a efektivitu webových stránek školy	Webové stránky školy jsou přehledně zpracovány a podávají široké veřejnosti aktuální informace o škole a její činnosti. Jsou zde dostupné základní údaje o škole a stručná charakteristika školy. Součástí jsou také kontakty na vedení školy a všechny pedagogy. Rodiče zde najdou záložku s informacemi pro rodiče. Na stránkách je možné rozbalit záložku pro základní školu a pro školu mateřskou. V záložce základní školy je zveřejněna organizace školního roku, zaměstnanci školy, zvonění, třídnictví, partnerství školy, přípravný ročník, výběrová řízení, projekty a kroužky. V hlavní nabídce stránek lze najít také dokumenty školy, informace o školním poradenském pracovišti, žákovském senátu, školní družině a školní jídelně včetně aktuálního jídelníčku. K nahlédnutí jsou fotografie z nejrůznějších akcí. Na webu školy jsou k dispozici formuláře ke stažení.
--	---

Tabulka č. 15: Informovanost okolí školy

Rodiče dětí a další subjekty, by podle šesté doporučené podmínky, měli být informováni o důležitém dění ve škole, rozhodnutích školy a hlavních bodech jednání rady školy.

Škola využívá různé možnosti, jak informovat okolí o činnostech školy. Všechny důležité informace jsou veřejnosti k dispozici na webových stránkách školy, které jsou přehledně rozpracovány a průběžně aktualizovány. Pro ty, kteří nemají přístup k internetu, jsou k dispozici tištěné materiály. Informace týkající se důležitých událostí konkrétní třídy oznamuje třídní učitel na rodičovských schůzkách. Tuto podmínku má škola dobře zabezpečenou a není potřeba provádět jiná opatření.

7. KOMUNITNÍ CHARAKTER ŠKOLY

ŠKOLA DĚLÁ	ZHODNOCENÍ
jak vnímá své postavení v „komunitní síti“	Škola vnímá postavení v komunitní síti kladně. Budova školy je v průběhu celého dne plně využita. Po skončení vyučování v odpoledních hodinách má do budovy přístup veřejnost. Škola spolupracuje se základní uměleckou školou, které propůjčuje své prostory pro výuku ve třídách. V odpoledních a večerních hodinách pronajímá tělocvičny a nabízí prostory školy k pořádání různých seminářů, srazů důchodců apod.

s kým spolupracuje, v jaké míře a v jakém směru	Pro oblast spolupráce školy s dalšími institucemi a organizacemi se odkazujeme na podkapitolu 11.3. Partnerství školy, která je této problematice věnována.
jaké akce a setkání škola pořádá a pro koho	Škola pořádá kulturní akce v rámci vánočních svátků například vystoupení pro děti z mateřské školy, vystoupení pro rodiče, zpívání koled na náměstí. O Vánocích a Velikonocích se pravidelně pořádají prodejní jarmarky s vystoupením dětí pro rodiče a veřejnost. Každoročně škola pořádá pietní akci věnovanou památce obětí holocaustu, kterou doprovází řada vystoupení a mluvených projevů, za účasti významných hostů. Mezi další akce patří dny otevřených dveří, mnoho sportovních soutěží a utkání, setkávání důchodců a pořádání seminářů.

Tabulka č. 16: Komunitní charakter školy

Podle poslední podmínky by se měla škola snažit stát komunitním centrem a spolupracovat s okolím. Aktivní spoluprací se zřizovatelem, rodiči i širokou veřejností přispívá škola k pozitivnímu postavení a vnímání školy ve společnosti. Vedení školy má zájem budovu v odpoledních hodinách maximálně využívat ve prospěch veřejnosti. Spolupracuje s množstvím dalších objektů a institucí, pořádá zajímavé akce pro veřejnost.

12 VYJÁDŘENÍ ŘEDITELKY ŠKOLY A PRACOVNÍKŮ PROJEKTU FÉROVÁ ŠKOLA K PROBLEMATICE DYSLEKTICKÝCH TŘÍD

„Vedení základní školy se domnívá, že by se škola mohla ucházet o certifikát "Férová škola", o který měla zájem již v minulosti. Myslíme si, že splňujeme asi 80 % požadavků na udělení tohoto certifikátu. Zbylými 20 % vyjadřujeme naše dyslektické třídy – žáky skupinově integrované, kteří jsou do těchto tříd vřazeni na základě žádosti rodičů a vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Na naší základní škole jsou dyslektické třídy od roku 1992 a pomohly již stovkám žáků. Práce odborníků – speciálních pedagogů, je zde natolik nadstandardní, že naplnění cílů školního vzdělávacího programu se děje odlišnými metodami, než jsou v ostatních běžných třídách. Jelikož se specifické poruchy učení vyskytují mezi běžnou populací dětí, ale i mezi menšinami i cizinci, jsou i tyto děti zařazovány do dyslektických tříd. Z tohoto důvodu se zde jedná také o inkluzi a tento fakt by tudíž neměl být překážkou v ucházení se o certifikát "Férová škola".“

Při snaze kontaktovat pracovníky Ligy lidských práv jsme byli neúspěšní. Oslovili jsme je za účelem rozhovoru, ve kterém jsme chtěli zjistit, jaká by byla stanoviska organizace k zjištěným nedostatkům a zda by problematika dyslektických tříd byla natolik závažná, že by certifikát nemohl být udělen, ačkoliv škola v ostatních oblastech prokazuje více než uspokojivé výsledky. Liga lidských práv byla ve vyjádření neaktivní a její vyjádření jsme pro zhodnocení výsledků šetření nezískali.

13 ZÁVĚR PRAKTICKÉ ČÁSTI

Na závěr praktické části diplomové práce provedeme shrnutí prováděného šetření a vyvodíme příslušné závěry a doporučení. Hlavním cílem praktické části bylo analyzovat možnosti vybrané základní školy při naplňování kritérií k dosažení certifikace "Férová škola". Certifikát by opravňoval školu prezentovat se jako škola inkluzivní. Hlavního cíle praktické části bylo naplněno prostřednictvím realizace cílů dílčích. Dílčí cíle byly zaměřeny na zjištění, zda vybraná základní škola splňuje podmínky povinné, výběrové a doporučené potřebné k dosažení certifikátu "Férová škola".

Na začátku praktické části jsme stručně představili projekt "Férová škola" a neziskovou organizaci Liga lidských práv, která je tvůrcem projektu. Nastínili jsme proces certifikace, který předchází udělení certifikátu. V další kapitole jsme se věnovali již konkrétní škole, která má zájem se ucházet o získání certifikátu a stát se "Férovou školou". Uvedli jsme základní charakteristiky školy a objasnili její činnost. Následně byla provedena analýza podmínek školy za účelem zjištění, zda splňuje potřebná kritéria k dosažení certifikátu.

Využita byla kvalitativní metodologie, konkrétně analýza kurikulárních dokumentů a povinné dokumentace školy. Analýze byl podroben zejména Školní vzdělávací program, Výroční zprávy školy, Krizový plán, Minimální preventivní program, Individuální vzdělávací plány, dokumenty z pedagogicko-psychologické poradny, tiskopisy žádostí a školní statistiky. K získávání potřebných informací byla využita analýza webových stránek školy, potřebné údaje poskytlo také vedení školy a speciální pedagog. Metoda analýzy byla doplněna o nestrukturovaný rozhovor s ředitelkou školy, která se vyjádřila k nedostatkům vyplývajících z šetření. Při snaze kontaktovat pracovníky Ligy lidských práv za účelem rozhovoru jsme nebyli úspěšní. K naplnění stanovených podmínek jsme využili SWOT analýzu a případovou studii žáka školy.

Předpokladem, který byl ověřován, je, že vybraná základní škola splňuje podmínky, jejichž splnění je nutné k získání certifikátu "Férová škola". Certifikát by školu opravňoval prezentovat se jako škola inkluzivní.

V postupu celého šetření jsme primárně vycházeli z dokumentu Ligy lidských práv "Projekt Férová škola a získání certifikátu Ligy lidských práv". Při zpracovávání dat, získaných analýzou školy a její dokumentace jsme hodnotili, do jaké míry byly stanovené podmínky naplněny.

K udělení certifikátu "Férová škola" stanovuje Liga lidských práv sedm povinných podmínek, které bylo nutno splnit. První podmínka byla zaměřena na obsažení inkluzivních principů ve školním vzdělávacím programu školy a promítání těchto principů do reálného života školy. Podmínka druhá se týkala motivování dětí a rodičů ke vzdělávání na škole. Žádné dítě by nemělo být odmítáno v přijetí ke vzdělávání, stejně jako by neměly být odmítány znevýhodněné děti. Ke splnění třetí podmínky bylo nutné, aby třídy byly různorodé, žádná z nich nesměla být speciální nebo určená žákům jiného etnika. Ve čtvrté podmínce škola prokazovala, že převod žáka do speciálního typu škol je vždy doprovázen informovaným souhlasem rodičů, byl zde popsán postup uskutečňovaného převodu. V páté podmínce škola dokládala, v jaké míře využívá asistentů pedagoga. V podmínce šesté byla vyjádřena problematika šikany a bezpečného prostředí na škole. V poslední, sedmé, podmínce škola udávala své klima a příznivé prostředí školy.

Po důkladné analýze všech údajů potřebných ke zhodnocení povinných podmínek jsme získali následující zjištění. V šesti podmínkách škola vykazuje uspokojivé výsledky slučitelné s principy inkluze. Slabým místem školy se jeví problematika třetí podmínky. Na škole mají dlouholetou tradici dyslektické třídy, které jsou nevyhovující z hlediska inkluzivního přístupu. Liga lidských práv je pokládá za segregáční, proto nemůžeme třetí podmínku pokládat za splněnou.

K udělení certifikátu "Férová škola" stanovuje Liga lidských práv také podmínky výběrové. Ty byly v analýze zvoleny dvě. První se týkala začlenění dítěte, které původně směřovalo do speciálního typu škol a základní škola ho přijala ke vzdělávání. Podmínka byla šetřena jako případová studie žáka prezentovaná kazuistikou dítěte. Druhá vybraná podmínka dokládala celkové hodnocení školy zaměřené na klima školy a postojovou stránku žáků i dospělých. Hodnocení bylo provedeno prostřednictvím SWOT analýzy.

Ve výběrových podmínkách je podstatné nasbírat v součtu 10 bodů za splnění podmínek, kterých jsme úspěšně dosáhli součtem šesti a čtyř bodů za obě podmínky. U plnění výběrové podmínky tudíž škola prokazatelně obstála.

K udělení certifikátu "Férová škola" stanovuje Liga lidských práv také podmínky doporučené, kterých bylo rovněž sedm. U doporučených podmínek bylo podstatné vyjádřit, jakou má škola zkušenost v jednotlivých kategoriích. První podmínka byla zaměřena na existenci přípravných ročníků na škole, motivování rodičů znevýhodněných žáků ke vzdělávání v přípravných třídách a spolupráci přípravných tříd s mateřskými školami. Druhá doporučená podmínka prokazovala, jaké má škola zkušenosti se slovním hodnocením a jak jej využívá. Ve čtvrté podmínce bylo podstatné, aby škola nabízela žákům možnost vypracovat si domácí úkoly po vyučování přímo ve škole. Podmínka pátá se týkala spolupráce školy se znevýhodněnými rodinami. Šestá podmínka vyjadřovala, jak škola informuje své okolí o činnostech a rozhodnutích školy. Sedmá doporučená podmínka udávala komunitní charakter školy.

V doporučených podmínkách se škola jeví více než uspokojivě. Škola zde měla prezentovat, jaké má s jednotlivými oblastmi zkušenosti. Z prováděné analýzy vyplynulo, že všechny požadované kategorie škola obsáhne. Svou činností dokázala bez jakýchkoliv nedostatků postihnout všechny požadované doporučené podmínky potřebné k dosažení certifikátu "Férová škola". Lze je bez sebemenších pochybností pokládat za splněné a pro Ligu lidských práv činnost školy v těchto oblastech vyhodnotit jako vyhovující.

V celkovém hodnocení prováděné analýzy za účelem zjištění, zda vybraná základní škola splňuje kritéria potřebná k dosažení certifikátu "Férová škola", a kterými současně prokazuje svoji inkluzivitu, můžeme konstatovat, že škola dosáhla 94% úspěšnosti. Jediným nedostatkem, který brání v získání certifikátu je problematika dyslektických tříd, které tvoří zbývajících 6 %, které jsou pro Ligu lidských práv neuspokojivé.

K zjištěnému nedostatku byl proveden rozhovor s ředitelkou školy, která k problematice vyjádřila svůj postoj. S rozhovoru vyplynulo, že na škole dyslektické třídy fungují již řadu let a prokazují výborné výsledky. Ředitelka školy se domnívá, že odborníci, kteří ve třídách působí, vykonávají nadstandardní práci.

Žáci jsou do tříd zařazováni na přání rodičů a doporučení PPP. Jelikož jsou v dyslektických třídách i cizinci a děti jiných menšin, jedná se tudíž také o inkluzi. Ředitelka si tedy stojí za názorem, že dyslektické třídy jsou funkční a dětem prospěšné.

Pracovníci Ligy lidských práv bohužel své vyjádření k problematice neposkytli. Z tohoto důvodu nemůžeme s konečnou platností určit, zda by škola byla v procesu certifikace úspěšná. Jak sama ředitelka školy v rozhovoru prozradila, škola už jednou o certifikát "Férová škola" usilovala, ale žádosti nebylo vyhověno. Můžeme proto pouze usuzovat na základě výsledků předchozího šetření Ligy lidských práv, že je velice pravděpodobné, že by škola certifikát "Férová škola" pro zjištěný nedostatek neobdržela. Záleželo by ovšem na certifikační komisi, jak by celý případ posoudila a dané podmínky vyhodnotila. Otázkou tedy zůstává, zda jsou pro Ligu lidských práv dyslektické třídy natolik segregační a nepřijatelné v rámci inkluzivního přístupu, že by byla škole navržena korekce v podobě odstranění tříd anebo by bylo shledáno vzdělávání za inkluzivní a certifikát by mohl být udělen.

Z prováděného šetření vyplývá doporučení pro Ligu lidských práv. Měla by posoudit, zda škola natolik porušuje podmínky, aby jí certifikát "Férová škola" nemohl být udělen. Certifikační komise by měla zvážit, zda jediný nedostatek je natolik závažný, aby škola nemohla být certifikována. Navrhujeme proto certifikační komisi své závěry pečlivě uvážit, v případě negativního výsledku rozhodnutí přehodnotit.

Doporučení, které ze šetření vyplývá pro základní školu, by bylo závislé na závazném rozhodnutí Ligy lidských práv. Je ale pravděpodobné, že pokud by chtěla být základní škola "školou férovou", musela by dyslektické třídy odstranit. Na druhé straně ovšem oceňujeme práci školy a přístup jejího vedení. Obzvláště si vážíme snahy ředitelky školy o aktivní přístup a snahu posunout prestiž školy a kvalitu vzdělávání kupředu. Škole doporučujeme své snahy nevzdávat a dál se pokoušet o získání certifikátu "Férová škola", aby mohla být škola prezentována jako škola inkluzivní, která podle našeho názoru je.

ZÁVĚR

Předkládaná diplomová práce nese název „Analýza možností inkluzivního vzdělávání na vybrané základní škole v Brně. Pozornost byla zaměřena na základní školu, která by se chtěla ucházet o získání certifikátu "Férová škola". Diplomová práce se zabývá zjištěním, zda vybraná škola splňuje kritéria potřebná k dosažení tohoto certifikátu, který by školu opravňoval prezentovat se jako škola inkluzivní.

Diplomová se práce se skládá ze dvou částí, části teoretické a části praktické. Cílem teoretické části bylo blíže seznámit čtenáře s problematikou inkluzivního vzdělávání a charakterizovat jeho jednotlivé aspekty, které tvořili dílčí cíle teoretické části. Těmi bylo charakterizovat inkluzivní pojetí vzdělávání, popsat vývoj inkluzivního vzdělávání v České republice, nastínit legislativu související s problematikou, charakterizovat inkluzivní školu, inkluzivního učitele a žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.

Cíle teoretické části bylo dosaženo v rámci sedmi hlavních kapitol. Soustředili jsme se na objasnění základních pojmů vyplývajících z tématu dané práce. Změřili jsme se na vymezení inkluzivního vzdělávání, uvedli jsme principy inkluze, rozdíl mezi inkluzí a integrací. Stručně jsme nahlédli do vývoje inkluzivního vzdělávání a přiblížili jeho současný stav v České republice. Věnovali jsme se také základní legislativě, která s inkluzivním vzděláváním souvisí. Blíže jsme charakterizovali inkluzivní školu a inkluzivního učitele. Teoretickou část práce jsme ukončili kapitolou věnovanou žákům se speciálními vzdělávacími potřebami.

V praktické části byl stanoven hlavní cíl, který byl naplňován prostřednictvím cílů dílčích. Hlavním cílem bylo analyzovat možnosti vybrané základní školy při naplňování kritérií k dosažení certifikace "Férová škola". Byl zde představen projekt "Férová škola" a popsán proces certifikace. Pozornost jsme věnovali také vybrané základní škole, kterou jsme stručně charakterizovali.

Stanovených cílů šetření bylo dosahováno využitím kvalitativních metod, konkrétně analýzou školní dokumentace podpořenou případovou studií žáka a SWOT analýzou. Analýza podmínek školy byla doplněna nestrukturovaným rozhovorem s ředitelkou školy. Rozhovor byl naplánován také s pracovníky Ligy

lidských práv, kteří se k problematice nevyjádřili. Předpokladem, který byl ověřován, bylo, že vybraná základní škola splňuje podmínky, které udává Liga lidských práv jako nutné k dosažení certifikátu "Férová škola".

Z prováděné analýzy podmínek školy vyplynulo, že škola naplňuje 94 % potřebných podmínek k udělení certifikátu. Zbýlých 6 % vyjadřuje problematika dyslektických tříd, které by v udělení certifikátu bránily. Ředitelka školy si ale stojí za názorem, že jsou dyslektické třídy funkční a v žádném případě je rušit nechce. Doporučením, které z šetření vyplývá, je nevzdávat úsilí o získání certifikátu "Férová škola". Jelikož škola prokazuje velmi dobré výsledky v oblasti inkluzivních principů, které zahrnuje do poskytovaného vzdělávání a činnosti školy, věříme, že se škole certifikát podaří získat. Vše ovšem záleží na rozhodnutí certifikační komise, která posoudí, zda je možné dyslektické třídy akceptovat či nikoliv.

Diplomová práce je určena především vybrané základní škole jako zpracovaný podklad, kterým může doložit žádost o certifikát "Férová škola". Z šetření vyplývají slabá místa školy a možná úskalí, jež by se mohla stát překážkou v získání certifikátu. Práce je také určena všem čtenářům, kteří se zajímají o problematiku inkluzivního vzdělávání. Vhodně poslouží zejména školám, majícím zájem stát se školou inkluzivní nebo do poskytovaného vzdělávání prvky inkluze zavádět. Poslouží také rodičům, kterým není lhostejné vzdělávání jejich dětí. Záměrem práce bylo podat přehled o podmínkách, které je nutné zabezpečit, aby je certifikační komise projektu "Férová škola" shledala za příznivé. Na základě výše zmíněného můžeme konstatovat, že bylo všech vytyčených cílů dosaženo.

Inkluzivní vzdělávání má své principy, které ho odlišují od běžného vzdělávání poskytovaného na školách formou integrace. Je založeno na přesvědčení, že všichni mají právo se vzdělávat mezi svými vrstevníky. V posledních letech se inkluzivní vzdělávání vyvíjí stále kupředu. Dnes mají školy možnost stát se inkluzivními a získat certifikát "Férová škola", což obnáší podrobení se vnějšímu hodnocení kvality práce školy. Certifikát zvyšuje prestiž školy, ukazuje snahu školy s inkluzí opravdu pracovat a snahu rozvíjet kvalitu školy. Inkluze má své příznivce i své odpůrce. Je ovšem potřeba měnit postupně hodnoty a myšlení celé společnosti, aby byla inkluze úspěšná. Tento nelehký úkol potrvá jistě ještě řadu let.

SEZNAM ZKRATEK

aj.	-	a jiné
atd.	-	a tak dále
Bc.	-	bakalář
CVČ	-	centrum volného času
č.	-	číslo
č.j.	-	číslo jednací
ČR	-	Česká republika
ČŠI	-	Česká školní inspekce
DDM	-	dům dětí a mládeže
DiS.	-	diplomovaný specialista
DÚ	-	domácí úkol
EU	-	Evropská unie
ICT	-	informační a komunikační technologie (Information and Communication Technology)
IVP	-	individuální vzdělávací plán
LMD	-	lehká mozková dysfunkce
MŠ	-	mateřská škola
MŠMT	-	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	-	například
NRZP ČR	-	Národní rada osob se zdravotním postižením ČR
OECD	-	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OSN	-	Organizace spojených národů
OSPOD	-	orgán sociálně-právní ochrany dětí
Ph.D.	-	doktor filozofie
PhDr.	-	doktor filozofie
popř.	-	popřípadě
pozn.	-	poznámka
PPP	-	pedagogicko-psychologická poradna
RVP	-	Rámcový vzdělávací program
RVP ZV	-	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

RVP ZV-LMP	-	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání - přílohy upravující vzdělávání dětí s lehkým mentálním postižením
Sb.	-	Sbírka
SIPVZ	-	Státní informační politika ve vzdělávání
SPC	-	speciálně pedagogické centrum
SPU	-	specifické poruchy učení
ŠVP	-	Školní vzdělávací program
UNESCO	-	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
ZŠ	-	základní škola
ZŠ a MŠ Brno	-	Základní škola a Mateřská škola Brno

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Inkluzivní principy v ŠVP

Tabulka č. 2: Motivace ke vzdělávání na škole

Tabulka č. 3: Různorodost tříd

Tabulka č. 4: Informovaný souhlas rodičů

Tabulka č. 5: Asistent pedagoga

Tabulka č. 6: Problematika šikany

Tabulka č. 7: Příznivé prostředí školy

Tabulka č. 8: Začlenění dítěte

Tabulka č. 9: Celkové hodnocení školy

Tabulka č. 10: Přípravná třída

Tabulka č. 11: Tvorba IVP

Tabulka č. 12: Slovní hodnocení

Tabulka č. 13: DÚ po vyučování

Tabulka č. 14: Spolupráce se znevýhodněnými rodinami

Tabulka č. 15: Informovanost okolí školy

Tabulka č. 16: Komunitní charakter školy

POUŽITÁ LITERATURA

Monografie

BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. 1. vyd. Brno: MSD, 2005, 420 s. ISBN 80-86633-37-3.

BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání v podmínkách současné české školy: Inclusive education in current Czech school*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 409 s. ISBN 978-80-210-5383-0.

BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami III. = Education of pupils with special educational needs III*. 1. vyd. Brno: Paido, 2009, 443 s. ISBN 978-80-7315-189-8.

BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. Podmínky integrativního/inkluzivního vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na základní škole v České republice. In BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: zaměření na edukaci žáků se specifickými poruchami učení*. Vyd. 1. Brno: MSD, 2005, 267 s. ISBN 80-86633-38-1.

BAZALOVÁ, Barbora. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v zemích Evropské unie a v dalších vybraných zemích*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 188 s. ISBN 80-210-3971-X.

ČERMÁK, Michal, Pavla ŠPONDROVÁ. *Férová škola nediskriminuje: Praktická příručka pro ředitele základních škol pro otázky a odpovědi v oblastech diskriminace*. Brno: Liga lidských práv, 2007, 26 s. ISBN 978-80-903473-3-5.

ČERMÁK, Michal, Pavla ŠPONDROVÁ, Lucie OBROVSKÁ a Monika TANNENBERGEROVÁ. *Jak se stát férovou školou I.: diskriminace ve školství z pohledu práva*. 2., dopl. vyd. Brno: Liga lidských práv, 2010, 53 s. ISBN 978 80-903473-8-0.

- Česká republika. Sbírka mezinárodních smluv. In: *Sbírka mezinárodních smluv č. 10/2010*. 2010. ISSN 1801-0393. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/Umluva-ve-sbirce.pdf>
- Česká republika. VYHLÁŠKA ze dne 9. února 2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In: *Sbírka zákonů č. 73/2005*. 2005. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>
- Česká republika. VYHLÁŠKA ze dne 18. ledna 2005 o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. In: *Sbírka zákonů č. 48/2005*. 2005. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-48-2005-sb-1>
- Česká republika. ZÁKON ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů č. 561/2004*. 2004. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>
- Česká republika. Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů č. 2/1993*. 1992. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=2/1993&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
- Česká a Slovenská Federativní republika. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí. Úmluva o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů 104/1991*. 1991. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=104/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
- ČMIELOVÁ, Renata. Sebepojetí školní úspěšnosti dětí s SPU v ZŠ a specializované třídy ZŠ. In VALENTA, Milan. *I. mezinárodní konference k problematice osob se specifickými potřebami: sborník*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000, 266 s. ISBN 80-244-0241-6.

- FRANIOK, Petr a Dana KNOTOVÁ. *Učitel a žák v současné škole: sborník z 15. konference České pedagogické společnosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita ve spolupráci s Českou pedagogickou společností, 2008, 415 s. ISBN 978-80-210-4752-5.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010, 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 217 s. ISBN 978-80-247-3070-7.
- HAVEL, Jiří a Hana FILOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání v primární škole: Inclusive education in primary school*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010, 321 s. ISBN 978-80-7315-202-4.
- HOUŠKA, Tomáš. *Inkluzivní vzdělávání: 1. Zavádíme inkluzivní vzdělávání*. [online]. 1. vyd. Praha: Česká pedagogická komora, Osmileté gymnázium Buďánka o.p.s., 2007, 168 s. [cit. 2013-11-03]. Dostupné z: http://ferovaskola.cz/data/downloads/inkluzivni_skola_2007web.pdf
- JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. *Reedukace specifických poruch učení u dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 175 s. ISBN 978-80-7367-474-8.
- KANTOROVÁ, Jana a Helena GRECMANOVÁ a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc: Hanex, 2008, 244 s. ISBN 978-80-7409-024-0.
- KASÍKOVÁ, Hana a Jana STRAKOVÁ. *Diverzita a diferenciacie v základním vzdělávání*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2011, 348 s. ISBN 978-80-246-1911-8.
- KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea a Regina PROUZOVÁ-KVĚTOŇOVÁ. *Speciální pedagogika v podmínkách inkluzivního vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010, 155 s. ISBN 978-80-7290-472-3.
- KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, Lea, Iva STRNADOVÁ a Vanda HÁJKOVÁ. *Cesty k inkluzi*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2012, 167 s. ISBN 978-80-246-2086-2.
- LANG, Greg a Chris BERBERICH. *Každé dítě potřebuje speciální přístup: vytváření integrovaných a inkluzivních tříd*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 146 s. ISBN 80-7178-144-4.

- LECHTA, Viktor. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. 1.vyd. Praha: Portál, 2010, 435 s. ISBN 978-80-7367-679-7.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 80-7178-549-0.
- MICHALÍK, Jan. *Školská integrace dětí s postižením*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 135 s. ISBN 80-244-0077-4.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, mládeže a tělovýchovy. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001, 98 s. ISBN 80-211-0372-8.
- NOVOSAD, Libor. *Základy speciálního poradenství: struktura a formy poradenské pomoci lidem se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 159 s. ISBN 80-7178-197-5.
- OPATŘILOVÁ, Dagmar a Lucie PROCHÁZKOVÁ. *Předprofesní a profesní příprava jedinců se zdravotním postižením*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011, 159 s. ISBN 978-80-210-5536-0.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013, 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 80-7178-579-2.
- TANNENBERGEROVÁ, Monika a Katarína KRAHULOVÁ a kol. *Jak se stát fěrovou školou II.: inkluzivní vzdělávání v praxi*. Brno: Liga lidských práv, 2010, 55 s. ISBN 978-80-87414-02-6.
- UZLOVÁ, Iva. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, 135 s. ISBN 978-80-7367-764-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, 430 s. ISBN 80-246-1074-4.
- VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*. 2. vyd. Brno: Paido, 2004, 463 s. ISBN 80-7315-071-9.

VLÁDNÍ VÝBOR PRO ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÉ OBČANY. *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014: schválený usnesením vlády České republiky ze dne 29. března 2010 č. 253*. Praha: Úřad vlády České republiky, sekretariát Vládního výboru pro zdravotně postižené občany, 2010, 55 s. ISBN 978-80-7440-024-7.

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: nástroje pro prevenci, nápravu a integraci*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 207 s. ISBN 80-7178-544-X.

ZELINKOVÁ, Olga. Strategie vyučování žáků se specifickými poruchami učení. In BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. *Přístupy ke vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení na základní škole: sborník z konference s mezinárodní účastí* [CD-ROM]. Brno: Paido, 2007, 128 s. ISBN 978-80-7315-150-8.

Jiné zdroje

BOOTH, Tony a Mel AINSCOW. *Ukazatel inkluze: rozvoj učení a zapojení ve školách* [online]. 1. vyd. Rytmus o. s., 2007 [cit. 2013-11-05]. ISBN 80-903598-5-X. Dostupné z: http://www.ferovaskola.cz/data/downloads/Index_inkluze.pdf

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. JIHOMORAVSKÝ INSPEKTORÁT. *Inspekční zpráva* [online]. 2011 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://zpravy.csicr.cz/upload/2011024113.pdf>

Česko mluví o vzdělávání. FEŘTEK, Tomáš. *Co si myslí veřejnost o kvalitě škol a potřebě inkluze* [online]. 2014 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://ceskomluvi.cz/co-si-mysli-verejnost-o-kvalite-skol-a-potrebe-inkluz/>

Česko mluví o vzdělávání. FIALA, Petr. *Poslechněte si, co si myslí odborná veřejnost o možnostech inkluze* [online]. 2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://ceskomluvi.cz/co-si-mysli-verejnost-o-kvalite-skol-a-potrebe-inkluz/>

Česko mluví o vzdělávání. PILAŘ, Jiří. *Poslechněte si, co si myslí odborná veřejnost o možnostech inkluze* [online]. 2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://ceskomluvi.cz/co-si-mysli-verejnost-o-kvalite-skol-a-potrebe-inkluz/>

- Česko mluví o vzdělávání. PRŮCHA, Jan. *Poslechněte si, co si myslí odborná veřejnost o možnostech inkluze* [online]. 2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://ceskomluvi.cz/co-si-mysli-verejnost-o-kvalite-skol-a-potrebe-inkluze/>
- EUROPEAN AGENCY FOR DEVELOPMENT IN SPECIAL NEEDS EDUCATION. *Development of a set of indicators: for inclusive education in Europe* [online]. 2009 [cit. 2014-04-20]. ISBN: 978-87-92387-49-3. Dostupné z: www.msmt.cz/file/1605_1_1/
- FÉROVÁ ŠKOLA. *Projekt Férová škola a získání certifikátu Ligy lidských práv* [online]. [cit. 2014-05-02]. Dostupné z: http://www.ferovaskola.cz/data/downloads/Projekt%20F%C3%A9rov%C3%A1%20%C5%A1kola_jak%20ziskat%20certifikat.pdf
- FÉROVÁ ŠKOLA. *Pravidla*. [online]. 2009 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.ferovaskola.cz/1-pravidla.html>
- LIGA LIDSKÝCH PRÁV. *Férová škola* [online]. 2014a [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://llp.cz/temata/prava-deti/ferova-skola/>
- LIGA LIDSKÝCH PRÁV. *Historie* [online]. 2014b [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://llp.cz/o-nas/historie/>
- LIGA LIDSKÝCH PRÁV. *Kdo jsme* [online]. 2014c [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://llp.cz/o-nas/kdo-jsme/>
- SKRYTÝ AUTOR. ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA BRNO. *Minimální preventivní program pro školní rok 2013/2014*. Brno, 2013.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (verze platná od 1. 9. 2013): úplné znění upraveného RVP ZV s vyznačenými změnami* [online]. Praha: 2013 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, mládeže a tělovýchovy. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR (2011-2015)* [online]. MŠMT, 2011 [cit. 2013-10-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy-1?highlightWords=dlouhodob%C3%BD+z%C3%A1m%C4%9Br>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, mládeže a tělovýchovy. *Národní akční plán inkluze a vzdělávání* [online]. 2010 [cit. 2013-10-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/1554?highlightWords=NAPIV>

NÁRODNÍ RADA OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM ČR. *Standardní pravidla pro vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením* [online]. 1993 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: www.nrzp.cz/dokumenty/zahranicni/pravidla.doc

ŠTURMA, Jaroslav. *Klady a zápory integrace z pohledu psychologa* [online]. [cit. 2013-10-20]. Dostupné z: <http://skoly.praha-mesto.cz/files/=73456/KONFERENCE.pdf>

UNESCO. *Guidelines for inclusion: Ensuring Access to Education for All* [online]. 2005 [cit. 2014-20-5]. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001402/140224e.pdf>

UNESCO. *Open File on Inclusive Education: Support Materials for managers and administrators* [online]. [cit. 2014-20-5]. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001252/125237eo.pdf>

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA BRNO. *O škole*. [online]. 2014a [cit. 2014-04-16]. Dostupné z:

[redacted]
[redacted]

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA BRNO. *Žáci se specifickými vzdělávacími potřebami*. [online]. 2014b [cit. 2014-04-16]. Dostupné z:

[redacted]
[redacted]

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA BRNO. *Výroční zpráva 2013/2014.*
Brno, 2013.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA BRNO. *Školní vzdělávací program:*
zpracovaný podle RVP ZV. Brno, 2007.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Seznam škol zapojených do projektu "Férová škola"

Příloha č. 2: Projekt Férová škola a získání certifikátu Ligy lidských práv

Příloha č. 3: Část Školního vzdělávacího programu s vyznačenými inkluzivními principy

Příloha č. 4: Školní dotazník

Příloha č. 5: Žádost o poskytnutí poradenské péče

Příloha č. 6: Žádost o povolení přestupu

Příloha č. 7: Minimální preventivní program

Příloha č. 8: Krizový plán

Příloha č. 9: Kazuistika

Příloha č. 10: SWOT analýza

Příloha č. 11: Žádost o povolení vzdělávání žáka podle individuálního vzdělávacího plánu formou individuální integrace

Příloha č. 1: Seznam škol zapojených do projektu "Férová škola"

Název školy	Adresa	Web
ZŠ Bohdalice	Bohdalice 1, 683 41	www.zsamsbohdalice.cz/
ZŠ Broumov	Komenského 312, Broumov, 550 01	www.zsbroumov.cz
ZŠ Deblín	Deblín 277, 664 75	www.zs.deblin.cz
ZŠ Doubravník	Doubravník 107, 592 61	www.doubravnik.cz/skola.php
ZŠ Drásov	Drásov 167, 664 24	www.zstgmdrasov.cz
ZŠ Jáchymov	Husova 992, Jáchymov, 362 51	www.zsjachymov.cz
ZŠ Jevíčko	U Zámečku 784, Jevíčko, 569 43	www.zsjevicko.cz
ZŠ Košariska	Košariska 70, Milíkov u Jablunkova, 739 81	www.zskosariska.cz/
ZŠ Krupka	Masarykova 461, Krupka, 417 42	www.mzskrupka.cz
ZŠ Libčice nad Vltavou	5. května 68, Libčice nad Vltavou, 252 66	www.skola.libcice.cz
ZŠ Melč	Melč 192, 747 84	www.zsmelc.cz
ZŠ Most, Okružní	Okružní 1235, Most, 434 01	www.18zs.cz
ZŠ Most, Zdeňka Štěpánka	Zdeňka Štěpánka 2912, Most, 434 01	www.zs10.hsfmost.net
ZŠ Plzeň - Újezd	Národní 1, Plzeň - Újezd, 312 00	www.zsujezdplzen.cz
ZŠ Praha - Slivenec	Ke Smíchovu 16, Praha 5 - Slivenec, 154 00	www.skolaslivenec.cz
ZŠ Rakovník	Martinovského 153, Rakovník, 269 01	www.1zsrako.cz
ZŠ Rybník	Rybník 147, Česká Třebová, 560 02	www.zsrybnik.cz/
ZŠ Smidary	J.A.Komenského 326, Smidary, 503 53	www.zssmidary.cz
ZŠ Staré Křečany	Staré Křečany 44, 407 61	www.zsstarkrec.cz
ZŠ Suchý Důl	Suchý Důl 24, 549 62	www.malaskola.cz/
ZŠ Těrlicko	Horní Těrlicko 419, Těrlicko, 735 42	www.skolaterlicko.cz
ZŠ Trhový Štěpánov	Sokolská 256, Trhový Štěpánov, 257 63	www.zstrhovystepanov.cz
ZŠ Tři Sekery	Tři Sekery 79, 354 73	www.zstrisekery.cz
ZŠ Valašské Meziříčí	Vyhlička - Králova 380, Valašské Meziříčí, 757 01	www.zsvyhlička.cz
ZŠ Vendryně	Vendryně 236, 739 94	www.zsvendryne.cz
ZŠ Všenory	Karla Majera 370, Všenory, 252 31	www.skolavsenory.cz
ZŠ Žďárec	Žďárec 28, 594 56	www.skolazdarec.cz

Příloha č. 2: Projekt Férová škola a získání certifikátu Ligy lidských práv



Projekt Férová škola a získání certifikátu Ligy lidských práv





INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Obsah

OBSAH	2
PRAVIDLA	3
PODMÍNKY – POVINNÉ	4
PODMÍNKY – VÝBĚROVÉ	9
PODMÍNKY – DOPORUČENÉ	14
VÁŠE PŘÍPOMÍNKY, OTÁZKY A DOPORUČENÍ	17
KONTAKTY	18



Pravidla

K udělení Certifikátu Férová škola je oprávněna Liga lidských práv. O jeho udělení může žádat každá základní škola na území České republiky, která splňuje navržené podmínky a postupuje dle níže zmíněných pravidel. Žadatel prokazuje, že jsou ve škole dodržována lidská práva, zásady nediskriminace, integrace a inkluze.

Náležitosti žadatele

- udělení Certifikátu může žádat jakákoliv základní škola, která:
 - je zřízena podle českého práva,
 - vzdělává většinu žáků podle RVP ZV,
 - nevzdělává většinu svých žáků dle vzdělávacího programu zvláštní škola nebo RVP ZV – LMP, popř. podle RVP – ZŠSP.
- na našem webu <http://www.ferovaskola.cz/prihlaska.html> vyplní a odešle žádost

Příhláška

- ředitel nebo zástupce ředitele podá pro přihlášku k udělení Certifikátu, kterou vyplní a zašle poštou, emailem nebo doručí osobně na adresu Ligy lidských práv,
- koordinátor po posouzení všech náležitostí přihlášky rozhodne o jejím přijetí a vyrozumí o tom žadatele,
- není-li přihláška přijata kvůli formálním nedostatkům, je žadatel vyzván k nápravě, kterou musí provést a doručit Lize lidských práv nejpozději do čtrnácti dnů.

Spolupráce

- vedení školy aktivně spolupracuje s:
 - koordinátorem projektu,
 - pedagogem projektu,
 - certifikační komisí,
- dodává jim všechny potřebné informace,
- odborníci z Ligy lidských práv poskytují konzultace pro co nejlepší splnění podmínek a doporučení Férové školy,
- škola naplní podmínky – povinné, výběrové a doporučené pro udělení certifikátu.

Certifikát Férová škol

- při setkání se zjišťuje prokázání souladu informací poskytnutých školou a konkrétní reality,
- posuzuje soulad provedených opatření v jednotlivé škole individuálně, vždy s přihlédnutím ke konkrétním podmínkám a k místní situaci,
- pokud je zjištěn důvod k udělení Certifikátu, udělí komise základní škole Certifikát Férová škola, ten je škole slavnostně předán osvědčením a samolepkami na dveře školy, certifikát škola smí užívat při prezentaci školy, zejména na školním webu, hlavičkovém papíře a školních nástěnkách,
- pokud komise neshledá důvody k udělení Certifikátu vydá rozhodnutí, které zašle žadateli, společně s odůvodněním i doporučením pro zlepšení,
- od doručení rozhodnutí o udělení Certifikátu může škola označení Férová škola používat k propagačním a jiným účelům,
- certifikát se škole uděluje na dobu dvou let od data obdržení rozhodnutí, škola si pak může zažádat o prodloužení certifikátu,



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

- během doby platnosti Certifikátu si komise vyhrazuje právo provést namátkovou kontrolu mající za cíl zhodnotit udržitelnost certifikátu.

Podmínky – povinné

Podmínky stanovené v této sekci jsou pro školu povinné a škola by měla **každou položku doložit**. Může zde učinit **např. formou krátkého shrnutí** do tabulky, kde formuluje jakým způsobem a v jaké míře danou podmínku jejich škola naplňuje, popř. uvede příklady. V případě, že chcete skutečnost doložit plnějším textem, vytvořte přílohu s názvem PP (podmínky povinné) 1 – 7, např. PP1. Pokud škola podmínku nesplňuje nebo ji nahrazuje jiným řešením, musí tuto skutečnost dostatečně vysvětlit a popsat.

1. INKLUZIVNÍ PRINCIPY V ŠVP

- naznačuje základní priority výchovně – vzdělávacího procesu školy, filozofii školy,
- škola vnímá problematiku inkluze jako zásadní a má zde zpracované zásady inkluze a antidiskriminace,
- jsou zde konkrétně popsány způsoby práce s tímto tématem.

Škola dokládá	popis	pozn.
faktickou ukázkou (znění) inkluzivních principů v ŠVP		(přílože jako přílohu – s názvem PP1 - ŠVP s vyznačenými inkluzivními principy)
příklady aplikace těchto principů do reálného života školy		

2. MOTIVACE KE VZDĚLÁVÁNÍ NA ŠKOLE

- vedení školy neodmítá vzdělávat žádné děti, ani jim nedoporučuje jiné školské zařízení,
- neexistuje důkaz, že by dítě za situace, kdy rodiče stojí o jeho vzdělávání na škole, bylo odmítnuto z jiných důvodů, než je naplněnost školy, případně nedostatečné materiální zajištění školy
- škola se nevyhýbá vzdělávání dětí se znevýhodněním, ale naopak vytváří vhodné prostředí podporující rozvoj plného potenciálu každého dítěte a motivuje jejich rodiče ke vzdělávání právě na této škole,
- pracovníci školy usilují o zapojení všech dětí jak do školních, tak mimoškolních aktivit.

Škola dokládá	popis	pozn.
jak motivuje děti a zejména jejich rodiče (hlavně dětí se znevýhodněním), aby navštěvovali právě jejich školu		

3. RŮZNORODOST TŘÍD

- žádná třída ve škole není výběrová ani speciální, například pro postižené žáky nebo žáky pouze jednoho etnika
- má-li ročník více tříd, nejsou v žádné z nich soustředěni pouze žáci jednoho etnika
- pokud má odloučené pracoviště a je školou, kterou navštěvují žáci různých etnik, není ani jedno z nich navštěvováno výhradně nebo výraznou většinou žáků jednoho etnika.

Škola dokládá	popis	pozn.
složení školy i jednotlivých tříd (stručné shrnutí situace a specifik dané školy)		
vysvětlení právě takového složení		

4. INFORMOVANÝ SOUHLAS RODIČŮ

- převedení dítěte z běžné základní školy je vždy doprovázeno informovaným souhlasem rodičů, zejména škola dostatečně rodiče informuje o povaze a rizicích vzdělávání mimo běžnou základní školu,
- pokud škola převádí žáka do základní školy, která vzdělává podle vzdělávacího programu zvláštní školy, č.j. 22980/97-22, případně vzdělávacího programu RVP ZV dle přílohy pro děti s LMP, prokazuje, že rodiče dali k tomuto převedení souhlas.

Škola dokládá	popis	pozn.
zda za poslední 3 roky tento převod dítěte uskutečňovala		
jak vypadá jimi zpracovaný informovaný souhlas		
jaký byl postup		

5. ASISTENT PEDAGOGA

- škola využívá dle potřeb služeb asistentů pedagoga,
- pedagogové efektivně pracují s asistenty pedagoga pro zlepšení klimatu třídy a školy a pro naplnění individuálních potřeb žáků,
- škola také spolupracuje s terénními sociálními pracovníky obce a podporuje jejich komunikaci s rodinami žáků a komunitou.

Škola dokládá	popis	pozn.
kolik asistentů pedagoga má a jak je využívá		
jak lze shrnout jejich pozitivní přínos		
co považujete za negativa této funkce		

6. PROBLEMATIKA ŠIKANY

- škola má jasné priority v otázce bezpečného prostředí školy
- v minimálním preventivním programu je konkrétně stanoveno, jak škola pracuje v oblasti prevence šikany a dalších patologických jevů
- vedení školy je schopno doložit konkrétní postup při jakémkoli projevu šikany na škole

Škola dokládá	popis	pozn.
postup školy při projevech šikany		(doložte přílohou s názvem PP6 – Minimálně preventivním programem a v něm vyznačené opatření)
zhodnocení situace v otázkách patologických jevů za poslední 3 roky (stručně v bodech)		
výčet všech preventivních opatření, programů, projektů a jejich zaměření		

7. PŘÍZNIVÉ PROSTŘEDÍ ŠKOLY

- metodik prevence a učitelé nejenže sledují klima tříd a školy, ale současně pracují aktivně s dětmi, aby bylo prostředí školy příznivé a připravené na eventuální přijetí žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.

Škola dokládá	popis	pozn.
jaké jsou konkrétní kroky k vylepšování klimatu školy a tříd		



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

možnosti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (nejen v oborech, které vyučují)		
--	--	--

Podmínky – výběrové

Z nabídnutých podmínek si škola vybere ty, které se jí zdají pro jejich školu přínosné a pomohou rozvoji inkluzivního prostředí a povědomí. Každá podmínka je ohodnocena body a **škola musí získat minimálně 10 bodů** (průměrně tedy splnit 3 podmínky).

Vybrané a splněné podmínky **opět dokládá** jako u "Podmínek - povinných". Nejen u této sekce, ale zejména u ní, je samozřejmá pomoc odborníků z Ligy lidských práv, ať už se jedná o poradní, konzultační činnost a nebo faktickou pomoc s naplňováním jednotlivé zvolené podmínky, škola musí pouze o tuto pomoc projevit zájem.

1. ZAČLENĚNÍ DÍTĚTE - 6 bodů

Škola se zaslouží o začlenění do své školy u dítěte, které bylo nebo směřovalo do speciálního typu školy. Jedná se tedy o dítě, které nyní náleží do speciální školy nebo do ní mělo být zařazeno od první třídy.

Škola dokládá	popis	pozn.
celkovou případovou studii tohoto případu	- zde jen stručný popis	(přiložte přílohu s názvem PV1 - se zpracovanou kasuistikou)

2. VRSTEVNICKÉ AKTIVITY ŽÁKŮ - 4 body

- škola zřídí a bude podporovat vybraný druh vrstevnické aktivity,
- mezi tyto vrstevnické aktivity řadíme vrstevnické učení (tzv. peer teaching, tutoring), vrstevnickou mediaci (tzv. peer mediation) a různé druhy vrstevnických podpor (tzv. peer support),
- tyto aktivity výrazně pomáhají v žácích budovat pocity empatie a porozumění, učí děti zodpovědnosti a umění řešit problémy. Rovněž zkvalitňují přívětivé a bezpečné prostředí školy.

Škola dokládá	popis	pozn.
vybranou aktivitu či aktivity a důvod této volby		
průběh zřízení a zajištění fungování této aktivity		

3. CELKOVÉ HODNOCENÍ ŠKOLY - 4 body

- škola provede svou kompletní autoevaluaci zaměřenou na klima školy (zejména otázka bezpečí a proinkluzivního prostředí) a postojovou, afektivní stránku žáků i dospělých (vedení školy, pedagogický sbor, rodiče),
- forma tohoto šetření bude ponechána na jednotlivé škole.

Škola dokládá	popis	pozn.
záznam, formu a výsledky tohoto šetření		(doloží přílohou s názvem PV3 – ukázka evaluačního záznamu, metody)
možnost zlepšení, které ze šetření vyplynulo		

4. ANALÝZA ŠKOLNÍCH DOKUMENTŮ - 2 body

- škola provede analýzu vlastních školních dokumentů, hlavně Školní vzdělávací program, Minimální preventivní program a Individuální vzdělávací program jednotlivých žáků,
- na základě analýzy škola navrhne a provede potřebné změny, které přispějí ke zkvalitnění inkluzivního nastavení školy.

Škola dokládá	popis	pozn.
průběh a výsledky analýzy dokumentů (souhrn kladů a záporů jednotlivých materiálů)		přílože přílohu s názvem PV4- ukázku IVP)
provedené změny vyplývající z této analýzy a jak tyto změny fakticky ovlivní život školy nebo jejích členů		

5. PUBLIKAČNÍ ČINNOST - 2 body

- zástupci školy napíší a publikují 2 články do media s plošnou distribucí (nejméně tedy distribuce v jejich kraji) a 1 článek do aktualit webu projektu Férová škola,
- obsah článků by měl být zaměřen na to, jak vypadá fungování jejich školy, jakým způsobem škola naplňuje inkluzivní přístup, jak širokou škálu dětí se jim daří vzdělávat, čím by pro ostatní mohla být škola dobrým příkladem v tomto směru apod.

Škola dokládá	popis	pozn.
1. článek		přiložte přílohu s názvem PV5a-naskenovaný článek v časopise)
2. článek		přiložte přílohu s názvem PV5b-naskenovaný článek v časopise)

6. TEAMBUILDING - 2 body

- škola pro všechny své pedagogické pracovníky (všechny pracovníky) uspořádá teambuildingovou akci,
- pro efektivní fungování školy a jejího pohodového prostředí je zejména důležité pozitivní nastavení zaměstnanců školy, prevence "syndromu vyhoření" a neustálá motivace každého z nich,
- teambuilding by měl přispět k "dobití baterek" nejen každého člena, ale zejména pedagogického sboru jako týmu, aby pro ně bylo zvládání zátěže spojené s inkluzivním přístupem snadněji zvládnutelné.

Škola dokládá	popis	pozn.
výběr, zajištění a průběh teambuildingu		můžete přiložit přílohu s názvem PV6-fotky z teambuildingu
hodnocení této akce od samotných účastníků		

7. KOMUNITNÍ AKCE ŠKOLY - 2 body

- škola zorganizuje akci, setkání či projekt, do kterého se jí podaří zapojit nejen žáky, učitele a rodiče (hlavně snaha zapojit rodiče dětí se znevýhodněním), ale také další subjekty, se kterými spolupracuje (zřizovatel, poradenská centra, organizace, kluby apod.).

Škola dokládá	popis	pozn.
průběh, cíl a vyhodnocení akce		můžete přiložit přílohu s názvem PV7-fotky z akce školy
zapojení a funkce jednotlivých subjektů		

8. UKÁZKA PRÁCE NA PRŮŘEZOVÝCH TÉMATECH - 2 body

- škola aktivně zapojuje průřezová témata, která ji mohou pomoci při tvorbě empatických a nesegregačních postojů u žáků,
- jedná se zejména o Osobnostní a sociální výchovu, Multikulturní výchovu a Výchovu demokratického občana,
- pedagogové se snaží efektivně tato témata zapojovat do předmětů, projektů a akcí školy.
- popište nebo navrhnete výukové moduly, kde jsou tato průřezová témata zastoupena (použití těchto oszkoušených modulů pro inspiraci dalším školám) - buď samostatně (jako hlavní téma) nebo jsou zpracována jako součást jiného vyučovacího předmětu
- každý modul (celkem tedy 3, pro každou výchovu 1) bude zpracován na 4 vyučovací hodiny nebo 1 větší projekt
- tzn. 12 vyučovacích hodin (nebo 3 projekty) bude zpracováno jako metodické listy, které budou obsahovat celkový popis, hravé formy výuky, cíle, učivo, rozsah, metody práce apod. (důraz na jiné než frontální pojetí výuky)
- škola tyto výukové modely vyzkouší a zhodnotí jejich přínos (negativa a pozitiva)

Škola dokládá	popis	pozn.
Modul č.1	<i>zde jen stručný popis a zhodnocení</i>	(přiložte přílohu s názvem PV8a – kde bude podrobně rozpracovaný modul 1)



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Modul č.2	<i>zde jen stručný popis a zhodnocení</i>	(přiložte přílohu s názvem PV8b – kde bude podrobně rozpracovaný modul 2)
Modul č.3	<i>zde jen stručný popis a zhodnocení</i>	(přiložte přílohu s názvem PV8c – kde bude podrobně rozpracovaný modul 3)

Podmínky – doporučené

Podmínky, které jsou uvedeny v této sekci, mají sloužit pro inspiraci a škola by se nad nimi měla tedy zamyslet a shrnout, zda již s uvedenou podmínkou aktivně pracovala či nikoliv. U každé podmínky škola krátce shrne jejich zkušenosti, efektivitu zapojení, popř. důvody nevyužití této možnosti.

1. PŘÍPRAVNÁ TŘÍDA

- škola zřídila přípravnou třídu, případně může doložit aktivitu v tomto směru (ředitel např. aktivně jedná se zřizovatelem o jejím zřízení) a motivuje rodiče, aby přihlásili děti do těchto tříd,
- škola motivuje ke vzdělávání sociálně znevýhodněné rodiny i prostřednictvím spolupráce s mateřskými školami v regionu.

Škola dělá	zhodnoťte jak je to u vás	navrhněte řešení, opatření	pozn.
fungování přípravné třídy, popř. aktivity, které přípravnou třídu nahrazují			
míra spolupráce s mateřskými školami			
motivace rodičů budoucích žáků (hlavně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami)			

3. TVORBA IVP

- škola zapojuje rodiče jak do tvorby, tak do hodnocení individuálních vzdělávacích programů (IVP) žáků. Tuto skutečnost je škola schopna doložit.

Škola dělá	zhodnoťte jak je to u vás	navrhnete řešení, opatření	pozn.
proces tvorby IVP a kdo se na něm podílí			
míra spolupráce s rodiči			
naplňování a hodnocení IVP v praxi			

3. SLOVNÍ HODNOCENÍ

- škola nabízí možnost slovního hodnocení,
- ve školním řádu a školním vzdělávacím programu školy je uvedena možnost využití slovního hodnocení žáků v případě zájmu rodičů,
- vedení školy aktivně informuje rodiče o výhodách tohoto způsobu hodnocení.

Škola dělá	zhodnoťte jak je to u vás	navrhnete řešení, opatření	pozn.
zkušenost školy se slovním hodnocením			
míra využití slovního hodnocení			



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

4. DŮPOVYUČOVÁNÍ

- škola zajišťuje dětem možnost si domácí úkoly vypracovat po vyučování přímo ve škole, což je významné zejména pro děti ze sociálně slabých rodin.

Škola dělá	zhodnoťte jak je to u vás	navrhněte řešení, opatření	pozn.
jak a kým je tato možnost zajištěna			
fungování této nabídky			

5. SPOLUPRÁCE SE ZNEVÝHODNĚNÝMI RODINAMI

- škola je aktivní v komunikaci s rodinami žáků se sociálně znevýhodněným. Průběžnými aktivitami usiluje škola o větší spolupráci mj. s rodinami, které dítě dostatečně nepodporují ve vzdělávání.

Škola dělá	zhodnoťte jak je to u vás	navrhněte řešení, opatření	pozn.
jakým způsobem se škola snaží o spolupráci			
zkušenosti s touto aktivitou			

6. INFORMOVANOST OKOLÍ ŠKOLY

- rodičům se dostává průběžných informací o činnosti a rozhodnutích školy
- ředitel pravidelně oznamuje rodičům hlavní body jednání rady školy a důležité události ze života školy,
- tyto informace jsou přístupné všem rodičům i dalším zainteresovaným subjektům.

Škola dělá	zhodnoťte jak je to u vás	navrhněte řešení, opatření	pozn.
způsob komunikace s okolím a setkávání se s rodiči			
fungování a efektivitu webových stránek školy			



evropský
sociální
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolofinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

7. KOMUNITNÍ CHARAKTER ŠKOLY

- škola se snaží být komunitním centrem, aktivně spolupracovat nejen s rodiči a zřizovatelem, ale také s dalšími institucemi a organizacemi.

Škola dělá	zhodnoťte jak je to u vás	navrhněte řešení, opatření	pozn.
jak vnímá své postavení v "komunitní síti"			
s kým spolupracuje, v jaké míře a jakém směru			
jaké akce a setkání škola pořádá a pro koho			

Vaše připomínky, otázky a doporučení



INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Kontakty

email:

info@ferovaskola.cz

adresa:

**Liga lidských práv
Burešova 6
602 00, Brno**

tel.:

+420 545 210 446

fax.:

+420 545 240 012

Pedagožky projektu

Monika Tannenbergerová

e-mail: mtannenbergerova@llp.cz

Katarína Krahulová

e-mail: kkrahulova@llp.cz

Pedagogická konzultantka

Olga Kusá

e-mail: olga.kusa@cpiv.cz



Příloha č. 3: Část Školního vzdělávacího programu s vyznačenými inkluzivními principy

3.4. VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ STRATEGIE VEDOUcí K UTVÁŘENí A ROZVÍJENí KLÍČOVÝCH KOMPETENCí ŽÁKŮ

Klíčové kompetence představují soubor vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.

Základní vzdělání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace ze života a na praktické jednání. V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové kompetence považovány: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. Kompetence nestojí vedle sebe izolovaně, různými způsoby se prolínají a lze je získat jen jako výsledek celkového procesu vzdělávání. Proto k jejich utváření musí směřovat celý vzdělávací obsah, aktivity a činnosti, které ve škole probíhají. V RVP ZV je podrobně popsáno, jakým způsobem žák na konci základního vzdělávání využívá získaných schopností a dovedností na úrovni klíčových kompetencí. Klíčové kompetence jsou v této kapitole zpracovány v následující podobě: jakým způsobem, jak učitel vede žáky k tomu, aby byli kompetentní komunikovat, pracovat ve skupině apod. V této části ŠVP mají klíčové kompetence obecnější podobu. Konkrétněji jsou rozpracovány v Učebních osnovách ŠVP u každého předmětu nebo skupině předmětů.

K tomu, aby škola zajistila rozvoj klíčových kompetencí žáků, uplatňuje tyto společné postupy:

Využívání různých zdrojů informací,

kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní

- učitelé učí žáky pracovat s různými zdroji informací (tištěnými, elektronickými)
- žáci mají k dispozici školní knihovnu a mohou využívat školní počítače s připojením na internet

Využívání nových vyučovacích metod a organizačních forem výuky, při kterých jsou vytvářeny vhodné podmínky pro rozvíjení klíčových kompetencí žáků (moderní pedagogické trendy, skupinová práce, dialog, projekty, integrace výukových oblastí atd.),

kompetence komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní

- škola organizuje tematicky zaměřené projekty a exkurze, kde si žáci ověřují využitelnost školních poznatků v praxi

Spolupráce s rodiči a dalšími institucemi – školní rada, (komunikativní skupinové aktivity, fakulta, pedagogicko-psychologická poradna, obec),

kompetence k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní

- žáci se účastní veřejných odborných i kulturních akcí, na kterých aktivně vystupují se svými příspěvky

Proměna klimatu školy (tvůrčí, partnerská komunikace mezi učitelem a žákem, týmová práce, bezpečnost, tolerance k odlišnostem, školní parlament)
kompetence k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní

Naplnění jednotlivých klíčových kompetencí ve vzdělávacím procesu žáků je možno izolovaně popsat následujícím způsobem:

13.1.1 Kompetence k učení

- klademe důraz na čtení s porozuměním (žák si umí plánovat činnost), vyhledávání informací, práci s textem, třídění informací a rozlišování podstatného a nepodstatného
- vedeme žáky k sebehodnocení
- využíváme samostatné práce a vedeme k samostatnému organizování akcí s využitím nápadů a tvořivosti žáků
- vedeme k zapojení žáků do projektů, soutěží a olympiád (každý podle svých schopností)
- zadáváme zajímavé domácí práce
- zajišťujeme vhodné podmínky pro učení (klid, literatura, internet)
- snažíme se vytvářet takové situace, při kterých žáci zažijí úspěch (ocenění úspěchů, motivace k další práci)

13.1.2 Kompetence k řešení problémů

- učíme žáky pojmenovat problém (prostřednictvím situačních her, práce třídní samosprávy), poznat jeho příčiny
- motivujeme žáky v co největší míře problémovými úlohami z praktického života a vedeme je k řešení
- zdokonalujeme práci s co největším množstvím zdrojů informací při řešení problému (práce s knihou, internetem, praktickými pokusy, vlastním výzkumem žáků, tzn. vědět, kde najít pomoc při řešení konkrétních problémů)
- zapojujeme celý kolektiv při řešení problémů
- vedeme žáky k přípravě různých aktivit pro mladší spolužáky (sportovní soutěže, školní akademie, divadlo)
- motivujeme žáky k zapojování do soutěží i netradičních úloh

13.1.3 Kompetence komunikativní

- učíme žáky obhajovat svůj názor a vhodně argumentovat, ale i vyslechnout názory druhých
- vedeme žáky ke vhodné komunikaci se spolužáky, učiteli a ostatními
- podporujeme přátelské vztahy mezi třídami i jinými školami (sportovní soutěže)

- rozvíjíme spolupráce 1. stupně a mateřských škol, s knihovnou (návštěvy, besedy), spolupráce 1. a 2. stupně (projekt Vztahy mezi žáky 1. a 2. stupně, školní akademie)
- motivujeme a vedeme žáky k vlastní četbě (rozšíření slovní zásoby)
- seznamujeme žáky s pravidly komunikace, navozujeme a procvičujeme konkrétní životní situace
- komunikujeme i v cizím jazyce, učíme žáky se umět domluvit i neverbálně

13.1.4 Kompetence sociální a personální

- používáme skupinovou práci žáků (vedeme žáky k vzájemné toleranci, vstřícnosti, schopnosti komunikovat, empatii, naslouchat druhému, řešit problémy, konflikty), střídání rolí ve skupině
- vedeme žáky k respektování společně dohodnutých pravidel chování, na jejichž formulaci se sami podílejí (chování k sobě navzájem i k dospělým, vzájemně si pomáhat)
- učíme žáky vyjádřit odmítavý postoj ke všemu, co narušuje dobré vztahy
- rozvíjíme v dětech zdravé sebevědomí (mít rád sám sebe)
- vedeme žáky k zodpovědnému chování ke starším, nemocným, nemohoucím
- vedeme žáky k toleranci (rasové, náboženské rozdíly, handicapovaní a sociálně slabší lidé)
- tuto kompetenci vyvozujeme a vedeme k jejímu naplňování na školách v přírodě, lyžařských kurzech, exkurzích, výletech, pobytových programech, při projektovém vyučování atd.

13.1.5 Kompetence občanské

- učíme žáky stanovit si sami pravidla chování v třídním kolektivu
- učíme žáky orientovat se ve společenském dění (sledovat tisk, média)
- učíme žáky zodpovědnosti, samostatnosti, být flexibilní
- seznamujeme žáky s prací zastupitelských orgánů a orgánů výkonné a soudní moci (návštěva Magistrátu města Brna, soudu, Úřadu práce)
- vedeme žáky k třídění odpadů a ekologickému přístupu k životnímu prostředí
- klademe důraz na práci v třídní samosprávě, hry zaměřené na stmelení kolektivu, posilování vzájemné důvěry
- vedeme žáky k toleranci k různým kulturám, národům, rasám
- zapojujeme žáky do spolupráce se školami v zahraničí

13.1.6 Kompetence pracovní

- vedeme žáky k samostatnosti (plánování a organizace práce, příprava pomůcek, dokončení práce, úklid pracovního místa)
- vychováváme k bezpečnosti, hygieně, zručnosti, sebeobslužnosti
- klademe důraz na dělbu práce v kolektivu

- vedeme žáky k objektivnímu sebehodnocení a posouzení reálných možností při profesní orientaci
- organizujeme praktické exkurze a zapojujeme žáky do projektů (projekt Ten dělá to a ...)
- učíme žáky prezentovat projekty (i veřejnosti)
- využíváme názorné pomůcky, vedeme žáky k tvorbě pomůcek
- vhodně motivujeme k práci (smysl práce, pocit z dobře vykonané práce)

Pedagogicko-psychologická poradna Brno
www.pppbrno.cz

Prosíme o pečlivé vyplnění dotazníku!

ŠKOLNÍ DOTAZNÍK

Jméno a příjmení žáka			
Datum narození	Bydliště		
Telefon rodičů	popř. e-mail		
Škola, třída			
Počet dětí ve třídě, počet integrovaných dětí		/	
Byl /a/ psychologicky vyšetřen /a/ kdy a kde			

Důvody požadovaného vyšetření v PPP

Prospěch na posledním vysvědčení:

Český jazyk		Matematika		Prvouka	
Anglický jazyk		Fyzika		Přírodověda/Přírodopis	
Německý jazyk		Informatika		Vlastivěda/Zeměpis	
		Chemie		Dějepis	

Dosavadní vývoj prospěchu (opakování ročníku, zlepšení, zhoršení):

Mělo někdy dítě sníženou známku z chování? Pokud ano, tak kdy a z jakého důvodu?

Popište obtíže projevující se v:

Čtení:

Psaní:

Matematika:
Cizí jazyk:
Jiný předmět:
Řeč/motorika:

Vztah ke školní práci, oblíbené předměty, reakce na neúspěch:
Osobnost dítěte (význačné povahové rysy):
Práceschopnost:
Projevy chování u dítěte:
Chování k učitelům, spolužákům:
Aktivity mimo školu, praktické dovednosti:
Spolupráce rodiny se školou, domácí příprava:
Zdravotní stav, případně dlouhodobá – často se opakující absence:
Doposud realizovaná opatření zaměřená na pomoc dítěti a jejich úspěšnost: zlepšení – stagnace – zhoršení (označte)

Navrhovaná opatření a možnosti školy:
Další doplňující údaje (uveďte, prosím, další významné informace vztahující se k problematice:

S rodiči jsme o problémech hovořili, souhlasí s návštěvou poradny.

Vyplnil
(jméno, funkce,
podpis)_____

Dotazník vyplněn dne:_____

Razítko školy:_____

Příloha č. 5: Žádost o poskytnutí poradenské péče

**Pedagogicko – psychologická poradna Brno
Hybešova 15, tel. 543 245 914-16**

Žádost o poskytnutí poradenské péče

Žádáme o poskytnutí poradenské péče pro naše dítě v Pedagogicko –psychologické
poradně Brno

Jméno a příjmení dítěte:

Datum narození:

Bydliště:

Telefon:

Email:

Škola, třída:

Důvod žádosti - např. výukové obtíže, zhoršení prospěchu, výchovné potíže, volba povolání nebo studia a jiné (stručně popište nebo podtrhněte):

Souhlasíme s tím, aby poradna požádala školu o vyplnění školního dotazníku o dítěti
ANO – NE (nehodící se škrtněte).

Bylo – nebylo Vaše dítě v minulosti vyšetřeno v Pedagogicko – psychologické poradně Brno? (pracoviště prosím označte)

- Zachova 1
- Kohoutova 4
- Hybešova 15
- Židlochovice
- Ivančice

Datum:
zákonného zástupce

Jméno a podpis

Na základě této žádosti budete s dítětem písemně nebo telefonicky pozváni k návštěvě poradny na příslušné pracoviště.

Příloha č. 6: Žádost o povolení přestupu

Základní škola a Mateřská škola Brno,

ředitelka školy

Základní škola a Mateřská škola

Brno

Datum:

Věc: Žádost o povolení přestupu

Vážená paní ředitelko,
obracím se na Vás s žádostí o povolení přestupu ze základní školy, jejíž činnost vykonává
Základní škola a Mateřská škola Brno, , na

z důvodu

ze třídy ode dne dítěte:

➤ *jméno a příjmení*

➤ *datum narození*

➤ *místo trvalého pobytu*

Zákonný zástupce dítěte:

➤ *jméno a příjmení*

➤ *datum narození*

➤ *místo trvalého pobytu*

.....
Podpis zákonných zástupců dítěte

Příloha č. 7: Minimální preventivní program

Základní škola a Mateřská škola Brno

Minimální preventivní program pro školní rok 2013/2014

Část první

1. Popis současného stavu školy a dané problematiky

a) CHARAKTERISTIKA ŠKOLY, STAV ŠKOLY Z HLEDISKA RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ (SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ), NAŠE ZAMĚŘENÍ

Z důvodů možné identifikace školy byly údaje smazány.

b) STAV DĚTÍ VE VZTAHU K RIZIKOVÉMU CHOVÁNÍ (PATOLOGICKÝM JEVŮM)

V minulém školním roce jsme opět řešili problémy s návykovými látkami. Jednalo se hlavně o kouření cigaret a držení marihuany u žáků II. stupně. Dále jsme řešili problémové chování žáků – agresivní chování, ataky žáků mezi sebou, vulgarismy, krádeže, vyhrožování mezi žáky, šikanu aj.

Tyto problémy byly po zjištění řešeny, a to pomocí výchovných komisí (výchovní poradci, psycholog, sociální pedagog, třídní učitelé, metodik prevence, zákonní zástupci, popř. ředitelka školy a jiní), individuálními pohovory s rodiči, informovali jsme a spolupracovali s Policií ČR, kurátory OSPOD apod.

Následně jsme zajistili pro třídu buď hodinu s využitím technik v komunitním kruhu (v rámci programů na PPP, metodici prevence, psycholog, soc. pedagog, TU, nebo v rámci předmětů OV a RV), nebo besedy s příslušníky PČR, schůzky v PPP s psychology, schůzky v SVP, apod.

I nadále se budeme zabývat vztahy mezi žáky v jednotlivých třídách. (V některých třídách není ideální atmosféra, chybí vzájemná tolerance a porozumění).

Rodiče budou o všem informováni písemným sdělením v ŽK a na pravidelných třídních schůzkách. Důležité sdělení, týkající se rizikového chování a sociálně nežádoucích jevů najdou na webových stránkách školy. Dále se budeme snažit rodiče více zapojit do života školy. Pomocí nám může být školní ples, vánoční a velikonoční jarmak a podobné akce.

Letošní MPP se bude zaměřovat opět na prevenci (primární, u některých žáků i sekundární) návykových látek a opakované budování dobrých vzájemných vztahů mezi žáky navzájem, s žáky různých národností a etnik, ale také zkvalitnění vztahů učitel a žák a školy a rodiče. Velmi důležitá bude i motivace nejen žáků, ale i učitelů.

Díky zlepšení všech vztahů se i výuka na škole, práce žáků i učitelů stane více kvalitnější a efektnější.

Nově se vybrané šesté třídy (6.AV, 6.AM), účastní projektu **Unplugged**, který má problémům předcházet, nikoli je řešit až se objeví. Projekt organizuje klinika adiktologie (1. Lékařská klinika Univerzity Karlovi a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze). Program je podporován MŠMT.

P.S. Chovej se k ostatním tak, jak chceš, aby se oni chovali k tobě. ☺

2. Garant MPP

Školními metodiky a guaranty minimálně preventivního programu jsou: [REDACTED]

a) SPOLUPRÁCE ŠMP VE ŠKOLE S (SE):

- výchovným poradcem
- školním psychologem
- sociálním pedagogem
- ředitelem školy
- zástupci ředitele
- romští asistenti, asistenti pedagoga
- třídními učiteli a ostatními učiteli I. i II. stupně;
- učiteli OV a VZ.

b) SPOLUPRÁCE S OSTATNÍMI ORGANIZACEMI

- Městská policie - besedy a přednášky, dopravní hřiště, projekt;
- Policie ČR Brno - besedy a přednášky, nástěnka se schránkou, prevence kriminality dětí a mládeže;
 - PPP Kohoutova 4 - pedagogicko-psychologická vyšetření žáků s problémem, vzdělávání pedagogů, měsíční schůzky speciálních pedagogů;
 - PPP Sládkova 45 - pravidelné schůzky ŠMP, preventivní programy, mapování vztahů, vzdělávání pedagogů a ŠMP;
- SPC - vzdělávání pedagogů;
 - SVP - vyšetření a popř. umístění žáka na diagnostický pobyt- Help me
- CVČ Lužánky - vzdělávání pedagogů, preventivní a výukové akce;
- DDM Junior - preventivní a výuková akce pro žáky;
 - [REDACTED] - centrum volného času s pestrými nabídkami zájmových kroužků pro děti;
- OHS Brno - zabezpečení preventivních akcí a exkursí;
- OSPOD (OPD) - řešení záškoláctví, zanedbávání povinné rodinné péče;
- DROM, romské středisko;
- Úřad městské části Brno - sever - (Severník - informuje o životě školy);
- PdF MU Brno, spolupráce se SŠ, IŠ a SOU;
- Přírodovědná stanice, ZOO Brno;
- Zdravotní ústav města Brno - prev. akce., nabídka vzdělávání pedagogů.
 - Krizové centrum pro děti a mládež SPONDEA - preventivní programy, psychologická pomoc;
- ZŠ z projektu Česko-Britká o.p.s.

3. Cíl MPP

MPP bude letošní školní rok znovu zaměřený na prevenci jednotlivých oblastí rizikového chování (sociálně patologických jevů) s přihlédnutím na věk žáků a budování dobrých vzájemných vztahů mezi žáky navzájem a také zkvalitnění vztahů učitel a žák, škola - rodiče.

Pro další život našich žáků je důležité, aby z nich byli takové osobnosti, které dokáží ve svém věku (budou natolik zralí na svůj věk) poukázat na určitý problém, prozkoumat ho, zeptat se na něho, srovnávat a pochopit, co je správné a co naopak nesprávné rozhodnutí.

Tato osobnost žáka by měla co nejlépe umět využívat svůj volný čas, vážit si svého zdraví a co nejlépe umět vycházet s ostatními lidmi jak ve škole, tak doma i na ulici.

Budeme vycházet metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28 s účinností k 13. 01. 2012

- drogy
- doprava
- poruchy příjmu potravy
- alkohol
- syndrom týraného dítěte
- šikana
- kyberšikana
- homofonie
- extremismus
- vandalismus
- záškoláctví
- krádeže
- tabák

Cíle jsme opět rozdělili na:

- a) krátkodobé
- b) střednědobé
- c) dlouhodobé

Cíle pro školní rok 20013/2014:

A) krátkodobé

- ✓ seznámení žáků s MPP (organizace prevence)
- ✓ seznámení žáků s týmem pracovníků školního poradenského pracoviště (ŠPP) - informace (kde je najdeme, e-mailovou adresu, konzultační hodiny) budou na viditelném místě v každé třídě
- ✓ obnovení konzultačních hodin všech pracovníků ŠPP
- ✓ obnovení adresáře pro potřeby ŠMP
- ✓ zavedení pravidel tříd - TU, popřípadě preventivní program na PPP
- ✓ vedení komunitních kruhů (TU, MP, psycholog, sociální pedagog)
- ✓ pravidelné doplňování informací ohledně rizikového chování (soc. pat. jevů) do šanonu ŠMP
- umístěný ve sborovně ZŠ
- ✓ umístění MPP do veřejných prostor na ZŠ - chodby školy
- ✓ nabídka vzdělávání v oblasti prevence pro pedagogický sbor
- ✓ nabídka preventivních programů pro žáky, popř. vybere učitel

- ✓ doplnění knihovny o nové tituly, videotéky pro potřeby ŠMP a ostatních pedagogů (vše k vypůjčení u MP, nebo ve školní knihovně)
- ✓ pravidelné vstupy ŠMP na pedagogických radách, metodických schůzkách a schůzkách ŠPP
- ✓ vytvoření e-mailové schránky důvěry, jejíž adresa bude zveřejněna v každé třídě
- ✓ pravidelné informování žáků a obnovy nástěnek
- ✓ spolupráce s Žákovským senátem
- ✓ proškolení ped. sboru - Klima třídy, prevence rizikového chování (sociálně patologických jevů)
- ✓ průběžně informovat kolegy o nabídkách dalších preventivních akcí a dalšího vzdělávání pedagogů v dané oblasti
- ✓ pravidelně během roku třídním učitelům poskytnout techniku pro zlepšování vztahů mezi žáky (možnost zařadit do třídnických hodin)

B) střednědobé

- ✓ pravidelné mapování situace v jednotlivých třídách - klima tříd, možný výskyt rizikového chování (soc. pat. jevů)
- ✓ mezipředmětové vztahy - zařazení prevence SPJ do výuky
- ✓ upevňování dobrých vztahů mezi žáky I. a II. stupně (Strašidelný den, Den dětí, Barevný týden, Den plný her apod.)
- ✓ pravidelné (celoroční) hodnocení MPP žáky i učiteli (měření efektivity MMP)
- ✓ dodržovat a postupně doplňovat Plán činností, popř. ho obměnit dle situace
- ✓ spolupráce s učiteli, žáky, rodiči
- ✓ Spolupráce se školním senátem a jeho podpora

C) dlouhodobé

- ✓ zlepšení vztahů s rodiči
- ✓ doplnění krizového plánu šikany
- ✓ průběžné doplňování šanonu PREVENCE ve sborovně
- ✓ další vzdělávání pedagogů a metodiků prevence
- ✓ vytvoření vlastních projektů prevence rizikového chování (soc. patologických jevů)

4. Měření efektivity programu

Při hodnocení využíváme neformálních rozhovorů s učiteli i žáky a po každé

pořádané akci necháváme vyplnit hodnotící dotazník preventivního programu, který je vyhodnocen. Snažíme se závěry dotazování seznámit i organizace, které pořádaly preventivní program. Na závěry reagujeme změnami v programu.

Sledujeme problémové děti, jejich chování a vliv ve skupině, přičemž podle dané situace reagujeme: interaktivní program, zmapování klimatu třídy, techniky na upevňování vztahů (komunitní kruhy), vyhledání a zkontaktování příslušné organizace, instituce (která je schopna nám s danou situací poradit, popř. vše dořešit), informovanost rodičů – kontakt s rodiči, spolupráce s PČR, OSPODem, apod.

Část druhá

AKTIVITY PRO ŽÁKY

- Třídnické hodiny (první týden v měsíci)
- Jednorázové tematické aktivity - na naší škole probíhají již čtvrtým rokem:

I. stupeň - besedy a přednášky:

Městská policie (dopravní výchova, Projekt cílené prevence); Policie ČR Brno (kriminalita dětí a mládeže, prevence SPJ - mezipředmětové vztahy - spolupráce s J. Dlapou - příslušník PČR - Brno sever); Projekt „Zdravé zuby“; Prevence úrazů (Junior, Zdravotní ústav města Brno); Mimočítanková četba; Dle zájmu dětí a třídního učitele - spaní ve škole s preventivní náplní (preventivní pohádky, techniky); Besedy a interaktivní preventivní programy o kouření, drogách, o dospívání, zdravý životní styl

II. stupeň - besedy a přednášky:

MP ČR - právní vědomí, zásady bezpečného chování, sociálně patologické jevy; Policie ČR Brno - kriminalita dětí a mládeže - legislativa; besedy a preventivní programy: drogy, AIDS, sexuální výchova, poruchy příjmu potravy, šikana, kyberšikana, kriminalita mládeže (Policie ČR Brno - mezipředmětové vztahy - spolupráce s J. Dlapou - příslušník PČR - Brno sever); Dle zájmu dětí a třídního učitele - spaní ve škole s preventivní náplní (preventivní pohádky, techniky); besedy a interaktivní preventivní programy o kouření, drogách, o dospívání, zdravý životní styl); PPP - preventivní programy pro třídní kolektivy (na téma - pravidla třídy, konflikty, Zázitky na dluh - drogy, Mám tě rád, nemám tě rád aj.); Zapojení vybraných šestých tříd do projektu Unplugged.

Další aktivity dle nabídky v průběhu roku (soutěže, divadla, filmová představení, výstavy, exkurse, ...), popř. dle zájmu TU a dle potřeby i víkendové pobyty pro zlepšení vztahů ve třídě.

ŠMP ve spolupráci se školním psychologem a sociálním pedagogem se budou snažit po domluvě s třídními učiteli jednotlivých tříd provádět zmapování třídního klimatu, kde budou pracovat formou komunitního kruhu pomocí her a technik na zlepšování vztahů mezi žáky (zlepšování třídního kolektivu).

➤ Dlouhodobé programy:

Osobnostní rozvoj dítěte, upevňování dobrých vztahů ve třídě, utváření odmítavého postoje k násilí, užívání návykových látek, pomáhání žákům zvládat různé životní problémy a konflikty. Pro žáky I. i II. stupně:

- Projekt zlepšování vztahů mezi I. a II. stupněm („Vztahy I. x II.“ -Vždy jedna třída z II. stupně je přiřazena k jedné třídě z I. stupně a ty se po celý rok mohou navštěvovat a pořádat spolu různé akce. Ze začátku proběhne úvodní hodina na seznámení, při které se budou využívat různé hry a techniky pro seznámení a spolupráci. V předcházejících letech se nám tento program jevil jako úspěšný. Žákům i učitelům se líbil. Pracujeme tak na zlepšení vztahů mezi žáky ve škole a díky tomu i mezi žáky ve třídě.
- V rámci třídnické hodiny u žáků II. stupně nebo v hodinách OV a RV.
- Prevence soc. pat .jevů, informování o sociálně nežádoucích
- jevech - 2. stupeň v rámci výuky, zařazení témat podle tematických plánů učiva
- Volnočasové aktivity

Část třetí

RODIČE

- Informace - třídní schůzky
 - nástěnka
 - videotéka
 - knihovna
 - letáky
 - konzultace (konzultační hodiny ŠPP)
 - internet , email školy -
- Aktivita - seznámení rodičů s MPP na třídních schůzkách
 - na každých dalších schůzkách vždy pár slov pro rodiče (téma si určíme předem na pedagogické radě, nebo dle potřeby dané třídy)

Část čtvrtá

PEDAGOGOVÉ

- Informace - pedagogická rada
 - MPP včetně krizového plánu
 - složka Prevence ve sborovně, obsahuje preventivní metodické pokyny a jiné dokumenty související s problematikou rizikového chování (soc.pat.jevy) - HRY A TECHNIKY pro třídní kolektiv
 - nástěnka (ve sborovnách na obou budovách)
 - letáky
 - konzultace (konzultační hodiny)
 - videotéka (u sociálního pedagoga)
 - knihovna
 - internet
- Aktivita
 - vzdělávání
 - zapojování se do projektů
 - práce s třídním kolektivem
 - spolupráce s členy ŠPP, vedením školy, ostatními pedagogy a s rodiči a žáky
 - spolupráce s organizacemi a institucemi
 - spoluvytváření MPP

Pozn. autora: MPP je flexibilní a otevřený. V případě aktuálního stavu ve škole je možnost jeho změny, přizpůsobení se aktuálnímu stavu a okamžité seznámení s touto změnou veškerého učitelského sboru a vedení školy.

Příloha č. 8: Krizový plán

Základní škola a Mateřská škola Brno

Krizový plán

(školní rok 2013/204)

Krizový plán je otevřený a v průběhu školního roku bude ověřován.

Užívání alkoholu

„Alkohol je v Evropě nejrozšířenější návykovou látkou. Rozšířenost pití alkoholu má hluboké společenské a kulturní kořeny. Alkohol je legální drogou, přičemž její dostupnost je v různých zemích upravena odlišně. V České republice je podle zákona možné podávat a prodávat alkohol zletilým osobám, tj. od 18 let věku.“ (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28.)

Co dělat, má-li žák u sebe ve škole alkohol

Zjistí-li učitel, že má žák ve škole alkohol, zajistí jej a snaží se zjistit, kde k němu přišel. Následně vyrozumí metodika. Který ve spolupráci s třídním učitelem vyrozumí rodiče. Pokud žák zakoupil alkohol v obchodě, je na místě vyrozumět Policii ČR – učiní metodik prevence. Další sankce jsou řešeny podle školního řádu.

Pokud žák ve škole požívá alkohol

přítomný pedagog zabrání v další konzumaci a v případě potřeby poskytne první pomoc pro intoxikaci alkoholem. Při ohrožení života, nebo zdraví zavolá, záchranou službu 155. Je-li žák ve stavu vylučujícím další zdělávání, vyrozumí zákonného zástupce, není-li zákonný zástupce k dispozici, přivolá pracovníka OSPOD. O celé situaci vyučující vyrozumí metodika prevence. Se zákonným zástupcem následně řeší třídní učitel a metodik prevence, kde dítě alkohol vzalo. V případě opakovaného porušení hlásíme na OSPOD a Policii ČR.

Vždy je nutná spolupráce s rodiči. Pokud rodiče nejeví zájem, je možné obracet se na Pedagogicko-psychologickou poradnu Sládkova. Je-li problém závažnějším, je vhodné informovat dětského lékaře. V případě, že spolupráce s rodiči není efektivní a dítě je ohroženo, má škola povinnost obrátit se na OSPOD.

Užívání tabákových výrobků

Závislost na tabáku je nejčastější ve formě cigaret, v poslední době také vodních dýmek. Méně časté jsou u nás dýmky a doutníky či jiné formy. Návykovou drogou je nikotin. Obecně se tabák kouří nebo konzumuje bez spalování. Tabák může být aplikován do nosu (šňupací) nebo do úst (snus nebo tabák žvýkací). Průměrný věk první cigarety je u nás kolem 10-12 let. Ve věku 15 let kouří denně více než 16% dětí. 80% dětí ve věku 16 let zkusilo již někdy kouřit, přičemž 38% těchto dětí kouřilo opakovaně. Více než jedna čtvrtina šestnáctiletých dětí kouří denně.

Co dělat má-li žák u sebe tabákové výrobky

„Držení tabákových výrobků u žáka, pokud jej nevidíme kouřit, je z hlediska přestupkového práva nepostížitelné. Situaci nálezů krabičky cigaret, či jiného tabákového výrobku, je třeba řešit se žákem samotným, se zákonným zástupcem, případně s OSPOD.“ Situaci řeší třídní učitel s metodikem prevence.

Žák ve škole kouří tabákové výrobky

Zákon zakazuje kouření ve vnějších i vnitřních prostorách všech typů škol a školských zařízení. Pedagog který, žáka přistihne při konzumaci tabákových výrobků v prostorách školy, vyzve žáka, aby kouření v prostorách školy zanechal, neboť je to zákonem zakázáno. Poté informuje třídního učitele, který postupuje podle školního řádu a uplatní sankce v něm stanovené. Situaci oznámí metodikovi prevence a jedná se s zákonným zástupcem. Pokud se situace opakuje, oznámí na OSPOD, případně bude situace řešena ve spolupráci s policií.

Stejně jako u alkoholu je třeba od žáka zjistit, kdo prodal dítěti mladšímu 18let tabákový výrobek, nebo kde k němu dítě přišlo.

Žák kouří tabákové výrobky mimo prostory školy

Třídní učitel oznámí situaci zákonným zástupcům žáka. Pokud se rodiče budou chtít poradit, jak řešit kouření dítěte, odešle je třídní učitel za metodikem prevence, který jim poskytne rady a kontakty na instituce, které v této oblasti působí. Situaci lze konzultovat s OSPOD.

Užívání drog

Za drogu můžeme považovat každou chemickou nebo přírodní látku, která mění duševní stav člověka a ovlivňuje jeho myšlení, citění, nebo jednání.

Typy rizikového chování:

- ✓ Abstinence od drog
- ✓ Experimentální užití drog – max. 2-3 zkušenosti v životě
- ✓ Rekreační užívání
- ✓ Problémové užívání drog
- ✓ Závislé užívání drog

Základní rozdělení drog:

- Alkohol
- Tabák
- Marihuanové drogy
- Těkavé látky – ředidla, lepidla, plynné látky
- Metamfetamin (Pervitin)
- Heroin
- Syntetické drogy (Extáze)

Příznaky užívání:

- d) Výkyvy nálad
- e) Vznětlivé a agresivní jednání
- f) Únava
- g) Zhoršení vzhledu, zanedbávání zevnějšku a hygieny
- h) Začervenání kolem nosu
- i) Zúžení nebo rozšíření zornic
- j) Tajnosti, lhaní
- k) Hubnutí, nechutenství
- l) Ztráty, krádeže peněz ve škole i v rodině
- m) Ztráta zájmu o hodnoty, které dítě dříve považovalo za důležité
- n) Změna kamarádů
- o) Samotářství
- p) Zhoršení školního prospěchu
- q) Časté pozdní příchody do školy a ze školy domů
- r) Zvýšený zájem o drogové symboly

Co dělat když má-li žák u sebe drogy:

Zjistí-li učitel, že má žák u sebe látky vypadající jako návykové, omamné, či psychotropní látky, okamžitě zamezí jejich užití. Látku zajistí za přítomnosti další osoby a s použitím ochranných pomůcek. O situaci vyrozumí metodika prevence. Metodik prevence oznámí nález látky na Policii ČR. Třídní učitel ve spolupráci s metodikem prevence dále řeší s žákem, kde návykovou látku získal. Informuje zákonného zástupce žáka, který měl návykovou látku u sebe. Dále postupuje třídní učitel podle sankcí stanovených ve školním řádu. Záznam o události sepíše metodik prevence a založí do své agendy.

Žák ve škole drogy užívá:

Je-li žák přistižen při užívání návykové látky v prostorách školy, nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je nutné ihned zabránit v další konzumaci. Návykovou látku je třeba žákovi odebrat za přítomnosti další osoby a ochranných pomůcek. Pedagogický pracovník posoudí momentální zdravotní stav žáka. V případě potřeby poskytne první pomoc a přivolá záchranou službu na tísňové lince 155 a Policii ČR

na lince 158.

Nehrozí-li žákovi akutní nebezpečí, zajistí pedagogický pracovník vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy a metodika prevence.

Pokud žák není schopen pokračovat ve vyučování, vyrozumí třídní učitel ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl. Vyrozumění zákonného zástupce třídní učitel provede i v případě, že je žák schopen ve výuce pokračovat. Není-li zákonný zástupce dostupný, vyrozumí třídní učitel OSPOD.

Třídní učitel ve spolupráci s metodikem prevence vyrozumí o celé věci policii ČR (pokud tak nebylo již učiněno) a splní oznamovací povinnost na OSPOD.

Zákonní zástupci žáka mají možnost obrátit se na metodika prevence, který jim poskytne informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.

Záznam o události sepiše metodik prevence a založí do své agendy.

Záškoláctví

Za záškoláctví je považována neomluvená absence žáka. Absenci žáka omlouvá pedagog, nikoliv rodič, a to na základě písemné žádosti zákonného zástupce, vždy v souladu s pravidly školy o omlouvání absence. Jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku a je chápán jako porušení školního řádu, současně jde o porušení školského zákona, který vymezuje povinnou školní docházku. Školní docházku eviduje třídní učitel a v případě podezření na záškoláctví se obrací na zákonného zástupce nezletilého žáka.

Ve spolupráci se zákonnými zástupci zjistí třídní učitel příčinu záškoláctví. Pokud zjistí, že je důvodem neúnosná školní situace, je potřeba naplánovat opatření, aby se situace neopakovala. Vyučující má možnost konzultovat problém ve třídě, s školním psychologem, popřípadě dalšími členy školního poradenského pracoviště.

Třídní učitel hlásí neomluvenou absenci výchovnému poradci. Neomluvenou absenci do součtu 10 vyučovacích hodin řeší třídní učitel se zákonnými zástupci v kompetenci školy. Pokud je neomluvených hodin více než 10, svolá výchovný poradce výchovnou komisi. Pokud je neomluvených hodin více než 25, oznamuje tuto skutečnost výchovný poradce na OSPOD.

Šikana

Šikanování je jev, který se za určitých podmínek může rozvinout v jakékoliv skupině. Kdokoliv se může stát jeho aktérem, ať už v pozici šikanujícího, nebo šikanovaného, či toho, který je v roli „pozorovatele“.

Šikanování je známé nejen ve školním, ale také již v předškolním věku.

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a opakované užití fyzických a psychických útoků jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání“ (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28)

Za šikanování se nepovažuje škádlení a jednorázová agrese. Například, poperou-li se dva přibližně stejně silní žáci, o šikanování, chybí nepoměr sil, kdy se oběť neumí nebo z různých příčin nemůže bránit.

Jak se dozvíme o šikaně?

- informace od rodičů, žáků, kolegů
- dopisem na vedení školy
- vlastním pozorováním aj.

Jak postupovat při objevení problému?

Je důležité nahlásit situaci třídnímu učiteli, školnímu metodikovi prevence, výchovnému poradci ,kteří společně zvolí strategii postupu řešení. Je důležité chránit zdroj informací!

Následný postup:

Počáteční stádium 9 kroků krizového postupu:

c) krok: Odhad závažnosti

Velmi důležité je určit, zda problém vyřešíme sami v rámci školy, pokud ne, můžeme situaci řešit pomocí konzultace s odborníkem zvenčí - PPP Sládkova, SVP aj.. V případě, že už tato problematika patří odborníkům - pokročilé stádium, neobvyklá forma šikanování – lynch, oznamujeme na Policii ČR.

Při odhadu závažnosti musíme zvážit 4 kritéria:

- způsob chování a vypovídání obětí a svědků (dobré je, jsou-li otevření, ochotní pomoci a se špatným chováním agresorů nesouhlasí)
- závažnost a četnost agresivních projevů
- čas (jak dlouho šikanování trvá)
- počet agresorů a obětí

Součástí prvního kroku je oznámení vedení školy, nastínění řešení a vymezení rolí, kdo a jak bude postupovat, postup musí být jednotný

⇒ krok: Rozhovor s informátory a obětí

Provádí školní metodik prevence ve spolupráci se školním psychologem.

➤ Rozhovor s informátory

Je důležité nereagovat obranně, nezpochybňovat a nebagatelizovat. Dostaneme-li od kohokoliv signál, začneme třídu pozorovat. Jakoukoliv výpověď, je třeba vždy ověřit. Rozhovor s informátorem zaznamenáme.

3. Rozhovor s obětí

Velmi důležitá role je třídního učitele, popř. výchovného poradce, školního metodika, oblíbeného učitele. Může to být i spolužák, nebo rodič - „oběť“ musí mít k této osobě důvěru. Je důležité, aby nás oběť vnímala jako oporu a cítila od nás možnou pomoc. Rozhovor musí být proveden tak, aby o něm ostatní nevěděli.

Pravidla rozhovoru:

- nereagovat obranně
- nezpochybňovat, nedávat rady, pouze vnímat
- jakoukoliv výpověď ověřit
- empatie
- otevřenost
- neslibovat něco, co nemůžu splnit
- důležité je vše si zapsat

3. krok: Nalezení vhodných svědků

Spolupracujeme s informátory a oběťmi, kteří nám vytipují žáky „svědky“. Vybíráme si podle svých sympatií a podle jejich chování (žáci mohou mít tzv. dvě tváře). Důležití jsou žáci, kteří sympatizují s obětí (sympatie x nesympatie k oběti). Rozhovor se svědky provádíme jednotlivě, nejlépe mezi čtyřma očima.

4. krok: Individuální, příp. konfrontační rozhovory se svědky

Rozhovory musí být prováděny individuálně. V žádném případě se nesmí konfrontovat oběti s agresorem, ani jejich zákonní zástupci. Konfrontace svědků je možná pouze při protichůdných informacích a maximálně dva svědky společně.

5. krok: Zajištění ochrany oběti

Je potřebná zvýšená pozornost třídního učitele ke třídnímu klimatu. Zpřísnit dozory (ošetřit pohyb dětí na záchodech, cestě ze školy, do školy, časté nenápadné nahlížení do třídy o přestávkách). Po dobu šetření je možné se souhlasem vedení školy oběť omluvit z vyučování. Rodičům oběti doporučíme odborníka z PPP nebo SVP, či jiné instituce zabývající se touto problematikou.

6. krok: Rozhovor s agresory

Agresorovi nastíníme vnější obraz šikanování (popis nemocného, patologického chování). Je nutné mít důkazy, musím mít jistotu v tom, co se ve třídě děje.

7. krok: Výchovná komise (s agresorem)

Za účasti vedení školy, metodika prevence, výchovného poradce, třídního učitele, rodičů žáka a odborníka (PPP, SVP, OSPOD apod.), popřípadě zástupce Policie ČR

8. krok: Rozhovor se zákonnými zástupci oběti (oběť)

Postup:

Sejít se v jiný den než jsou výchovné komise a sdělit zákonným zástupcům, jak jsme v dané věci postupovali (kroky řešení, závěry, domluva na dalších opatřeních, možnosti další spolupráce). Domluvit se na spolupráci, jak ochráníme oběť. Oběti doporučíme a nabídneme psychologickou péči PPP nebo jiného poradenského pracoviště.

9. krok: Práce s celou třídou

Uzavření celé záležitosti vedením školy před všemi žáky ve třídě (VP, ŠMP, TU).

- s) ozdravení třídy je dlouhodobý proces
- t) je třeba nastavit nová funkční pravidla
- u) se třídou je možné pracovat v rámci třídnických hodin (jiné aktivity zaměřené na vztahy mezi žáky ve třídě)
- v) neustálé sledování třídy
- w) Třídní učitel ve spolupráci s metodikem prevence informují všechny členy pedagogického sboru (obecné informace - shrnutí případu, seznámením s nastavenými pravidly)
- x) jednotnost a důslednost pedagogického sboru
- y) obrátit se na PPP s žádostí o intervenční program

Pokročilá stadia šikanování: 3.-5. stádium

Je nutná spolupráce se specializovanými institucemi a Policií ČR

1. krok: Odhad závažnosti

Můžeme pozorovat podle chování, spolupráce, vztahů, celkové atmosféry - strach, napětí, nesvoboda, souhlas sjednáním a normami agresorů, obviňování obětí, bagatelizace nebo popírání násilí, nespolupráce svědků, popírání, odmítání vypovídat ze strachu z následků, ustrašenost obětí, která popírá násilí, sebeobviňuje se). Projevy závažné, četné agresivní, či brutální, které jsou výsledkem delšího vývoje šikanování, i v psychické formě psychoteroru. Pokud šikana probíhá déle než tři měsíce, jedná se o rozvinutější formu šikany. Větší počet obětí i agresorů může být náznakem nastolení destruktivních skupinových norem.

2. krok: Strategie vyšetřování

Je třeba zajistit bezpečnost obětí a informátora, chránit a zabránit prozrazení informátora. Zajistit zvýšení pedagogického dozoru na krizových místech a v rizikových situacích. Provést rozhovor s informátory a obětí, vše zdokumentovat pro poskytnutí prvních údajů, důkazů pro odborníky. Kontaktovat Policii ČR a odborníka na šikanu na PPP Sládkova. Poskytnutí dosavadních informací a zajištění organizačních podmínek vyšetřování.

3. krok: Závěry vyšetřování

Domluvit se na součinnost dalšími subjekty - kompetenční mapa (Co?, Kdo?, Kdy?, Jak?) Zajistit ochranu obětí, resp. informátora (pravidelná setkání, telefonní kontakt, zajištění odborné péče, cílené sledování obětí, docházky, stanovení ochránců obětí. Prokázání, usvědčení agresorů a jejich přiznání. Zrealizovat výchovnou komisi, stanovit opatření. Potrestání agresorů oznámíme před celou třídou a vyjádříme stanoviska a postoje školy.

Oběť:

Sejít se se zákonnými zástupci jiný den než jsou výchovné komise agresorů. Sdílet zákonným zástupcům, jak jsme vdané věci postupovali (kroky řešení, závěry, domluva na dalších opatřeních, možnosti další spolupráce). Nastavit časový horizont pro sledování situace (po týdnu, 14 dnech se vzájemně informovat o situaci - rodinné a školní klima). Domluvit se na spolupráci (ochrana obětí). Oběti doporučíme a nabídneme psychologickou péči PPP nebo jiného poradenského pracoviště

Léčba skupiny - intervenční program ve spolupráci s odborníky, restrukturalizace třídy, nejčastěji rozbití stávající skupiny. Vždy ze skupiny vyloučíme jádro agresorů. Nově sestavíme konstelaci žáků. Realizujeme vnější nátlak formou kázeňských a výchovných opatření. Navážeme spolupráci se servisními zařízeními.

Nestandardní šikana

např. výbuch skupinového násilí vůči oběti

- překonání šoku pedagoga
- bezprostřední záchrana obětí
- zvláštní organizační opatření:
 - zalarmovat učitele na poschodí
 - zabránit domluvě a křivé skupinové výpovědi
 - pokračovat v pomoci a podpoře obětí
 - nahlásit policii
 - kontaktovat odborníky na šikanu (PPP)

Následné pokračování je obdobou krizového scénáře pro pokročilá stadia.

Kiberšikana

„Kyberšikanu definujeme jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu.

Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočníky. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost.“ (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28)

Může se jednat o neustálé prozvánění, zasilání vulgárních, vyhrožujících sms, nebo e-mailů, o publikování lží a pomluv na sociálních sítích, rozesílání fotografií nebo videí s ponižujícím obsahem. Oběti nebývají jen děti, ale také učitelé.

Co dělat, když se ve škole setkám s kiberšikanou:

Kyberšikanou bychom se měli zabývat vždy, když se o ní dozvíme. Základním úkolem musí být zmapování případu, které nám pomůže se rozhodnout pro správný postup řešení. K tomu poslouží zodpovězení tří otázek:

- Týká se kyberšikana žáka mé školy?
- Jak jsem se informaci dozvěděl?
- Děje se kyberšikana během vyučování?

Dozví-li se vyučující o kiberšikaně, kontaktuje školního metodika prevence, který bude situaci řešit ve spolupráci s výchovným poradcem, školním psychologem, a třídním učitelem.

„Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (př. nadávky, ponižování...), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat, ...) a naopak.“ (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28)

Jak postupovat

1. Zajistit ochranu oběti (smazání profilu, sms, ICQ, skipe aj.
2. Kontaktovat operátora mobilní sítě nebo zřizovatele www stránek, profilu aj.
3. Zajištění dostupných důkazů s podporou IT kolegy. Důkladné vyšetření. Požádat o Odbornou pomoc, Vyšetřit všechny souvislosti se zjištěným incidentem. Zajistit si podporu a pomoc externího pracovníka (IT expert, PPP, policie, aj.). Kontaktovat a spolupracovat s MySpace, Facebookem, nebo jakýmkoli jiným webovým prostředím, kde ke kyberšikaně došlo.
4. Zvolit takové opatření a řešení, které je odpovídající závažnosti prohřešku a důsledkům, které agresor způsobil.
5. Informovat zákonného zástupce oběti i kyberagresora. Postup a zásady sdělování informací jsou stejné jako u „klasické šikany“. Poučit rodiče o tom, koho mohou kontaktovat (Policie ČR, OSPOD, PPP, právní zástupce atd.). Některé případy kyberšikany nespadají do kompetence školy.
6. Vyžádat si konečný verdikt a informace. Při zapojení a následně celém prošetření případu získat konečné stanovisko všech zainteresovaných institucí (PČR...) a dalších subjektů (rodiče).
7. Při postizích agresorů postupujeme v souladu se Školním řádem.

Oběti doporučíme, aby:

- Neodpovídala
- Ukládala důkazy
- Mluvila o tom, co se jí ději

„Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení, pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě, že se rodiče odmítají spolupracovat se školou a odmítají se zúčastňovat výchovných komisí, je škola opět oprávněna vyrozumět OSPOD.“ (Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28)

Použitá literatura:

1. Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28
2. JINDROVÁ, Martina, 2012, *Rizikové chování dětí a jeho právní dopady*, Praha, TOGGA, ISBN: 978-80-87258-59-0
3. ŠIRŮČKOVÁ, Michaela, MICHAL, Milovský, SKÁCELOVÁ, Lenka, GABRHELÍK, Roman, 2012, *Příklady dobré praxe programů školní prevence rizikového chování*, Praha, TOGGA, ISBN 987-80-87258-91-0
4. Prim. MUDr. NEŠPOR, Karel, CSc., PhDr. CSÉMY, Ladislav, 1997, *Alkohol, drogy a vaše děti*, Praha, BESIP

KAZUISTIKA

Jméno: Tereza (jméno je změněno z důvodů ochrany osobních údajů)

Rok narození: 2006

Věk: 8

Osobní anamnéza

Tereza je matčíným prvním dítětem. Těhotenství nebylo plánované. V době těhotenství se matka rozváděla se svým manželem, otcem Terezy. Po celou dobu gravidity byla neustále ve stresu. Porod proběhl dva týdny před plánovaným termínem. Po porodu byla týden v inkubátoru. Tereza neprodělala žádné vážné onemocnění, její somatický vývoj probíhal v normě. Bylo jí však doporučeno vyšetření neurologa. Zde byla diagnostikována lehká mozková dysfunkce. Z psychologického vyšetření vyplynula snížená úroveň rozumových schopností v hraničním pásmu hlubokého podprůměru a mentální retardace.

Rodinná anamnéza

Tereza se narodila do neúplné rodiny, po narození byli již rodiče rozvedení a nežili spolu. Otec o dceru nikdy nejevil zájem. S Terezou se nestýká, alimenty platí pravidelně. Nyní žije v jiném městě, zde založil novou rodinu. Otec má základní vzdělání, projevovali se u něj dyslektické a dysgrafické potíže.

Matka Terezy si jiného partnera nenašla, Tereza je její jediné dítě. Je vyučená jako prodavačka, nyní pracuje v místním supermarketu. Tereza žije pouze s matkou v pronajatém malém bytě. Matka se o chod domácnosti stará dobře, finanční situace rodiny je stabilní. O dceru pečuje také dobře, záleží jí na jejím vzdělání a na její budoucnosti. Mají spolu hezký, přátelský vztah. Prarodiče Tereza již nemá. Někdy se setkává s tetou, matčinou sestrou a její rodinou.

Školní anamnéza

Tereza navštěvovala od tří let mateřskou školu. Její psychomotorický vývoj byl mírně zpožděný, lateralita dosud nebyla vyhraněná. V oblasti komunikace byla zaznamenána také mírná retardace. Řeč komolila, měla velmi omezený slovník. Matka s ní před nástupem do školy začala docházet do logopedické poradny. Návštěvy v poradně jí velmi pomohly, začala lépe komunikovat. Tereze byl doporučen odklad školní docházky, do mateřské školy proto chodila o rok déle.

Při nástupu na základní školu se Terezina situace zkomplikovala. S matkou přišla v sedmi letech k zápisu do běžné základní školy v místě jejího bydliště. Zde ji ovšem zapsat odmítli. Tereza by musela být do běžné školy integrována a na to nebyla škola uzpůsobena, ani připravena. Integraci doporučila pedagogicko-psychologická poradna jako nejvhodnější možnost, alternativou byla škola speciální. Matka ovšem nechtěla připustit, že by její dcera navštěvovala jakoukoliv školu speciálního zaměření.

Matka hledala běžnou základní školu, kde by se její dcera mohla bez problémů vzdělávat. Narážela ovšem na problém se spádovostí škol. Při snaze o umístění Terezy do školy běžného vzdělávacího proudu, byla její žádost zamítnuta. Rozhodnutí bylo odůvodněno naplněním stavu, kdy dostaly přednost děti ze spádové oblasti školy. Úspěchu se obě dočkaly až po rozhovoru s paní ředitelkou námi vybrané základní školy. Na základě vyšetření byla Tereza do této školy individuálně integrována.

V roce 2013 Tereza nastoupila do první třídy, kde se začala vzdělávat podle individuálního vzdělávacího plánu bez asistenta pedagoga. Do kolektivu třídy se začlenila bez výrazných potíží. Sama aktivně vyhledávala společnost spolužáků a třídního učitele. Do společných aktivit se se zájmem zapojovala, byla veselá a zvědavá. Problémy měla v chápání obtížnějších pravidel her nebo zadání úkolů.

V oblasti vzdělávání měla problémy s pozorností, kterou dlouho neudržela, rychleji se unavila a tempo práce bylo pomalé. Problémy s chápáním učiva byly způsobené sníženými rozumovými schopnostmi. Vzdělávání probíhalo podle školního vzdělávacího programu pro základní školy. V matematice a českém jazyce

se vzdělávala na základě školního vzdělávacího programu pro zvláštní školy. Pedagog musí k Tereze zaujímat individuální přístup a při výuce používat některých kompenzačních pomůcek. Je třeba klást důraz na motivaci během výuky a stále Terezu chválit i za menší úspěchy.

Výukové potíže začala žákyně pociťovat začátkem druhého pololetí školní docházky. Protože matka byla pracovně velmi vytížená, aby zvládala dceru finančně zabezpečit, nezbývalo ji tolik času se s ní učit. Na Tereze se tento deficit projevil. Zhoršil se její prospěch a svůj neúspěch prožívala také po psychické stránce. Často měla špatnou náladu, byla také více nemocná. Do školy se přestala těšit, měla z ní strach. Často zapomínala i školní potřeby a domácí úkoly. Matka odmítla nabízenou možnost doučování. V polovině druhého pololetí se situace stabilizovala. Matka se s dcerou začala více učit a dbala na plnění školních povinností.

Nyní Tereza dokončuje první třídu. Čeká jí ještě vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně, kde se rozhodne o její integraci v příštím školním roce, popřípadě spolupráce s asistentem pedagoga. Je pro ni důležité, zda se jí doma matka věnuje. Sama učení nezvládá a potřebuje pomoc. Když má jistotu, že učivu rozumí, je klidnější a veselá.

Tereza je velmi šikovná ve výtvarné výchově. Se slovní zásobou má stále problémy, s pozorností také. Během rozhovoru má potíže s vyjádřením a správným užitím slov. Do školy se většinou těší kvůli kamarádkám. Při individuální péči odvádí průměrné výkony, je snaživá. S učiteli má dobrý vztah.

SWOT analýza

SILNÉ STRÁNKY

V lidském potenciálu:

- vhodné složení pedagogického sboru (6 mužů ve sboru)
- spolupráce MŠ, I. A II. stupně, ŠD
- dobré vztahy v kolektivu i s vedením školy
- soustavné vzdělávání pedagogů
- ochota pedagogů věnovat volný čas dětem

V materiálním vybavení:

- rekonstrukce, pěkná estetická výzdoba společných prostor
- vybavenost tělocvičny, hřiště
- jídelna, výběr ze dvou jídel, kvalitní stravování, bezlepková dieta, příjemné prostředí

V pedagogickém procesu:

- kvalitní výuka, střídání různých metod a forem práce
- volnočasové aktivity za dostupné ceny, keramická dílna
- integrace tělesně postižených a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, bezbariérový přístup
- péče o žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí
- otevřenost a vstřícnost pedagogického sboru k dětem a k rodičům, individuální přístup
- preventivní programy

V ostatních faktorech:

- dobrá dostupnost školy (MHD)
- úroveň internetových stránek
- udržování tradic školy (ples, koncert..)
- školy v přírodě a zájezdy i do zahraničí
- výhody FKSP, půjčky

SLABÉ STRÁNKY

V lidském potenciálu:

- nedostatečná komunikace se školou ze strany rodičů
- časová prodleva oprav ze strany školníků
- nedostatečná soudržnost mezi budovami
- občasná přezíravost pedagogů řešit některé problémy
- chybí autorita pro problémové žáky

V materiálním vybavení:

- přecházení z budovy na budovu
- nevyhovující prostory pro ŠD
- málo pomůcek
- sociální zařízení školy
- absence odborných učeben
- snadnější přístup k telefonům
- chybí venkovní prostory pro odpočinek žáků

V pedagogickém procesu:

- překračování počtu žáků v dyslektických třídách
- slabá kompetence pedagogů
- nedomyšlené navazování dozorů
- úbytek žáků

V ostatních faktorech:

- umístění školy – kriminalita, spádovost, u křižovatky
- špatný sortiment potravin v bufetu

PŘÍLEŽITOSTI

Pro naši školu:

- využití půdního prostoru – ŠD, ateliér Vv
- úprava školního dvora pro relaxaci dětí
- využití podpory zřizovatele (vybavenost, atd.)
- sjednotit požadavky na pravidla chování žáků a důsledně je dodržovat
- aktivity a motivace Rómů a sociálně slabých žáků
- větší zapojení žáků do práce s internetem

Pro školství

- seznámit učitele, jak postupovat v krizových situacích, např. slovní či fyzické napadení žákem, zlepšit spolupráci s orgány zajišťujícími péči o mládež
- cílená dlouhodobá práce s žáky zaměřená na prevenci
- zlepšit společenské postavení a finanční podmínky učitelů

HROZBY

Pro naši školu:

- sociálně nepřizpůsobiví žáci
- špatný vztah rodičů ke škole (omlouvání záškoláctví)
- agresivita a vulgárnost žáků k dospělým
- snižování počtu žáků - odchody pedagogů
- demotivace žáků k práci z rodiny
- nedostatečné zabezpečení školy, hřiště proti vniknutí cizích osob a ničení

Pro školství

- nízká prestiž učitelů ve společnosti
- velké nároky na učitele, malé finanční ohodnocení

Pro společnost:

- nekázeň, agresivita, násilí
- drogy, cigarety, alkohol
- krádeže, šikana

**Příloha č. 11: Žádost o povolení vzdělávání žáka podle individuálního
vzdělávacího plánu formou individuální integrace**

Základní škola a Mateřská škola Brno,

ředitelka školy

Základní škola a Mateřská škola

Brno

Datum:

**Věc: Žádost o povolení vzdělávání žáka podle individuálního
vzdělávacího plánu formou individuální integrace**

Vážená paní ředitelko,
obracím se na Vás s žádostí o povolení vzdělávání dítěte:

- *jméno a příjmení**třída*.....
- *datum narození*
- *místo trvalého pobytu*

podle individuálního vzdělávacího plánu.

Zákonný zástupce dítěte:

- *jméno a příjmení*
- *datum narození*
- *místo trvalého pobytu*

.....
Podpis zákonných zástupců dítěte